

د پوهنې وزارت

د تعلیمي نصاب د پراختیا، د ښوونکو د روزنې او د ساینس د مرکز معینیت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف لوی ریاست

اسلامي ښوونه او روزنه

یوولسم ټولگی

اسلامي ښوونه او روزنه - یوولسم ټولگی

الهی

د چاپ کال: ۱۳۹۰ هـ. ش

Ketabton.com

د پوهني وزارت

د تعليمي نصاب د پراختيا، د ښوونکو
د روزني او د ساينس د مرکز معينيت
د تعليمي نصاب د پراختيا او درسي
کتابونو د تاليف لوی رياست

اسلامي ښوونه او روزنه

يو ولسم ټولگي

د چاپ کال: ۱۳۹۰ هـ. ش.

لیکوالان

- استاد محمد آصف کوچی
- استاد سید فاضل شاہ
- استاد حمید اللہ فوزی

علمی ایڈیٲٲ

- د کٲٲر شیر علی ظریفی

د ژبٲٲ ایڈیٲٲ

- مولف محمد سہراب دیدار

دینی، سیاسی او کلتوری کمیٲٲہ

- ڈاکٲٲر عطاء اللہ واحدیار د پوهنی وزارت سٲٲر سٲٲلاکار او د نشٲٲرائٲٲ رئیس.
- مولوی قیام الدین کشاف
- استاد محمد آصف کوچی

د ظارنی کمیٲٲہ

- ڈکٲٲر اسد اللہ محقق د تعلیمی نصاب د پراختیا د بیٲٲوٲکو د روزنی او د ساینس مرکز معین
- ڈکٲٲر شیر علی ظریفی د تعلیمی نصاب د پراختیا د پروژٲٲی مسؤؤل
- د سرؤؤل مرستیال عبدالظاهر گلستانی د تعلیمی نصاب د پراختیا او درسی کٲٲٲیٲٲو د تالیف لوی رئیس

طرح او ڈیزاین

عبایت اللہ غفاری

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی   دا عزت د هر افغان دی
کور د سولې کور د توري   هر بچی یې قهرمان دی
دا وطن د ټولو کور دی   د بلوڅو د ازیکو
د پښتون او هزاره وو   د ترکمنو د تاجکو
ورسره عرب، گوجر دي   پامپریان، نورستانیان
براهوي دي، قزلباش دي   هم ایماق، هم پشه یان
دا هیواد به تل خلیري   لکه لمر پر شنه آسمان
په سینه کې د آسیا به   لکه زره وي جاکاویان
نوم د حق مودی رهبر   وایو الله اکبر وایو الله اکبر

بسم الله الرحمن الرحيم

د پوهني د وزير پېغام گرانو ښوونکو او زده کوونکو،

ښوونه او روزنه د هر هېواد د پراختيا او پرمختگ بنسټ جوړوي. تعليمي نصاب د ښوونې او روزنې مهم توکي دي چې د معاصر علمي پرمختگ او ټولني د اړتياوو له مخې رامنځته کېږي. څرگنده ده چې علمي پرمختگ او ټولنيزي اړتياوي تل د بدلون په حال کې وي. له دې امله لازمه ده چې تعليمي نصاب هم علمي او رغنده انگشاف ومومي. البته نه ښايي چې تعليمي نصاب د سياسي بدلونونو او د اشخاصو د نظريو او هيلو تابع شي.

دا کتاب چې نن ستاسو په لاس کې دی، پر همدې ارزښتونو چمتو او ترتيب شوی دی. علمي گټورې موضوعگانې پکې زياتې شوې دي. د زده کړې په بهير کې د زده کوونکو فعال ساتل د تدريسي پلان برخه گرځېدلې ده.

هيله من يم دا کتاب له لارښوونو او تعليمي پلان سره سم د فعالې زده کړې د ميتودونو د کارولو له لارې تدريس شي او د زده کوونکو ميندې او پلرونه هم د خپلو لورنيو او زامنو په باکفيته ښوونه او روزنه کې پرله پسې گډه مرسته وکړي چې د پوهني د نظام هيلې ترسره شي او زده کوونکو او هېواد ته ښې برياوي ور په برخه کړي.

پر دې ټکي پوره باور لرم چې زموږ گران ښوونکي د تعليمي نصاب په رغنده پلي کولو کې خپل مسؤليت په ريښتوني توگه سرته رسوي. د پوهني وزارت تل زيار کارې چې د پوهني تعليمي نصاب د اسلام د سپېڅلي دين له بنسټونو، د وطن دوستي د پاک حس په ساتلو او علمي معيارونو سره سم د ټولني د څرگندو اړتياوو له مخې پراختيا ومومي.

په دې وگړ کې د هېواد له ټولو علمي شخصيتونو، د ښوونې او روزنې له پوهانو او د زده کوونکو له ميندو او پلرونو څخه هيله لرم چې د خپلو نظريو او رغنده وړاندیزونو له لارې زموږ له مؤلفانو سره د درسي کتابونو په لاسنه تاليف کې مرسته وکړي.

له ټولو هغو پوهانو څخه چې د دې کتاب په چمتو کولو او ترتيب کې ښې مرسته کړې، له ملي او نړيوالو درنو موسسو، او نورو ملگرو هېوادونو څخه چې د نوي تعليمي نصاب په چمتو کولو او تدوين او د درسي کتابونو په چاپ او وپش کې ښې مرسته کړې ده، مننه او درناوی کوم.

ومن الله التوفيق

فاروق وردگ

د افغانستان د اسلامي جمهوريت د پوهني وزير

د موضوعاتو فهرست

۱	لومړی لوست – آسماني کتابونه.....
۵	دويم لوست – وحی.....
۸	درېم لوست – پر انبياوو او رسولانو ايمان.....
۱۳	څلورم لوست – د انبياوو او رسولانو عليهم السلام صفونه.....
۱۸	پنځم لوست – اولو العزمه پيغمبران.....
۲۱	شپږم لوست – معجزه او سحر.....
۲۵	اووم لوست – کرامت او استدراج.....
۲۷	اتم لوست – قضاء او قدر.....
۳۱	نهم لوست – د بروزخ حالات.....
۳۶	لسم لوست – بعثت او حشر.....
۳۹	يوولسم لوست – د پيغمبر ﷺ شفاعت.....
۴۳	د حديدو برخه
۴۴	دولسم لوست – غيبت لويه گناه ده.....
۴۸	ديارلسم لوست – مسلمان د مسلمان هنداره ده.....
۵۱	څوارلسم لوست – د مشورې اهميت.....
۵۴	پنځلسم لوست – د بيوزلو سره مرسته.....
۵۷	شپاړلسم لوست – د لويو پالنه او روزنه.....
۶۱	اوولسم لوست – د حلالي روزي گڼل.....
۶۴	اته لسم لوست – په دين کې آسانتيا.....
۶۸	نولسم لوست – لعنت(دبئرا) ويل.....
۷۱	شلسم لوست – په چارو کې منځنۍ حالت غوره کول.....
۷۴	يووېلسم لوست – په ځوانۍ کې د الله ﷻ بنده گي.....
۷۸	دوه وېشتم لوست – په لار کې د کښيناستلو آداب.....
۸۲	د فقهې برخه
۸۳	در وېشتم لوست – کورنۍ.....
۸۷	څلور وېشتم لوست – نکاح.....

۹۰	.....	پنجه وینستم لوست - د نکاح مدمات
۹۵	.....	شپږ وینستم لوست - د نکاح ارکان او شرطونه
۹۸	.....	اوه وینستم لوست - ولایت
۱۰۱	.....	انه وینستم لوست - کفایت
۱۰۳	.....	نېهه وینستم لوست - د نکاح مدمات
۱۰۶	.....	دیرشم لوست - رضاعي مدمات (حراموالی)
۱۰۸	.....	یر دیرشم لوست - موقفي مدمات
۱۱۲	.....	دوه دیرشم لوست - منعه
۱۱۴	.....	درې دیرشم لوست - مهر
۱۱۸	.....	څلور دیرشم لوست - ولیمه
۱۲۱	.....	پنجه دیرشم لوست - د بنځي او خاوند حقوق
۱۲۵	.....	شپږ دیرشم لوست - د خاوند حقوق په پنجه باندې
۱۲۹	.....	اوه دیرشم لوست - حجاب
۱۳۵	.....	انه دیرشم لوست - د بنځي او مېړه د ستونزو دحل لارې
۱۴۰	.....	نېهه دیرشم لوست - طلاق
۱۴۳	.....	څلورینستم لوست - د طلاق جوړونه
۱۴۶	.....	یر څلورینستم لوست - د تفریق جوړونه (۱)
۱۵۰	.....	دوه څلورینستم لوست - د تفریق پاتې جوړونه (۲)

آسماني کتابونه

الله تعالی د خپلو بندگانو د لارښوونې لپاره وخت پر وخت کتابونه را لیرلي دي، ترڅو دوی د هغو کتابونو له لارښوونو سره سم خپل ژوند عیار او د دنیا او آخرت نېکمرغۍ خپلې کړي.

د کتاب تعریف

کتاب په لغت کې له کتابت څخه اخیستل شوی او لیکنې ته ویل کېږي او آسماني کتاب د الله تعالی د لارښوونو هغه کلام دی چې د خپلو رسولانو څخه یې یو رسول ته ورکوي چې خلکو ته یې ورسوي.

د تعریف شرح

له کتاب څخه دلته د الله تعالی کلام مراد دی چې له نور او لارښوونو څخه برخمن دی، الله تعالی په هره زمانه کې د خپلو بندگانو د لارښوونې لپاره آسماني کتاب را نازل کړی چې هغوی دغه آسماني کتاب د خپل سپیڅلي قانون په توګه قبول کړي او پیروي یې وکړي چې د دنیا په ستونزو منو او کړکېچنو لارو کې خپله لار ورکه نه کړي.

د آسماني کتابونو د اثبات دلایل

په آسماني کتابونو باندې د ایمان د اثبات لپاره په قرآن کریم او د نبی کریم ﷺ په مبارکو احادیثو کې ډیر زیات دلایل شته چې مود یې دلته په لنډه ډول بیانوو:

قرآن کریم

الله تعالی په قرآن کریم کې فرمایي: ﴿قُلُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنزِلَ إِلَيْنَا مِنْ رَبِّهِمْ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطَ وَمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ وَكَيسَىٰ وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّنَ مِنْ رَبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ﴾ [البقره: ۱۲۳] ډېاره: وروایې چې! موزی ايمان راوړيدی په الله او پر هغه هدايت چې موزی ته راغلی دی او هغه چې ابراهيم عليه السلام، اسماعيل عليه السلام، اسحاق، يعقوب او د يعقوب عليه السلام ځوځات ته راغلی ؤ او هغه چې موسی عليه السلام، عیسی عليه السلام او نورو ټولو پيغمبرانو ته د هغو د رب له لوري ورکړی شوی ؤ، موزی د هغو په منځ کې هيڅ توپير نه کوو، او موزی الله ته سر ټيټوونکي يو.

پدې مبارک آیت کې الله تعالی مؤمنان مامور کړي چې په قرآن کریم او هغو کتابونو چې له قرآن کریم څخه مخکې نازل شوي ایمان راوړي.

الله تعالی په بل آیت کې فرماني: ﴿أَمِنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمِنَ بِاللَّهِ وَمَا يَكْتُبُهُ وَكُتِبَهِ وَرُسُلِهِ لَا نُفِرُّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ﴾ [البقرة: ۲۸۵]

ژباړه: پیغمبر پر هغه هدایت ایمان راوړیدی، چې د هغه د رب له خوا پر هغه نازل شویدى او څوک چې د دې پیغمبر منونکي دي، هغوی هم دا هدایت د زړه په مینه منلی دی. دوی ټولو الله، د هغه پرښتې، د هغه کتابونه او د هغه پیغمبران الصلوات منلي دي او د هغو وینا دا ده چې: "مور د الله په پیغمبرانو کې یو له بله توپیر نه کوو، مور حکم واوړېده او اطاعت مو ومانه زموږ څښتن! مور ستا څخه د گناه د بښنې غوښتونکي یو او همدا ستا لوري ته زموږ درتگ دی.

الله تعالی پدې مبارک آیت کې د نبی کریم صلوات او مؤمنانو د ایمان صفت بیان کړی او هغه څه یې پکې څرگند کړي چې دوی په ایمان راوړلو پرې مامور شوي دي چې هغه ایمان په الله تعالی، ملائکو، کتابونو او رسولانو دی.

همدارنگه الله تعالی په یو بل مبارک آیت کې داسې فرماني: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلَيَّ رَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي أَنْزَلَ مِنْ قَبْلُ وَمَنْ يَكْفُرْ بِاللَّهِ وَمَا يَكْتُبُهُ وَكُتِبَهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا﴾ [النساء: ۱۳۲] ژباړه: ای مؤمنانو! په الله، په رسول یې او په هغه کتاب ایمان راوړئ چې الله تعالی پر خپل رسول را نازل کړی او په هغه کتاب چې ږومسې یې نازل کړی او څوک چې له الله او د هغه له ملائکو، کتابونو، رسولانو او وروستی، ورځې نه منکر شي نو رښتیا چې هغه په بې لاریتوب کې دېر لري ولاړ.

حدیث شریف

کله چې جبرئیل الصلوات له نبی کریم صلوات څخه د ایمان په هکله پوښتنه وکړه، رسول الله صلوات ورته وفرمایل: «أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرُهُ وَشَرُّهُ»^(۱) ژباړه: ایمان دي ته ویل کېږي چې ته ایمان او یقین وکړي په الله تعالی او د

هغه په ملائکو، کتابونو، رسولانو، د قیامت په ورځ او پدې ایمان او باور ولري چې د خیر او شر ټولو اندازه د الله تعالی له لوري ده.

په آسماني کتابونو د ایمان لرلو حکم

په ټولو آسماني کتابونو چې د الله تعالی له لوري را نازل شوي ایمان راوړل، یقین او باور کول پرې فرض دی.

آسماني کتابونو ته د خلکو اړتیا

د بشر د تاریخ له پیلو څخه څرگندېږي چې انسان له یو لوري خان غوښتنه لري، خان خوښوي او د نورو آزادي او حقوق د برلاسي توب په وخت کې اکثراً په نظر کې نه نیسي.

فعالیت: له پخواني او معاصر تاریخ څخه د ظالمو چارواکو او زورورو خپلسرو قومونو د بشري خان غوښتنې ځینې بېلګې د مثال په توګه په وار سره بیان کړئ.

او له بل پلوه د بشر پوهه نیمګړی ده، د کایناتو او د هغو د خالق په اړه له لارښوونې پرته حقیقت ته نه شي رسېدای او په همدې توګه د ټولنیزو اصولو او قوانینو په هکله یې علم نیمګړی دی، غوره او ګوري لارې چارې په خپل سرۍ سره نه شي پېژندلې، الله تعالی د انسان دې نیمګړتیا ته زموږ پام را اړوي فرمایي: ﴿يَخْسِبُ الْإِنْسَانُ أَنْ يُشْرَكَ سُبْحَانَ اللَّهِ تَعَالَى دُنْفَعَهُ مِنْ مَنِي يَمِينِي﴾ [القيامة: ۳۶ ، ۳۷] آیا انسان گمان چې خپل سرۍ دې پرې ښودل شي، آیا دی د مینو نطفه نه و چې په رحم کې غورځول کېده.

فعالیت

- زده کوونکي دې په وار سره د لاندې پوښتنو او ځوابونو په هکله خبرې اترې وکړي:
۱. هغه فیلسوفان چې په خپل عقل باندې په تکیه کولو یې د بشر د ژوند لپاره قوانین رامنځته کړي، آیا د ژوند د اصولو په هکله سره یوه خوله دي؟
  ۲. نو آیا بشر د دې وړتیا لري چې خپل سرۍ پرې ښودل شي؟
  ۳. د الله تعالی له لوري د شریعت رالیږلو ته څه اړتیا لیدل کېږي؟

نو پسر سخته اړتيا درلوده چې الله تعالى د دوي د لارښوونې او له هکې پکې کيدو څخه د ويستلو لپاره په بېلابېلو وختو کې پيغمبران راواستوي او د هغوی په لاس شريعتونه او کتابونه راازل کړي.

الله تعالى فرمايي: **﴿رَسُولًا مِّنْهُمْ لِيُؤْتِيَهُم مِّنْ آيَاتِنَا وَلِيُقَدِّسَهُمْ لِكَلِمَاتِنَا وَلِيَكُونَ لِّلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةً بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا﴾** [نساء: ۱۶۵]، ژباړه: (الله تعالى) زېږی وړکونکي او وېرونکي پيغمبران راواستول چې له هغوی وروسته په الله تعالى کوم حجت نه وي او الله تعالى غالب او د حکمت خاوند دی.

دا خبره ضروري ده بايد پرې پوه شو چې د ټولو آسماني کتابونو پيغام په قرآن کریم کې شتون لري او دغه کتاب د ټول بشريت د لارښوونې وروستی کتاب دی. په دې سربېره د الله په دې کتاب کې برکتونه دي، د هغه تلاوت ذکر دی او په دنيا کې د رحمتونو او په آخرت کې د ژغورنې سبب گرځي.

چې پوښتي

1. کتاب تعريف کړئ!
2. په آسماني کتابونو باندې د ايمان د اثبات دلايل ووايي!
3. رسول الله ﷺ جبرئيل الغابله ته د ايمان په هکله څه وويل؟
4. په آسماني کتابونو باندې د ايمان حکم بيان کړئ!
5. آسماني کتابونو ته خلک څه اړتيا لري؟

زده کوونکي دې آسماني کتابونو ته د خلکو د اړتيا تر سرليک لاندې يوه مقاله وليکي چې له شلو کرښو کمه نه وي.

وحی

بډي لوست کې موند په وحی باندې له ایمان راوړلو څخه بحث کوو. وحی څه ته ویل کېږي؟ وحی د چا له خوا په چا باندې نازلېږي؟

د وحی تعریف

وحی په لغت کې په ډېرو معناگانو سره استعمال شوي ده لکه: اشاره، پیغام، الهام، خفي کلام، امر او کتابت.^(۱) او د عقایدو د علم په اصطلاح کې د الله تعالی له لوري په پټه او خارق العاده طریقي سره د نبي څېړولو ته وحی ویل کېږي.^(۲)

د تعریف شرح

وحی د الله تعالی له لوري له هغه چا سره چې د پیغمبرۍ لپاره یې غوره کړی وي په هر هغه څه چې اراده یې لري، په خفي او داسې طریقه سره څېړولو ته ویل کېږي چې د بندگانو په وس او توان پوره نه وي.

د وحی د ثبوت دلیل

تقلي دلیل: حضرت محمد ﷺ لومړنی پیغمبر نه و او نه لومړنی انسان و، چې خلکو ته یې له وحی څخه خبرې کولې او دوی یې په اسماني خبرو باندې څېړول، بلکې له آدم ﷺ څخه پیل تر حضرت محمد ﷺ پورې ډېر پیغمبران تېر شوي چې خلک یې له وحی څخه څېړول. دوی له خپلو ځانونو څخه خبرې نه جوړولې بلکې د الله تعالی له لوري په رالېږلي وحی به یې دوی څېړول لکه څرنګه چې الله تعالی فرمایي: ﴿إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَلِمًا أَزْجَنًا لِّسَىٰ لُوحِ وَالنَّسِيِّ مِّنْ يَّعْقُوبَ وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْحَسْبَاطَ وَعِيسَىٰ وَأَيُّوبَ وَيُونُسَ وَهَارُونَ وَسُلَيْمَانَ وَآتَيْنَا دَاوُدَ زَبُورًا ۗ وَرُسُلًا قَدْ قَضَيْنَاهُمْ عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ وَرُسُلًا لَّمْ نَقْضُكُهُمْ عَلَيْكَ وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَىٰ تَكْلِيمًا﴾ [النساء: ۱۶۳ ، ۱۶۴] ژباړه: ای محمد ﷺ موږ تا ته په هم هغه شان وحی لېږلي ده، لکه چې نوح ﷺ او له هغه وروسته پیغمبرانو ته مو لېږلي وه. موږ ابراهیم ﷺ، اسمعیل ﷺ، اسحق ﷺ، یعقوب ﷺ او د یعقوب ﷺ اولادې، عیسیٰ ﷺ، ایوب ﷺ، یونس ﷺ، هارون ﷺ او سلیمان ﷺ ته وحی ولېږله او موږ داؤد ته زبور ورکړ، او موږ پر هغو پیغمبرانو هم وحی نازله کړې چې د هغو یادونه مو له دې نه

۱ - لسان العرب، القاموس المحیط، تفسیر الرازي او تفسیر البیضاوي.

۲ - مناهل العرفان - (۱ / ۴۶)

مخکي تاته کږبهه او پر هغو پیغمبرانو هم چې د هغو یادونه مو تاته نه ده کړې. الله له موسی عليه السلام سره داسې خبرې کړې دي لکه څنگه چې خبرې کړې.

په یو بل آیت کې الله تعالی د محمد ﷺ په هکله فرمایي: ﴿وَمَا يَتَّبِعُ عَنِ الْهَرَىٰ إِنَّ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ﴾ [النجم: ۳، ۴] ژباړه: هغه له خپل نفسي خواهش څخه نه غږېږي، دا خو یوه وحی ده چې پر هغه نازلېږي. همدارنگه الله تعالی په یو بل آیت کې فرمایي: ﴿كَانَ لِلنَّاسِ عَجَبًا أَنْ أَوْحَيْنَا إِلَىٰ رَجُلٍ مِّنْهُمْ أَنْ أَنذِرِ النَّاسَ وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا أَنَّ لَهُمْ قَدَمٌ صِدْقٍ عِنْدَ رَبِّهِمْ قَالَ الْكَافِرُونَ إِنَّ هَذَا لَسَاحِرٌ مُّبِينٌ﴾ [یونس: ۲] ژباړه: آیا د خلکو له پاره دا د حیرانتیا وړ خبره شوه چې موز له همغو څخه یو سړي ته وحی وکړه چې (په غفلت کې لوېدلي) خلک را وپس کړه او څوک چې یې ومنې هغو ته زېږی ورکړه چې د دوی له پاره د هغو له رب سره رښتیني عزت او سرلوری ده؟ منکرانو وویل چې دا سړی ښکاره کوونکی دی؟.

عقلي دلیل

وحی یو رښتیني واقعیت دی، څوک چې د الله تعالی پر وجود او د هغه د قدرت په کمال ایمان لري د وحی له وجود څخه نه منکرېږي.

فعالیت: زده کونکي دې د وحی د دلیلونو په اړه یو له بل سره مباحثه وکړي.

پر وحی د ایمان حکم

په ټولو نازل شویو کتابونو او په ټولو وحیو باندې په اجمالی توګه ایمان او باور لرل فرض دي.

د وحی ډولونه

الله تعالی خپلو پیغمبرانو ته په درې ډوله وحی کړې ده:

۱. د الهام او خوب په توګه وحی.

أ. الهام: لکه څرنگه چې نبي کریم ﷺ فرمایي: «إِنَّ رُوحَ الْقُدْسِ نَفَثَ فِي رُوعِي أَنْ نَفْسًا لَنْ تَقُوتَ حَتَّى تَسْتَكْمَلَ أَجْلَهَا وَتَسُوعِبَ رِزْقَهَا فَأَجْلُوا فِي الطَّلَبِ وَلَا يَجْمَلُنَ أَحَدُكُمْ اسْتِطَاءً الرِّزْقِ أَنْ يَطْلِبَهُ بِعَصِيَّةٍ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَبْسُلُ مَا عِنْدَهُ إِلَّا بِطَاعَتِهِ»^(۱) ژباړه: یقیناً چې جبرائیل عليه السلام زما په زړه کې دا خبره الهام کړه چې هېڅ نفس تر هغه وخته نه مړ کېږي تر څو خپله ټاکلې نېټه پوره کړي او خپل رزق پوره تمام کړي، نو رزق له روا لارو وغواړئ او د رزق ورو کېدل او کموالی دې په تاسو کې هېڅ یو دې ته اړ

۱- حلیة الأولیاء - (۱۰ / ۲۷)

نکړي چې په ناروا لارو بې ولټوي. ځکه هغه څه چې د الله تعالیٰ په وړاندې شته هغه د طاعت شخصه پرته په نورو ناروا لارو نه شي تر لاسه کېدای.

ب. په خوب کې لیدل: لکه څرنگه چې الله تعالیٰ ابراهیم عليه السلام ته په خوب کې وحې وکړه چې خپل زوی اسماعیل عليه السلام ذبحه کړي او له همدې رښتینو خبرونو څخه پر حضرت محمد صلى الله عليه وسلم باندې وحې پیل شوي ده.

۲. د پردې تر شا خبرې کول: یعنې پدې صورت کې به د پیغمبر او الله تعالیٰ تر منځ واسطه موجوده نه وه، بلکه پرته له واسطې به الله تعالیٰ خپل پیغمبر ته وحې کوله لکه څرنگه چې موسیٰ عليه السلام د الله تعالیٰ خبرې پرته له واسطې څخه اورېدلي دي.

۳. د ملائکې په واسطه: یا به الله تعالیٰ خپل پیغمبر ته ملائکه لېږله نو دې ملائکې به هغه وحې پیغمبر ته رسول عليه السلام دده ده. ^(۱)

د وحې پورتنې درې ډولونه الله تعالیٰ پدې مبارک آیت کې داسې بیانوي: **﴿وَمَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَنْ يَكَلِمَهُ اللَّهُ يَأْتِيهِمْ بَأْسٌ مِنْ رَبِّهِمْ فَمَا يَنْصَحُوا بِأَمْرِ اللَّهِ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾** [النجم: ۵۱] ژباړه: هیڅ بشر دا مقام نه لري چې الله له هغه سره مخامخ خبرې وکړي یا خو د هغه خبرې په وحې (اشاره) سره وي یا د پردې تر شا، یا کوم پیغام راوړنکې (پرېښته) لېږي او پرېښته د الله په حکم سره هر څه چې هغه غواړي وحې کوي، هغه لور او د حکمت خاوند دی.

فعالیت: زده کوونکي دې د وحې د ډولونو په اړه یو له بل سره بحث وکړي.

چې پوښتي

۱. وحې لغتاً او اصطلاحاً تعریف کړئ.
۲. د وحې د شتون دلیونه بیان کړئ.
۳. په وحې باندې د ایمان حکم څه دی؟
۴. د وحې ډولونه بیان کړئ.
۵. هغه مبارک آیت ذکر کړئ چې الله تعالیٰ د وحې ډولونه په کې ذکر کړي دي.

کورني دنده

زده کوونکي دې د وحې په اړه په خپلو کتابچو کې یوه مقاله ولیکي چې له پنځو کرښو کمه نه وي.

دریم لوست

پر انبیاوو او رسولانو ایمان

۱. نبی او رسول چا ته ویل کېږي؟
۲. آیا نبوت او پیغمبري په کار او زحمت سره ترلاسه کېدای شي؟

۱- د نبی او رسول تعریف

أ. نبی: چې د الله تعالی له لوري وحی ورته راغلی وي.

ب. رسول: هغه چا ته ویل کېږي چې الله تعالی خپلو بندگانو ته د خپلو احکامو د رسولو لپاره له نوي شریعت سره استولی وي.

۲. د نبی او رسول تر منځ توپیر

رسول هغه چا ته ویل کېږي چې الله تعالی خپلو بندگانو ته له نوي شریعت سره را استولی وي چې هغه خلکو ته ورسوي او نبی هغه دی چې الله تعالی د خپلو بندگانو د لارښوونې لپاره رالړلی وي، برابره خبره ده که د پخوانو انبیاوو شریعت خلکو ته رسوي، نوی شریعت ورسره نه وي او یا هم نوی شریعت ورکړل شوی وي، نو هر رسول ته نبی ویل کېږي، خو هر نبی ته رسول نه ویل کېږي.

۳. د انبیاوو شمیر

په قرآن کریم کې د پنځه ویشتو انبیاوو یادونه راغلي، اتلس تنه یې د الله تعالی په دې قول کې ذکر شوي: ﴿وَأُولَٰئِكَ حُجَّتْنَا آيَاتِنَا إِتْرَاهِيمَ عَلَىٰ قَوْمِهِ نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ مِّنْ لَّسْمَاءِ إِنَّ لَكَ حَكِيمًا عَلِيمًا﴾ ﴿وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ كُلًّا هَدَيْنَا وَنُوحًا هَدَيْنَا مِن قَبْلُ وَمِن ذُرِّيَّتِهِ دَاوُدَ وَسُلَيْمَانَ وَأَيُّوبَ وَيُوسُفَ وَمُوسَىٰ وَهَارُونَ وَكَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ﴾ ﴿وَزَكَرِيَّا وَعِيسَىٰ وَيَحْيَىٰ وَآلِيْنَآسَ كُلٌّ مِّنَ الصَّالِحِينَ﴾ ﴿وَإِسْمَاعِيلَ وَالْيَسَعَ وَيُوسُفَ وَلُوطًا وَكَآفَ صَالِحًا عَلَىٰ الْعَالَمِينَ﴾ (الأنعام: ۸۳ - ۸۶)

ژباړه: او دا نومبر د لیل دی چې ابراهیم ته مو د قوم په مقابل کې ورکړی وه چا ته چې مو خوښه شي درجې یې لوړوو، یې شکه ستاڅنښتن ډېر د حکمت او علم خاوند دی او ده ته مو اسحاق او یعقوب وربښلي وو، ټول ته مو لاره ښودلې وه، او نوح ته مو پخوا لاره ښودلې وه او د ده له اولادې څخه داوود، سلیمان، ایوب، یوسف، موسی او هارون

وو او مونږ نېکو کارو خلکو ته همداسې غوره بدل ورکولو او زکریا، یحیی، عیسی او الیاس ټول له صالحانو څخه وو او اسماعیل، ایسح، یونس، لوط او نور ټول مو په نورو خلکو غوره گرځولي وو.

او اوه تنه یې په نورو ځایونو کې ذکر شوي چې هغوی عبارت دي له: آدم، ایزیس، هُود، صالح، شُعَیب، ذُو الْكُفُلِ او مُحَمَّدٌ خَاتَمُ النَّبِیْنَ (عَلَيْهِمْ جَمِيعًا صَلَوَاتُ اللَّهِ وَسَلَامُهُ).

په قرآن کې راغلي چې نور پیغمبران هم شته، الله تعالی فرمائي: **﴿وَرَسُولًا فَدَفَعْنَا لَهُمْ عَائِكَ مِنْ قَبْلِ وَرَسُولًا لَمْ نَقْضُ لَهُمْ نَفْسَهُمْ عَائِكَ﴾** [النساء: ۱۶۴]

او په حدیثو کې د انیسوو شمېر یو لاک او څلیروشت زره او د رسولانو شمېر درې سوه او ديارلس شپږل شوی، خو علماء وايي چې په دې حدیثونو کې ضعف دی ^(۱) نو د مجموعي تعداد په هکله یې توقف غوره دی.

۴. په رسولانو باندې د ایمان د اثبات دلیل

الله تعالی په خپل کتاب قرآن کریم کې فرمائي: **﴿أَمِنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَرُسُلِهِ وَآلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِنَّكَ الْمَصِيرُ﴾** [البقره: ۱۷۸۵] ژباړه: پیغمبر پر هغه هدایت ایمان راوړېدلی، چې د هغه د رب له خوا پر هغه نازل شوېدې او څوک چې د دې پیغمبر منونکي دی، هغوی هم دا هدایت د زړه په مینه منلی دی. دوی ټولو الله، د هغه پر بنسټی، د هغه کتابونه او د هغه پیغمبران عَلَيْهِمُ السَّلَامُ منلي دي او د هغو وینا دا ده چې: «موږ د الله په پیغمبرانو کې یو له بله توپیر نه کوو، موږ حکم واورېده او اطاعت مو ومانه زموږ څښتنه! موږ ستا څخه د گناه د بښنې غوښتونکي یو او همدا ستا لوري ته زموږ درتگ دی.»

فعالیت: زده کوونکي دې په خپلو کې د نبی او رسول تر منځ پر توپیر بحث وکړي.

۵. په انیسوو او رسولانو باندې د ایمان حکم

په ټولو انیسوو او رسولانو عليهم السلام باندې ایمان لرل فرض او د اسلامي عقیدې له ارکانو څخه شمېرل کېږي نو له یو نبی او رسول څخه انکار د ټولو انیسوو او رسولانو

۱- د ابن کثیر تفسیر د دې آیت لاندې (وَرَسُولًا لَمْ نَقْضُ لَهُمْ نَفْسَهُمْ عَائِكَ).

څخه انکار بلل کېږي، له همدې امله مسلمان د تل لپاره له خپلې عقیدې سره سم دا گواهي ورکوي چې د هېڅ نبي تر منځ په ایمان کې توپیر نه کوي، په ټولو رسولانو او نبیانو باندې پرته له کوم توپیره یو ډول ایمان لري ځکه دوی ټول د الله تعالی له لورې را استول شوي دي.

۶. نبوت الهي ورکړه ده

نبوت یوه الهي ورکړه ده. هر هغه چا ته چې الله تعالی وخواړي نبوت او رسالت ورکوي، په شوق، کوشن او خپله خوښه هېچا ته نه ورکول کېږي، یعنې دا چې په عبادت، ریاضت او زیار نه تر لاسه کېږي، الله تعالی د انباوو توصیف په قرآن کریم کې داسې کړی دی: ﴿وَأَنَّهُمْ عِندَنَا لَمِنَ الْمُصْطَفَيْنَ الْأَخْيَارِ﴾ [ص: ۴۷] ژباړه: په یقیني توګه زموږ په نزد هغوی په غوره شویو ښکړو کسانو کې شمار دي له دې. آیت څخه دا څرګنده شوه چې انبا د الله ﷻ د لورې غوره شوي کسان دي.

فعالیت: زده کوونکي دي پر انباوو او رسولانو باندې د ایمان د حکم په اړه یو له بل سره بحث وکړي.

۷. په نبیانو او رسولانو باندې د ایمان تفصیل

په انباوو او رسولانو باندې ایمان درلودل د قرآن او ستنو په رڼا کې تفصیل لري چې په لاندې کرښو کې ورته اشاره کوو:

۱. پر هغو انباوو او رسولانو باندې ایمان لرل چې الله تعالی په قرآن کریم کې ذکر کړي دي او ټول شمېر یې پنځه ویشته ده، همدارنګه پدې باندې هم ایمان لرل چې الله تعالی لدې ذکر شویو پیغمبرانو څخه پرته نور هم را استولي دي.
۲. پدې ټینګ باور او ایمان لرل چې د ټولو انباوو د بلنې محور د الله تعالی د یووالي منل او د هغه عبادت وو.
۳. پرته له توپیره په ټولو انباوو باندې ایمان لرل، د دوی د نبوت او رسالت تصدیق کول، سره لدې پدې باور لرل چې ځینې یې له ځینو نورو څخه غوره او محمد ﷺ تر ټولو پیغمبرانو غوره دی.

4. پدې باندي ايمان او باور لرل چې دوی ټول انسانان دي او د الوهیت هېڅ ډول خصوصیات نه لري.
5. پدې باندي ايمان لرل چې انبياء او رسولان له ټولو خلکو څخه د علم، عمل او اخلاقو له پلوه کامل دي، دوی خپل امانت پوره کړی او رسالت يې په پوره امانت داری سر ته رسولی دی.
6. پدې باندي ايمان لرل چې الله تعالی د خپلو انبیاوو د تصدیق لپاره دوی ته معجزې ورکړي دي.
7. پدې باندي ايمان لرل چې د نبوت لړۍ په محمد ﷺ پای ته رسېدلې او محمد ﷺ ټولو خلکو ته استول شوی دی او د ده له رحلت څخه وروسته بل نبي یا رسول د قیامت تر ورځې پورې نه راځي او د وحی لړۍ پای ته رسېدلې ده.

فعالیت: په قرآن کریم کې د څو پیغمبرانو نومونه ذکر شوي دي؟

۸. په انبیاوو او رسولانو باندي د ايمان معنا

الله تعالی په خپل کتاب قرآن کریم کې فرمایلي دي: **﴿قُلُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنزِلَ إِلَيْنَا مِن رَّبِّهِمْ لَا نُنْفَرُ مِنْ أَحَدٍ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ﴾** [البقرة: ۱۳۶] ژباړه: ووايئ چې! موږ ايمان راوړيدی په الله او پر هغه هدایت چې موږ ته راغلی دی او هغه چې ابراهيم عليه السلام، اسماعيل عليه السلام، اسحاق، يعقوب او د يعقوب عليه السلام څو ځانت ته راغلی ؤ او هغه چې موسی عليه السلام، عیسی عليه السلام او نورو ټولو پیغمبرانو ته د هغو د رب له لوري ورکړی شوی ؤ، موږ د هغو په منځ کې هېڅ توپیر نه کوو، او موږ الله ته سر ټیټوونکي يو.

په انبیاوو او رسولانو باندي ايمان او ټينګ باور لرل دي ته وايي چې الله تعالی خپلو ځينو بنده گانو ته وحی کوي تر څو خلکو ته د الله تعالی د نعمتونو زېری ورکړي او د هغه له عذاب څخه يې ووېروي، خو دا هر څه يوي موخې ته د رسېدو لپاره تر سره کوي چې هغه د الله تعالی عبادت، د دين اقامت او الله تعالی په ربوبیت، الوهیت، سماوو او صفاتو کې يو گڼل دي.

لاندي پوښتني ځواب کړئ:

۱. نبي او رسول تعريف کړئ.
۲. نبي او رسول څه توپير لري؟ به لنډو ټکو کې يې بيان کړئ.
۳. آيا نبوت په زيار او عبادت سره تر لاسه کېږي؟
۴. په انساوو او رسولانو باندې د ايمان د وجود دلايل ذکر کړئ.
۵. په قرآن کریم کې د څو پيغمبرانو نومونه راغلي دي؟ کوم چې درته ياد دي ويې ليکئ.
۶. په انساوو او رسولانو باندې ايمان څه حکم لري؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دي د نبي او رسول په اړه په خپلو کتابچو کې يوه مقاله وليکي چې له شپږو کړنو ګڼه نه وي.

څلورم لوست

د انبياوو او رسولانو عليهم السلام صفتونه

الله تعالی پیغمبران د نبو، غوره او نیکو صفتونو خاوندان گرځولي دي تر څو په ښه توګه خلک نېکي لاري ته دعوت کړي. همدارنګه الله تعالی دوی له ټولو هغو خوبونو او کړنو څخه چې د نبوت له منصب سره مناسب نه دي، پاک او سپېڅلي کړي دي.

د انبياوو صفتونه

د انباوو عليهم السلام ځیني صفتونه په قرآن کریم کې ذکر شوي دي، چې په لاندې ډول بیانېږي:

۱. عصمت

د عصمت تعریف: عصمت په لغت کې حفظ او ساتلو ته وایي. او د عقایدو د علم په اصطلاح کې (پاکوالي): عصمت د الله تعالی هغه لطف دی چې پیغمبر د نېکو کارونو کولو ته هڅوي او د بدو کارونو له کولو څخه یې ساتي، له انسان څخه اختیار نه ساقطوي تر څو د ازماښت او امتحان حقیقت باقی وي.^(۱)

د تعریف شرح

الله تعالی خپل ټول انبیاء په خپل فضل او کرم سره له نبوت څخه مخکې او وروسته له ټولو ګاهونو څخه پاک ساتلي دي، داسې څواک یې ورکړی دی چې د نېکو کارونو کولو ته یې هڅوي او د ناوړه کارونو له کولو څخه یې منع کوي، خو له دوی څخه اختیار نه ساقطوي.

له ګاهونو څخه د انباوو عليهم السلام عصمت

د ښه وضاحت لپاره د انباوو عصمت په لاندې ډول شرح کوو:

۱- المسامرة: ص: ۲۲۹.

- أ. کباثر گناهونه: کبیره گناه هغې، گناه ته ویل کېږي چې یا په دنیا کې حد ورته ټاکل شوی وي او یا د جهنم په اور باندې وعده ورکړل شوې وي او یا لعنت او یا غضب ورباندې ویل شوی وي.
- ب. صغائر گناهونه: صغیره گناه هغې، گناه ته ویل کېږي چې په دنیا کې حد ونه لري او په آخرت کې ورته عذاب نه وي ټاکل شوی.

لومړی: له لویو گناهونو څخه د انبیاو علیهم السلام عصمت (پاکي)

ټول انبیاء کرام له بعثت څخه مخکې او وروسته له ټولو لویو گناهونو لکه: کفر، دروغ ویل او داسې نورو څخه پاک او سپېڅلي دي، له دوی څخه قصداً او یا سهواً هېڅ وخت لویه گناه نه پېښېږي، بلکې له دې ټولو گناهونو څخه معصوم دي.

د دې عصمت دلائل

خرنگه چې د انبیاوو له ټولو ستره او مهمه دنده خلکو ته د الله پیغام رسول دي نو قرآن په خرگندو ټکو کې په دې هکله د هغوی په صدق گواهي ورکړې، الله تعالی فرمایي دي:

﴿وَمَا يَتَّبِعُ عَنِ الْهَوَىٰ ۗ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ﴾ [الضح: ۳، ۴] ژباړه: هغه له خپل نفسي خواش څخه نه غږېږي، دا خو یوه وحی ده چې پر هغه نازلېږي.

همدارنگه نبي کریم ﷺ په خپل یوه مبارک حدیث شریف کې فرمایي: **عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قالوا: يا رسول الله أنك تدانينا. قال: (أي لا أقول إلا حقا) (۱) ژباړه: له حضرت ابو هريره رضي الله تعالى عنه څخه روایت دی چې اصحابو کرامو وویل: ای د الله تعالی رسول! ته له موز سره ټوکې کوي. رسول الله ﷺ وفرمایي: زه له حق څخه پرته بل څه نه وایم.**

همدارنگه د دوی په هکله الله تعالی فرمایي: ﴿وَأَحْسِنَ لَهُمْ وَهَدَيْنَاهُمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ (الانعام: ۸۷) ژباړه: او دوی مو خوښ کړي او نیغه لاره مو ورته ښودلې.

دویم: له صفاترو (کوچنیو) گناهونو څخه د انبیاو علیهم السلام عصمت د امام ابو حنیفه رحمه الله په نزد پیغمبران علیهم الصلاة والسلام لکه څرنگه چې له لویو گناهونو څخه پاک او معصوم دي همدارنگه له صفاترو (کوچنیو) گناهونو څخه هم پاک او معصوم دي.

الله تعالی په قرآن کریم کې فرمایي: ﴿وَأَرْسَلْنَا مِنْ الْمُصْطَفَيْنَ الْأَخْيَارَ﴾ [ص: ۴۷] ژباړه: په یقیني توگه زموږ په نزد هغوی په غوره شویو ښکو کسانو کې شمار دي.

۲. بشریت: انبیا او رسولان ټول بشر دي، خوراک، ښناک کوي، ویده کېږي، ناروغه کېږي، وږي کېږي، تېري کېږي، نکاح کوي په فیسو باندي نه پوهیږي او د داسې نورو ټولو بشري صفتونو خاوندان دي. تر څو له خلکو سره صله رحمي وکړي، د دوی له احساس څخه خبر وي او د مستقیمې لارې په بنودلو کې الله تعالی په دوی باندي قوي حجت قائم کړی، الله تعالی په دې اړه فرمایي دي: ﴿لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُوفٌ رَحِيمٌ﴾ [التوبه: ۱۲۸] ژباړه: وگورئ تاسې ته یو پیغمبر راغلی دی چې په خپله له همد تاسې څخه دی، په زیان کې ستاسې لوبدل پر هغه گران تمامېږي، هغه ستاسې د رغېدنې حرصناک دی. د مؤمنانو له پاره هغه خواخوږی او زړه سواندی دی.

۳. تبلیغ: خلکو ته د هغو احکامو رسول چې په رسول یې مامور شوی وي تبلیغ بلل کېږي، تر څو هغوی ته د دنیا او آخرت د ښکمرغیو لارښوونه وکړي، چې دا کار ټولو پیغمبرانو تر سره کړی او هېڅ شی یې نه دي ورڅخه پټ کړی، الله تعالی پدې اړه فرمایي دي: ﴿يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَغْتَ رِسَالَتَهُ﴾ [المائدة: ۶۷] ژباړه: ای پیغمبر! څه چې ستا د رب له لورې پر تا نازل کړی شويدي هغه خلکو ته ورسوه. که داسې دي ونه کړل نو د هغه د پیغمبرۍ حق دي ادا نه کړ.

۴. زیرکتیا: هر نبي د زیرکتیا او لوړد فهم څخه برخمن وي، الله تعالی پدې اړه فرمایي: ﴿فَقَهَّمْنَاهَا سُلَيْمَانَ وَكُلًّا آتَيْنَاهَا حُكْمًا وَعِلْمًا وَسَخَّرْنَا مَعَ دَاوُدَ الْجِبَالَ يُسَبِّحُونَ وَالطَّيْرَ وَكُلًّا فَاعَلَيْنَ﴾ [الانبیاء: ۷۹] ژباړه: نو په هغه وخت کې موږ د فیصلې صحیح صورت سلیمان ته وښوده پداسې حال کې چې موږ حکم او علم دواړو ته ورکړی و، له

داؤد سره موز غرونه او الوتونکي ابل کړي وو چې پاکي يې بيانوله، د دغه کار کوونکي همدا موز وو.

۵. ناريتوب: ټول علماء پدې اتفاق دي چې الله تعالی ټول انبياء نارينه راليرلي دي هيڅ ښځې ته د نبوت منصب نه دی ورکړای شوی، آن تر دې چې ځينو علماوو په دې خبره اجماع هم نقل کړي ده، ځکه الله تعالی فرمایلي دي: **﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رِجَالًا نُوْحِي إِلَيْهِمْ﴾** [اليسف: ۱۰۹] ژباړه: ای محمده (ﷺ) له تا نه مخکې چې موز کوم پیغمبران ليرلي وو هغوی هم ټول سړي وو، همغو لوري ته موز وحې لېرو. په پورتنې آیت کې د رجل لفظ ذکر شوی دی، او په عربي ژبه کې رجل نارينه ته ویل کېږي.

۶. له عيونو څخه پاکوالی: پیغمبران له لاندې عيونو څخه پاک او سپېڅلي دي: هر پیغمبر د بعثت په وخت کې د خپلې زمانې له ټولو خلکو څخه د خلقت له مخې غوره وي.

ب. هر نبي له داسې عيونو څخه چې طبیعت ورڅخه نفرت کوي، پاک او سپېڅلی دی، لکه: ییس، جدام او داسې نور.

ج. نبي د داسې کسب خاوند نه وي چې عرف یې بد وگڼي، لکه: بکر لگول او داسې نور. د. نبي د زړه له سختوالي څخه پاک وي، ځکه که چېرې نبي بې رحمه او د سخت زړه خاوند وي نو بیا خلک ورڅخه نفرت کوي، الله تعالی پدې اړه داسې فرمایلي دي: **﴿فِيهَا رَحْمَةٌ مِنَ اللَّهِ أَنْتَ لَهُمْ وَكَأَنْتَ فُطْرًا غَلِيظًا الْقَلْبِ لَأَقْفِرْنَا مِنْ جَوَلِكَ﴾** [آل عمران: ۱۵۹] ژباړه: ای پیغمبره (ﷺ) دا د الله لوی رحمت دی چې ته د دې خلکو لپاره فویر نرم خوږه جوړ شوی یې، که داسې نه وای او ته توند خوږه او سخت زړی وای نو دا ټول به ستا له شاوخوا نه خواره شوي وو.

فعالیت: زده کونکي دې د انبیاوو علیهم السلام د صفتونو په اړه یو له بل سره بحث وکړي.

چې پوښتي

۱. عصمت تعريف كړئ.
۲. د انساوو د عصمت دلايل بيان كړئ.
۳. د بشريت د صفت دلايل ووايئ.
۴. د تبليغ د صفت دلايل ووايئ.
۵. د زيركتيا د صفت دلايل ووايئ.
۶. د ناريتوب د صفت دلايل بيان كړئ.
۷. له كومو عيونو څخه د انساوو پاكوالی لازمي دی؟

زده کونکي دي د انساوو د صفتونو په اړه يوه مقاله وليکي چې له لسو کرښو کمه نه وي.

اولو العزمه پیغمبران

تول پیغمبران د الله تعالی په وړاندې معزز او د عزت خاوندان دي، تول پیغمبران د ډېر زیات عزم، صبر او حوصلې خاوندان وو، خو ځینې پیغمبران الله تعالی په عزم سره ستایلي دي دا په دې دلالت کوي چې دوی د نورو انبیاو عليه السلام په پرتله د ډېر قوي عزم او د الله تعالی په وړاندې د ډېر لوړ مقام او لوړې درجې خاوندان دي.

د عزم تعریف

عزم صبر، ثبات او د یو کار د کولو لپاره قوي هوډ ته ویل کېږي.

ولې ځینو پیغمبرانو ته اولو العزم ویل کېږي؟

ځینو پیغمبرانو ته ځکه اولو العزم ویل کېږي چې دوی د دعوت او رسالت په کار کې له صبر، ډېر زحم او حوصلې څخه کار اخیستی دی، نو الله تعالی په اولو العزم صفت سره ستایلي دي او فرمایي: **﴿فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُولُو الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ﴾** [الاحقاف، ۳۵] ژباړه: نو صبر کوه لکه چې همتاکو رسولانو صبر کولو.

د اولو العزمه پیغمبرانو شمېر

د اولو العزمه پیغمبرانو د شمېر په اړه له علماوو څخه ډېر قولونه نقل شوي دي خو د جمهورو علماوو په نزد اولو العزم پیغمبران پنځه کسان دي، حضرت نوح عليه السلام، حضرت ابراهیم عليه السلام، حضرت موسی عليه السلام، حضرت عیسی عليه السلام او حضرت محمد ﷺ چې الله تعالی پدې قول کې راټول کړي دي: **﴿وَرَادُ أَخْدَانًا مِنَ النَّبِيِّينَ مِثْلَهُمْ وَمِنْكَ وَمَنْ نُوحِ وَإِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَأَخْدَانًا مِثْلًا عَلَيْهِمْ﴾** [الأحزاب: ۷] ژباړه: او هغه مهال چې موز له (تولو) انبیاوو او (خصوصاً) له تا، نوح، ابراهیم، موسی او د مریې زوی عیسی نه ژمنه واخیسته او ښه پخه ژمنه مو ترې واخیسته.

او همدارنگه الله تعالی پدې مبارک آیت کې هم ذکر کړي دي: **﴿شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى أَنْ أَقِيمُوا السُّلُوكَ وَالَّذِينَ تَبَوَّءُوا فِيهِ كِبْرًا عَلَى الْمَسْجِدِ مَا قَدَّحُوا فِيهِمْ إِلَيْهِ﴾** [الشوری: ۱۳] ژباړه: تاسو ته یې هماغه دین ټاکلی (بیان کړی) چې په هغه سره یې نوح ته سپارښتنه کړې وه او هغه چې تاسو ته مو

وحي کړی او په هغه سره موزد ابراهيم، موسی او عیسی ته سپارښتنه کړې وه چې (همدغه) دین تر سره کړئ او اختلاف مه پکې اچوئ. مشرکانو باندي هغه خبره ډېره درنه ده چې ته یې وربښي.

د اولو العزمه پیغمبرانو نومونه

۱. حضرت نوح عليه السلام
۲. حضرت ابراهيم عليه السلام
۳. حضرت موسی عليه السلام
۴. حضرت عیسی عليه السلام
۵. حضرت محمد عليه السلام

فعالیت: زده کوونکي دې د اولو العزمه پیغمبرانو د شمېر په اړه په خپلو کې سره خبرې اترې وکړي.

د اولو العزمه پیغمبرانو فضیلت

دغه اولو العزمه پیغمبران له نورو ټولو پیغمبرانو څخه د زیات فضیلت خاوندان دي او په دوی کې د ډېر زیات فضیلت خاوند حضرت محمد عليه السلام دی.

له ابی هريره رضي الله تعالى عنه څخه روایت دی چې رسول الله عليه وسلم فرمایل: «جِبَارٌ وَوَلَدُ آدَمَ نُوحٌ وَإِبْرَاهِيمُ وَعِيسَى وَمُوسَى وَ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَصَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ»، ژباړه: د آدم عليه السلام د اولادې تر ټولو غوره حضرت نوح عليه السلام، حضرت ابراهيم عليه السلام، حضرت عیسی عليه السلام، حضرت موسی عليه السلام او حضرت محمد عليه السلام دی.

همدارنگه امام بخاري له ابی هريره رضي الله تعالى عنه څخه روایت کوي چې رسول الله عليه وسلم فرمایل: «أَنَا سَيِّدُ وَوَلَدِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَأَوَّلُ مَنْ يَنْشِئُ عَنْهُ النَّبِيُّ وَأَوَّلُ شَائِعٍ وَأَوَّلُ مُشَقِّعٍ»^(۱۱).

۱ - أصول الإيمان في ضوء الكتاب والسنة - (۱ / ۲۲۱)

ژباړه: زه د قيامت په ورځ د آدم ﷺ د اولادې سيد او مشر يم، لومړی به له ما څخه قبر شق او څېرې کېږي، زه لومړی شفاعت کوونکی يم، او لومړی به زما شفاعت قبليږي.

فعالیت: زده کوونکي دې د اولو العزمه پیغمبرانو نور فضیلتونه هم بیان کړي.

۱. آسماني کتابونه څو او په چا نازل شوي دي؟
۲. عزم تعريف کړئ.
۳. اولو العزمه پیغمبرانو ته ولې اولو العزمه ويل کېږي؟
۴. اولو العزمه پیغمبران څو دي؟
۵. د اولو العزمه پیغمبرانو د فضیلت په اړه یو حدیث شریف وړایئ.

معجزه او سحر

۱. معجزه

د معجزې تعريف

معجزه په لغت کې له عجز څخه اخيستل شوی چې بېوسي کونکي او عاجز کونکي ته وپل کېږي او په اصطلاح کې د هغه ننگونکي، خارق العاده کار او وينا څخه عبارت ده چې الله تعالیٰ يې د نبوت او رسالت د دعوا لرونکو د رېښتینولۍ په فصل له دوی څخه صادروي، چې نور انسانان ورڅخه عاجز وي.

د تعريف شرحه

معجزه داسې کار او وينا ته ويل کېږي چې د نبوت او رسالت له دعوا لرونکو څخه صادريږي چې لاندې شرطونه لري:

۱. معجزه به ننگونکي وي که چېرې ننگونه ونه لري معجزه نه بلل کېږي.
۲. د رسالت او يا نبوت د دعوا د رېښتینولۍ په خاطر يې ښکاره کوي که څوک خارق العاده کار تر سره کوي مگر د نبوت يا رسالت دعوا ونه لري معجزه نه بلل کېږي.
۳. خارق العاده کار به له دعوا سره برابر وي.
۴. مقابل لوری به د دغه خارق العاده کار له سر ته رسولو څخه عاجز وي. که چېرې مقابل لوری هم د داسې خارق العاده کار په تر سره کولو قادر وي، معجزه نه بلل کېږي.

د معجزې ډولونه

د انبياوو او رسولانو عليهم السلام معجزې په دوه ډوله دي:

۱. محسوسې معجزې.
  ۲. غير محسوسې معجزې.
- لومړی محسوسې معجزې: له هغه ډول معجزو څخه عبارت دي چې انسانان يې په پنځه گونو حواسو سره درک کوي، لکه د صالح عليه السلام په دعاء سره له غره څخه د بلاربي او بڼې را ايستل، د عیسی عليه السلام په دعاء سره د مور زادي ژوند او د برص (برگي) مریض روغېدل، د موسی عليه السلام امسا په مار باندې بدلېدل، او د نيل بحر دوه ځايه کېدل، د

پیغمبر ﷺ اسراء او معراج، د سپورومی دوه توتی کېدل، د پیغمبر ﷺ له مبارکو گوتو څخه د اوبو بهېدل او داسې نور.

دویم غیر محسوسې معجزې: دا هغه معجزې دي چې د عقل په وسیله درک کېږي، لکه د راتلونکو ځایو واقعاتو او حوادثو په اړه معلومات ورکول، او پر محمد ﷺ نازل شوی کتاب (قرآن کریم) چې د محمد ﷺ تر ټولو ستره معجزه ده.

د معجزې حکم

د پیغمبرانو علیهم السلام پر معجزاتو ایمان درلودل فرض دي، ځکه چې د هر پیغمبر معجزه په حقیقت کې د الله تعالی وحی ده چې د پیغمبر رېښتینولي ثابتوي لکه څرنگه چې پر پیغمبر ایمان درلودل فرض دي، همدا راز د هغوی پر معجزو هم ایمان درلودل فرض دي.

فعالیت: زده کونکي دي د معجزې په اړه یو له بل سره بحث وکړي.

۲. سحر

د سحر تعریف

سحر په لغت کې دوکې، باریکې، د یوشي شکل بدلولو او هغه کارته وايي چې ظاهري سبب ونه لري.

او په اصطلاح کې له هغه خارق العاده کار څخه عبارت دی چې د شیطانونو په مرسته له ناوړه او خبیثو نفسونو له خوا ترسره کېږي.

د تعریف شرحه

سحر په عربي لغت کې دوکې او هغه نازکه کړنې ته وايي چې ظاهري سبب یې په سترگو نه ښکاري.

او په اصطلاح کې هغه نا اشنا کار ته ویل کېږي چې د دین څخه لرې او د بد عمله اشخاصو له خوا ترسره کېږي، د کفري الفاظو په ویلو او د شیطانونو په ملتیا ترې صادرېږي چې د ښوونې او زده کړې له لارې ورته لاس رسې پيدا کوي.

که چېرې څوک داسې نا اشنا او خارق العاده کار ترسره کړي چې په هغه کې د لاسونو او حرکاتو چالاکي او یا د خاصو دواگانو استعمال رول ولري حقیقي سحر نه بلل کېږي.

د سحر حقیقت

د سحر حقیقت په قرآن کریم او نبوي احادیثو او د امت په اجماع سره ثابت دی، چې واقعیت لري.

الله ﷺ د موسیٰ علیهِ السلام د ساحرانو په باره کې فرمائي: ﴿قَالَ أَتَقْرَأُونَ الْقُرْآنَ فَلِمَا أَتَقْرَأُ سَحَرُوا أَعْيُنَ النَّاسِ وَاسْتَرَهُمُ هَيْهَاتُمْ وَجَاهُوا بِسِحْرِ عَزِيزٍ﴾ [الأعراف: ۱۱۶] ژباړه: موسیٰ علیهِ السلام ورته وویل: تاسې یې وخورخوئ کله چې هغوی (پړي او همساگانې) واچولې او (په خپلو مترونو ویلو سره یې) د خلکو سترگې مسحورې کړې او په ویره کې یې واچول او ډیر غټ سحر یې وکړ. په حدیث شریف کې راځي یو کس چې لیدل یې اصم نوميله پر پیغمبر ﷺ یې سحر کړی وو.

د ټول اسلامي امت په دې اجماع ده چې سحر حقیقت لري.

د سحر زده کړه

د سحر ښوونه او زده کړه حرام کار دی، او که سحر په کفري عقیده ښاوي نو بیا یې زده کړه کفر دی او زده کونکی یې واجب القتل دی.

د سحر او معجزې تر منځ توپیر

د سحر او معجزې تر منځ ډیر توپيرونه شته چې ځینې یې په لاندې ډول دي:

۱. سحر له شریرو او پلټو نفسونو څخه صادريږي مگر معجزه د پاکو، عزتمندو او الله ﷻ ته له ډیرو نږدې نفسونو څخه صادريږي.
۲. معجزه په ننگونې بناء وي، مگر په سحر کې ننگونه نه وي.
۳. د سحر په سر ته رسولو کې د ناروا اعمالو انجامول او له شیطانانو څخه په کې مرسته غوښتل کېږي او معجزه یواځې د الله ﷻ په مرسته او ارادې صورت مومي.
۴. سحر د ښوونې او زده کړې له لارې ممکن وي، مگر په معجزه کې پیغمبر یواځې له الله ﷻ څخه د هغې د ایجادولو غوښتنه کوي.
۵. معجزه د شي حقیقت بدلوي، مگر سحر یواځې د شي ظاهري شکل بدلوي.
۶. په معجزې سره د پیغمبر رېښتینولي ثابتیږي، مگر سحر لویه گناه او د خلکو د گمراه کولو او په ځمکه کې له فساد خپرولو څخه پرته بله هیڅ گناه نلري.

۷. سحر په خاصو شرطونو، ځایونو او وختونو پورې تړلی وي، مگر معجزه هېڅ شرط او کوم معین ځای او وخت پورې مربوطه نه وي.
۸. دسحر معارضه او مقابله کېدای شي، مگر د معجزې مقابله محاله ده. ^(۱)

فعالیت: د لوست په رڼاکې د ساحر او نجومي تر منځ څه توپیر معلومېږي؟

څې پوښتنې:

۱. معجزه او سحر تعریف کړئ.
۲. د معجزې او سحر تر منځ توپیر واضح کړئ.
۳. د معجزې ډولونه بیان کړئ.
۴. د معجزې حکم بیان کړئ.
۵. د سحر د اثبات دلائل بیان کړئ.
۶. د سحر زده کړه څه حکم لري؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د معجزې او سحر په اړه يوه مقاله وليکي چې له اتو کرښو کمه نه وي.

۱- جامع العلوم في اصطلاحات الفنون - (۲ / ۲۰)، مذكرة التوحيد - (۱ / ۱۱)

کرامت او استدراج

ايا بوهيرئ چي کرامت څه ته وايي؟ کرامت او استدراج څه توپير لري؟

۱. کرامت

د کرامت تعريف

کرامت په لغت کې عزت او درناوي ته وايي، الله تعالی فرمايي: **﴿وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ﴾** [الإسراء: ۷۰] ژباړه: بې شکه د آدم اولاد ته مې عزت ورکړی. او په اصطلاح کې له هغه خارق العاده کار څخه عبارت دی چې له ولي څخه صادرېږي.^(۱)

د تعريف شرح

عادناً د ناشوني کار صادرېدل که له داسې شخص څخه سرته ورسېږي چې عقیده او عمل يې د اسلام په تله برابر وي کرامت بلل کېږي او که د شخص عقیده يا عمل له اسلام سره برابر نه وي نو د ده خارق العاده کار کرامت نه دی بلکې استدراج گڼل کېږي.

د کرامت د اثبات دليل

د اولياو کرامت په زياتو دلايلو ثابت دی، لکه چې الله تعالی د مريم عليها السلام په هکله فرمايلي دي: **﴿كَلِمًا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ وَجَدَ عِنْدَهَا رِزْقًا قَالَ يَا مَرْيَمُ أَنَّى لَكِ هَذَا قَالَتْ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ﴾** [آل عمران: ۳۷] ژباړه: هر کله به چې زکريا عليه السلام د هغې عبادت خانې ته ورننوتلو له هغې سره به يې څه ناڅه د خوراک او څښاک څه ميندل، پوښتنه به يې ترينه کوله اې مريم! دا تا ته له کومه راځي؟ هغې به ځواب ورکاوه د الله تعالی له لوري راغلي دي.

او لکه د اصحاب کهف قصه چې په قرآن کریم کې ذکر شوي ده. همدا رنگه د صحابه وو په دور کې له بې شمېره صحابه وو څخه ډول ډول کرامات صادر شوي دي چې تفصيل يې د حديثو او تاريخ په کتابونو کې بيان شوی دی.

فعاليت: زده کوونکي دي د اصحاب کهف قصه په نوبت سره بيان کړي.

۱_ التعريفات - (۱ / ۲۳۵)، إتحاف السائل بما في الطحاوية من مسائل - (۳۰ / ۲۱)

د کرامت حکم

د اولیادو کرامت د هغوی د تایید، مرستې او د دین د اوچتوالي په خاطر حق او ثابت دی، خو کرامت د ولي په اختیار کې نه وي، نو دا ضروري نه ده چې له هر ولي څخه دې کرامت صادر شي ځکه چې کرامت د الله تعالی په ارادې او خوښۍ پورې تړاو لري. په کرامت باندې کوم نوی حکم نه ټاښیږي.

۲. استدراج

د استدراج تعریف

استدراج په لغت کې قدم په قدم پورته ختلو ته وايي.

او په اصطلاح کې هر هغه خارق العاده کار چې له کافر یا فاسق شخص څخه صادرېږي استدراج بلل کېږي.

د تعریف شرح

که چېرې کوم خارق العاده کار د کافر، فاسق، کاهن، نجومي، ساحر او یا کوه‌گر شخص څخه صادر شي استدراج ورته ويل کېږي.

هر څومره چې د دوی سرکشي زیاتېږي په هماغه اندازه ورته الله تعالی خپل نعمتونه پراخوي تر څو قدم په قدم د هلاکت لوري ته نږدې او د الله تعالی تر حجت لاندې راشي، لکه چې الله تعالی فرمایلي دي: **﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِنَا سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ﴾** [الأعراف: ۱۸۲]. ژباړه: او هغه کسان چې زموږ آیتونه یې دروغ گڼلي دي، نو هغوی به موږ په داسې تدریجي ډول هلاک کوو چې هغوی به خبر هم نه وي.

فعالیت: زده کوونکي دې د کرامت او استدراج تر منځ پر توپیر یو له بل سره بحث وکړي.

چې پوښتي:

۱. ولي چاته ويل کېږي؟
۲. د کرامت د اثبات دلیل وړایاست.
۳. الله تعالی کرامت د څه لپاره له ولي څخه صادروي؟
۴. استدراج څه ته وايي؟ تعریف یې کړئ.

کورنۍ دنده

د قرآن کریم د نصوصو په رڼا کې د استدراج څو مثالونه وليکئ.

قضاء او قدر

د ايمان له ارکانو څخه يو رکن په قضاء او قدر باندې عقیده درلودل دي. په قضاء او قدر ايمان درلودل هغه موضوع ده چې د مسلمان په عقیده، کړنو، افعالو او د ژوندانه په ښو او بدو حالاتو ژوره اغېزه لري.

د قضاء او قدر تعريف

أ. قضاء: په عربي ژبه کې فيصلې، پوره کولو او حتمي والي ته ويل کېږي. ب. قدر: په عربي ژبه کې حکم، فيصلې او اندازې ته ويل کېږي. او په اصطلاح کې قضاء او قدر له هغه تقدير او اندازې څخه عبارت دی، چې الله ﷻ د خپل علم په بناء د کائناتو لپاره ټاکلی دی په هغه شان چې دهغه د حکمت غوښتنه وه.

د تعريف شرح

قضاء او قدر لفظونه په عربي ژبه کې د مختلفو معناگانو لپاره استعمال شوي دي مگر د عقايدو په علم کې دواړه هغه مترادف لفظونه دي چې له يو مقصد څخه پرې تعبير شوی دی.

د قضاء او قدر پر موضوع د ښه پوهيدلو په خاطر د څلورو څېرو پيژندل ډېر اړين دي چې په لاندې توگه بيانېږي:

۱- د الله ﷻ ازلي علم: په دې څيره ايمان درلودل چې الله ﷻ د هر شي په اجمالي او تفصيلي، ماضي او مستقبل پر ټولو حالاتو عالم او پوه دی، لکه څرنگه چې په خپلو کړنو پوره عالم دی، د خپلو بندگانو په کړنو او افعالو هم پوره علم لري. په تېرو او راتلونکو ټولو واقع کيدونکو حوادثو او تغيراتو داسې علم لري چې هيڅ شی يې له علم څخه پټ نلای.

الله ﷻ فرمايلي دي: ﴿عَالِمِ الْغَيْبِ لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْلَ ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَلَا أَصْغُرُ مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْبَرُ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ﴾ [السيا: ۳]

ژباړه: هغه (الله ﷻ) په ټولو پټو يوه دی له هغه نه ديو بخږي په اندازه کوم شی نه په اسمانونو کې پټ دی اونه په ځمکه کې نه له بخږي څخه ضايع او نه له بخږي کوونکی، مگر هر څه په يو څرگند دفتر کې درج دي.

الله ﷻ له مخلوقاتو له پيدايښت څخه لا ډير مخکې په دې پوره عالم و چې مخلوقات څرنگه او کله يې پيدا کړي او هم د مخلوقاتو د ارزاقو، عملونو لويو او وړو حرکتونو خوځښتونو او د هغوی پر اجلونو پوره عالم دی.

۲- په لوح محفوظ کې هر څه ليکل شوي دي: په دې هم ايمان لرل فرض دي چې الله ﷻ ټول هغه څه چې د مخلوقاتو په اړه ورته معلوم وو په لوح محفوظ کې يې ليکلي دي، او د مخلوقاتو ټول هغه تقدیرونه يې کښلي چې دوی ته پېښېدونکي دي، او يادې دوی انجامونکي وي. الله تعالی فرمايلي دي: **﴿وَكُلُّ شَيْءٍ قَدْرُهُ فِي الْوَيْبِ وَكُلُّ صَغِيرٍ وَكَبِيرٍ مُّسْتَقَرٌّ﴾**. [القدر: ۵۲، ۵۳]

ژباړه: او هر څه چې دوی يې کوي په لوح محفوظ کې ليکل شوي دي او هره کوچنۍ او لويه خبره ليکل شوې ده.^(۱)

پيغمبر ﷺ فرمايلي دي: **«كَتَبَ اللَّهُ مَقَادِيرَ الْخَلَائِقِ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِخَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ...»**^(۲)

ژباړه: الله تعالی دمخلوقاتو تقدیرونه د آسمانونو او ځمکو له پيدايښت څخه پنځوس زره کاله مخکې ليکلي دي.

۳- د الله ﷻ خوبښه او مشيقت: په دې ايمان لرل فرض دي چې هېڅ څيز د الله ﷻ د خوبښې، ارادې، او مشيقت څخه پرته له عدم څخه وجود ته نشي را تلای، نو څه چې الله ﷻ و غواړي هغه کيږي، او څه چې ونه غواړي، نه کيږي.

الله ﷻ فرمايي: **﴿وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَيَخْتَارُ﴾** [التقصص: ۶۸]

ژباړه: ستا رب پيدا کوي هر څه چې و غواړي او (هغه په خپله دخپل کار لپاره چاته يې چې خوبښه شي) غوره کوي يې.

همدا راز فرمايي: **﴿وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾** [التکویر: ۲۹]

ژباړه: او ستاسې په غوښتنه هېڅ نه کيږي ترڅو پرې چې د الله (رب العالمين) خوبښه نه وي.

۱- تفسير القرطبي - (۱۷ / ۱۴۹)

۲- صحيح مسلم

۴_ د الله ﷻ تَخْلِيق: د الله ﷻ له ذات او صفاتو څخه پرته نور څه مخلوق او الله ﷻ نېي خالق دی. الله تعالی فرمایي دي: ﴿اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ﴾ [الرعد: ۱۶]

ژباړه: الله ﷻ د هرشي خالق او پيدا کونکی دی.

د ټولو افعالو خالق الله ﷻ دی او بنده يې کاسب دی. د خير او شر دواړو خالق الله تعالی دی. الله تعالی د خير په کولو خوښیږي د خير کسب کوونکو سره مرسته کوي او ورسره مينه لري، بالعکس شر بد گڼي انسانان يې ورڅخه منع کړي دي او د شر کسب کوونکو سره نه مرسته کوي او نه ورسره مينه لري.

په قضاء او قدر د اثبات دليل

د قضاء او قدر موضوع په بې شمېره آيتونو او احاديثو سره ثابته ده:

الله ﷻ فرمایي: ﴿إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ﴾ [القدر: ۴۹] ژباړه: مون هر څه په اندازه او تقدير سره پيدا کړي دي.

په بل ايت کې الله ﷻ فرمایي: ﴿وَوَخَّلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَعَدْرَةً تَقْدِيرٍ﴾ [الفرقان: ۲] ژباړه: او (الله) هغه ذات دی چې ټول شيان يې پيدا کړي دي او ورته يې اندازه ټاکلې ده.

همدارنگه الله تعالی فرمایي: ﴿لِيُقْضَىٰ إِلَٰهُهُ أَمْرًا كَانَ مَفْعُولًا﴾ [الأنفال: ۴۲] ژباړه: د دې لپاره چې فيصله کړي الله تعالی هغه کار چې کېدونکی وو.

په حديث شريف کې راځي: «وَيُؤْتُونَ بِالْقَدَرِ خَيْرَهُ وَشَرَّهُ»^(۱) ژباړه: جبرئيل عليه السلام پيغمبر صلى الله عليه وسلم ته وويل: او دا چې ته ايمان ولري د خير او شر په تقدير باندې.

په بل حديث شريف کې راځي: «أَلَا يُؤْمِنُ عَبْدٌ حَتَّىٰ يُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ حَتَّىٰ يَعْلَمَ أَنَّ مَا أَصَابَهُ لَمْ يَكُنْ لِيُخْطِئَهُ وَأَنَّ مَا أَخْطَأَهُ لَمْ يَكُنْ لِيُصِيبَهُ»^(۲)

ژباړه: هېڅکله يو بنده د ايمان خاوند کېدای نه شي تر څو چې د تقدير په خير او شر ايمان ونه لري او تر څو چې په دې ايمان ونه لري هغه څه چې ده ته رسېدونکي دي هېڅکله نه خطا کېږي او هغه څه چې ده ته رسېدونکي نه دي هېڅکله نه ورته رسېږي.

۱ - صحيح مسلم - (۱ / ۷۸)

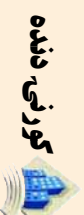
۲ - رواه الترمذي

په قضاء او قدر باندې د ايمان درلودلو حکم

په قضاء او قدر ايمان درلودل فرض دی. مورن په دې ټينگ باور لرو چې الله ﷻ د مخلوقاتو له پيداښت څخه مخکې د مخلوقاتو په اړه پوره علم درلود او په دې هم عقیده لرو چې الله ﷻ د ټولو انسانانو پوره احوال په لوح محفوظ کې ليکلي دي او په دې هم باوري يو چې هېڅ شی د الله ﷻ له علم او ارادې څخه پرته وجود ته نه شي راتلای. همدارنگه الله ﷻ د خیر او شر دواړو خالق او پيدا کوونکی دی او انسان ته يې د خیر او شر په کولو کې اختيار ورکړی دی. که يې خیر وکړ ورسره مرسته او محبت کوي او که يې په شر لاس پوري کړ الله ﷻ ورسره مرسته او محبت نه کوي. پيغمبر ﷺ فرمايي: «واللهي نفسي بيده ، لو جاءت الامة لتفعلك بغير ما كتب الله لك ما استطاعت ذلك ، ولو ارادت أن تضرك بغير ما كتب الله لك ما استطاعت ذلك»^(۱) ژباړه: زما دې هغه په ذات قسم وي چې زما روح د ده په واک کې دی، که چېرې ټول امت را ټول شي د دې لپاره چې تاته گټه ورسوي او هغه گټه الله تعالی تاته نه وي ليکلي، نو دا کار د دوی په وس کې نه دی پوره او که چېرې دوی اراده وکړي چې تاته څه زیان ورسوي او هغه زیان الله تعالی تاته نه وي ليکلی نو دا کار هم د دوی په توان کې نه دی پوره.

۱. قضاء او قدر تعريف کړی.
۲. د قضاء او قدر د اثبات دلايل ووايئ
۳. په قضاء او قدر باندې د ايمان حکم واضح کړی.
۴. که څوک له قضاء او قدر څخه منکر شي څه حکم لري؟

زده کوونکي دې د قضاء او قدر په اړه يوه مقاله وليکي چې له پنځو کرښو کمه نه وي.

د برزخ حالات

هر انسان له وفات څخه وروسته د ژوند دوه مرحلې لري له مرگه وروسته د قيامت تر ورځې پورې، چې دې مرحلې ته د برزخ ژوند وايي او بيا له قيامت څخه وروسته چې اوږد او ابدي ژوند پيل شي، په دې لوست کې به د برزخ د حالاتو په هکله معلومات لاس ته راوړئ.

۱. د برزخ تعريف

برزخ په لغت کې پردې او حائل ته وايي او د عقايدو د علم په اصطلاح کې د دنيوي او اخروي ژوند تر منځ (له مرگه وروسته تر بيا ژوندي کېدو پورې) مرحلې ته برزخ ويل کېږي.

د تعريف شرح

له نبوي احاديثو څخه دا جوتېږي: انسان چې له دې نړۍ څخه سترگې پټې کړي هغه گړۍ بېرته ژوندي شي که ښکونکي کاره مؤمن وي، د خوښې د حالاتو احساس کوي او په قبر کې هم په ډول ډول نعمتونو سره نازل کېږي او که بد کرده او کافر وي د ضم او خواشينۍ احساس کوي او په قبر کې په ډول ډول عذابونو سره سرواړ کول کېږي، چې د قبر همدې حالاتو ته برزخ ويل کېږي.

فعاليت: زده کوونکي دې د برزخ د لغوي او اصطلاحي تعريفونو تر منځ اړيکه ووايي.

د برزخ د اثبات دليل

د برزخ پړاو د قرآن کریم په مبارکو آيتونو او د نبی کریم ﷺ په مبارکو احاديثو باندې ثابت دی.

الله تعالی د المؤمنون په سورت کې فرمايلي دي: **﴿وَمِنَ ذَرَارِهِمْ بَرِّزَخِ اَلِیْ یَوْمِ یُعْتَبَرُونَ﴾** [المؤمنون: ۱۰۰] ژباړه: او په مخ کې د دوی د برزخ (قبر) پرده ده (چې دوی نه پرېږدي دنیا ته رجوع وکړي) تر هغې ورځې پورې چې هغوی په قيامت کې را پاخلول کېږي.

۲. نکیر او منکر:

د نکیر او منکر پېژندنه

نکیر او منکر د الله تعالی دوه ملکي دي، الله تعالی له مړو څخه په قبر کې په پوښتنه کولو گمارلې دي، د نبي کریم ﷺ د حدیث له مخې یې رنگونه تور او سترگې یې شنې دي.

له مړي څخه په قبر کې پوښتي کول

کله چې مړی په قبر کې ښخ کړل شي او خلك ورڅخه بیرته وگرځي نوده ته نوموړي دوي ملکي راځي (مکلف مړی د الله تعالی په امر سره بیرته را ژوندی کېږي، خپل عقل او پوره یې بیرته ورته را گرځي) او له ده څخه د رب، دین او نبي په هکله پوښتي کوي، که چېرې مړي د دغو پوښتنو صحیح ځواب ورکړ او بریالی شو نو د الله تعالی له خوا ورته نعمتونه ورکول کېږي او وروستي پړاونه پرې آسانېږي او که ناکام شو نو عذاب ورکول کېږي او وروستي پړاونه یې هم سختېږي.

په قبر کې د پوښتنو کولو د اثبات دلیل

په قبر کې له مړي څخه د نکیر او منکر سوال کول په قرآن کریم او د نبي کریم ﷺ په مبارکو احادیثو سره ثابت دی.

قرآن کریم: الله تعالی پدې اړه په قرآن کریم کې فرمایلي دي: **﴿يَسْتَأْذِنُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ﴾** [ابراهيم: ۲۷] [ژباړه: الله تعالی به مؤمنان په نژدې ژوند

او په آخرت کې په ثابته (د توحيد کلمه ورڅخه مراد ده) وينا کلاک او ثابت قدمه کړي. نبي کریم ﷺ څرگنده کړې ده چې دلته له آخرت څخه مراد قبر دی، ځکه قبر د آخرت له منازلو څخه لومړنی منزل دی.

حدیث شریف: حضرت ابو هريره رضی الله تعالی عنه روایت کوي چې رسول الله ﷺ وفرمایل: **«إِذَا أَقْبَرَ النَّبِيَّ آتَاهُ مَلَكَانِ اسْوَدَانِ أَرْوَاانَ يَقَالُ لَأَحَدِهِمَا الْمُنْكَرُ وَالْآخَرَ النَّكِيرُ يَقُولَانِ مَا كُنْتَ تَقُولُ فِي هَذَا الرَّجُلِ فَيَقُولُ: هُوَ عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ فَيَقُولَانِ قَدْ كُنَّا نَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُولُ هَذَا ثُمَّ يَفْسَحُ لَهُ فِي قَبْرِهِ سَبْعُونَ ذِرَاعًا فِي سَبْعِينَ نَجْمًا يَبُورُ لَهُ فِيهِ ثُمَّ يَقَالُ لَهُ نَمُ فَيَقُولُ أَرْجِعْ إِلَيَّ أَهْلِي فَأَخْبِرْهُمْ فَيَقُولَانِ نَمُ كَتُمْنَاكَ الْمَوْتُوسَ الَّذِي لَا يُؤْطِقُ إِلَّا أَحَبَّ أَهْلِهِ إِلَيْهِ حَتَّى يَبْعَثَهُ اللَّهُ مِنْ مَصْجِدِهِ ذَلِكَ وَإِنْ كَانَ مُتَأَلِّفًا قَالَ سَمِعْتُ النَّاسَ يَقُولُونَ قُلْتُمْ مِثْلَهُ لَا أَدْرِي فَيَقُولَانِ قَدْ كُنَّا نَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُولُ ذَلِكَ فَيَقَالُ لِلْأَرْضِ السَّمِيعِ عَلَيْهِ**

فَقَالُوا عَلَيْهِ فَتَعَلَّفُ فِيهَا أَصْنَاعَهُ فَلَا يَرَأُلُ فِيهَا مُعَذِّبًا حَتَّى يَبْعِثَهُ اللَّهُ مِنْ مَّصْنُوعِهِ ذَلِكُ»^(۱)

ژباړه: کله چې مړی په قبر کې کېښودل شي نو دوي ملکي ورته راشي، چې توري خبرې او شنې سترگې لري، پوي ته نکير او بلې ته منکر ويل کېږي، هغوی به پوښتنه وکړي: تا ددې سړي په شان کې څه ويل؟ نو هغه به ځواب ورکړي، دا د الله تعالی بنده او د هغه رسول دی. زه شاهدي وایم چې له الله تعالی نه پرته بل برحق معبود نشته او شاهدي وایم په دې چې محمد ﷺ د هغه بنده او د هغه رسول دی. نو پرېښتې به ووايي موزد پوهېدو چې ته به همدا وایي. له هغه وروسته به د هغه قبر اويا گره په اويا گرو کې پراخه او ورته رڼا کړای شي، بیا به ورته ووايي چې ویده شه، نو دی به ووايي زه څم خپلې کورنۍ ته چې د خپل حال زېری ورکوم نو پرېښتې به ورته ووايي: ته د هغې ناورې غونډې ویده شه چې د خپلې کورنۍ د ډبر گران فرد نه پرته بل څوک يې نه شي وپېښولای. (د دغه مړي به همدغسې حالت وي) تر هغه وخته چې الله تعالی يې له دغه آرامځي څخه پاڅوي او که دا مړی منافق وي نو په ځواب کې به وایي چې له خلکو مې اورېدل چې هغوی ويل ما هم همغسې ويل. نه پوهېدم چې څوک دی، نو پرېښتې به وایي موزد پوهېدو چې ته به همدا سې وایي. بیا به ځمکې ته وويل شي پر ده باندي را تنگه او راجوخته شه. نو داسې به پرې راتنگه شي چې د ده پېښتې به سره تېرې کېږي شي، په همدې عذاب کې به تر هغې پورې اخته وي چې الله تعالی يې له دغه استوگنځي نه را پاڅوي.

۳. د قبر نعمتونه او عذاب

د قبر پېژندنه

سره له دې چې قبر په مشهوره اصطلاح کې د ځمکې هغې برخې ته ويل کېږي چې مړی پکې ښخ شوی وي، خو د نعمتونو او عذابونو د اثبات په بحث کې قبر له مرگ څخه وروسته د مړي د شتون ځای ته ويل کېږي، که هغه ريښتيني قبر وي او که بل ځای وي، لکه چې څوک په اوبو کې مړ شي او اوبه يې يوسي او يا څوک له مرگه وروسته ځناور وخوري، يانې څوک وسوځوي او داسې نور.

۱- رواه الترمذی.

الله تعالی فرمائي: ﴿وَأَنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُورِ﴾ [الاحق: ۷] ژباړه: او الله تعالی د قبرونو والا خامخا راپاڅوي.

په دې آيت کې له قبرونو څخه عامه معنا مراد ده، په دې توگه چې الله تعالی مړي هرو مرو راپاڅوي که هغه په ځمکه کې ښخ وي که سوځېدلي وي او که ځناورو خوړلي وي.

د قبر د نعمتونو او عذابونو د اثبات دليل

د قبر نعمتونه د قرآن کریم په مبارکو آيتونو او د نبي کریم ﷺ په مبارکو احاديثو باندې ثابت شوي دي.

۱- الله تعالی په قرآن کریم کې د قبر د نعمتونو په اړه فرمايلي دي: ﴿يَجْتَبِ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الْأَيْبَتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ﴾ [ابراهيم: ۲۷] ژباړه: الله تعالی به مؤمنان په نژدې ژوند او په آخرت کې په ثابته وينا کلک او ثابت قدمه کړي.

۲- نبي کریم ﷺ د قبر په اړه فرمايلي دي: «أَلَمَّا أَلْتَمُرُ رَوْحَةَ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ، أَوْ حُفْرَةَ مِنْ حُفْرِ النَّارِ»^(۱) ژباړه: په يقيني توگه قبر يا د جنت له باغچو څخه يوه باغچه ده او يا د دوزخ له کندو څخه يوه کنده ده.

۳- نبي کریم ﷺ په دوو قبرونو تېرېده، نو وېي فرمايل: «أَلَهُمَا لِيَعَذَّبَانِ وَمَا يَعْذَّبَانِ فِي كَسْبِي أَمْ أَحَدَهُمَا فَكَانَ لَا يَسْتَيِّرُ مِنْ أَلْبُوتِ وَأَمَّا الْآخَرُ فَكَانَ يَفْشِي بِاللَّيْمَةِ»^(۲) ژباړه: دغه دواړه (مړي) په عذاب کې دي د داسې لوبې گناه له امله ورته عذاب نه ورکول کېږي يوه به د خپلو تشو مټيازو (له څاخکو) څخه ځان نه ساته او بل به چغلي کوله.

په برزخ، نکير او منکر او د قبر په نعمتونو او عذاب د ايمان حکم په برزخ او ټولو هغو شيانو چې په برزخ کې واقع کېږي او نبي کریم ﷺ موند بېرې خیر کېږي يو لکه په قبر کې د نکير او منکر پرښتې کول، د قبر عذاب او نعمتونه په دې ټولو ايمان راوړل فرض دي.

۱ - رواه الترمذي.

۲ - صحيح البخاري ت - (۱ / ۲۲۹)

۱. برزخ تعريف ڪري.
۲. د برزخ د اثبات لپاره دلائل ذڪر ڪري.
۳. په قبر ڪي د پوښتني ڪورنڪو ملائڪو نومونه ڇه دي؟
۴. له مري ڇخه په قبر ڪي ملائڪي د ڇه شي پوښتني ڪوي؟
۵. د قبر د سوال په هلاڪه يو نقلي دليل بيان ڪري.
۶. قبر تعريف ڪري.
۷. د قبر د نعمتونو په هڪله يو نقلي دليل ورواي.
۸. د قبر د عذاب په هڪله يو نقلي دليل ورواي.
۹. په پورتنيو موضوعاتو د ايمان حڪم بيان ڪري.

ڪورني دنده

زده ڪورنڪي دي په ڇپلو ڪتابچو ڪي د برزخ د حالاتو په اڙه يره مقاله وليکي چي له لسو ڪرښو
کمه نه وي.

بعث او حشر

مسلمانان ټول په دې کلک ایمان لري هغه غیبي حالات چې الله ﷻ په قرآن کریم کې او پیغمبر ﷺ په احادیثو کې بیان کړي حق دي لکه بعث، حشر، د اعمالو ثل، جنت، دوزخ او داسې نور.

۱. بعث

د بعث تعریف: په لغت کې لیرلو، راپاخلو او ژوندي کولو ته وايي: او په شرح کې جسدونو ته د ارواحو بیرته راځولو او له قبرونو څخه انسانان راپاخلو ته بعث ویل کیږي.

د تعریف شرح

بعث، نشور، نشأة ثانیة او معاد مترادف الفاظ دي چې د یوو حالت لپاره په قرآن کریم کې ذکر شوي او هغه پس له مرګه د مړو را ژوندي کېدل دي، ټول مړي به د الله ﷻ په امر له قبرونو څخه راو لاریږي او ارواح به یې له خپلو جسدونو سره بیا یو ځای کیږي چې له دغه حالت څخه په قرآن کریم او احادیثو کې کله د بعث، کله د نشر او نشور او کله هم ورڅخه د نشأة ثانیة (دویم ځل ژوندون) په لفظ تعبیر شوی.

د بعث د اثبات دلیل

الله ﷻ فرمائي: ﴿ثُمَّ أَنْكُمْ إِلَهُكُمْ بِئِمَّةٍ تَبْعُونَ﴾ [المؤمنون: ۱۶] ژباړه: بیا به تاسې د قیامت په ورځ کې راپاخلو شی.

په بل آیت کې الله ﷻ فرمائي: ﴿وَأَنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُورِ﴾ [الحج: ۷] ژباړه: او بیشکه الله ﷻ راپاخلوي هغه خلک چې په قبرونو کې دي.

په بعث ایمان درلودل

په بعث ایمان درلودل د ایمان اساسي رکن دی نو له مرګ څخه وروسته په بیا ژوندي کېدو ایمان درلودل فرض دي، هر څوک چې له بعث څخه منکر وي کافر دی.

۲. حشر

د حشر تعريف: حشر په لغت کې د قيامت په ورځ د قيامت په ورځ د فيصلې او حساب لپاره د انسانانو راتولېدلو ته ويل کېږي.

د تعريف شرح

د قيامت په ورځ د انسانانو موقف او د محشر ميدان ته راتولولو او راجمع کولو ته حشر ويل کېږي، انسانان به ټول د محشر په ميدان کې د دې لپاره راجمع کېږي تر څو له دوی سره د دوی د اعمالو حساب وشي د نيکانو نيکي و تلل شي او د بدانو بدې او هغوی ته خپلې عملې يې په ښې يا چپ لاس کې ورکړل شي.

د دوي تر منځ د دې فيصله او پرېکړه وشي چې څوک د جنت مستحق دي او څوک د جهنم چې دې ته لوی حشر هم ويل کېږي.

د حشر د اثبات دليل

د قيامت په ورځ حشر په ښې شمېره دلايلو ثابت دی.

الله ﷻ فرمايي: ﴿وَاعْلَمُوا أَنَّهُمْ إِلَيْهِ يُحْشَرُونَ﴾ [البقرة: ۲۰۳] ژباړه: او ښه پوه شئ بيشکه

تاسې به د الله ﷻ حضور ته راتولېږئ.

په بل آيت کې فرمايي: ﴿وَمَوَ الَّذِي دَرَأَكُمْ فِي الْأَرْضِ وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ﴾ [المؤمنون: ۷۹]

ژباړه: او الله ﷻ هغه ذات دی چې تاسې يې په ځمکه کې خواره واره پيدا کړي ياستئ بيا به هممه ته راجمع کېږئ.

رسول الله ﷺ په خپل يو مبارک حديث کې فرمايلي دي: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ! لَكُمْ مَحْشَرُونَ أَيُّ اللَّهِ حِفْظًا غَوْرَةً غَوْرًا»^(۱) ژباړه: ای خلکو بيشکه تاسې به په داسې حال کې چې ښې به مو لوڅې وي، په بدن باندې به مو کالي نه وي، سنت شوي به نه ياست الله تعالی ته به راتولېږئ.

حشر به د چا کېږي؟

حشر به له انسانانو، پيرانو او له ټولو ژوندیو مخلوقاتو سر ته رسېږي، کله چې څاروي او نور ژوي يو له بل څخه د خپلو ظلمونو غچ واخلي نو دوی به بيا مړه شي او يواځې انسانان به په محشر کې پاتې شي لکه چې الله ﷻ فرمايي: ﴿وَأَذَا الْأَخْرُشُ حُشِرَت﴾ [التكوير: ۵] ژباړه: او (ياد کړه هغه ورځ) کله چې وحشي ژوي راجمع کړل شي. په بل آيت کې فرمايي: ﴿وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا طَائِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ إِلَّا أُمَمٌ أَمْثَلُكُمْ مَا قُرْطْنَا فِي

۱- صحیح البخاریات - (۱۱ / ۲۴۸)

اَلْكِتَابِ مِنَ شَيْءٍ ثُمَّ اَلَى رَبِّهِمْ يُحْشَرُونَ ﴿۳۸﴾ [الأنعام: ۳۸] ژباړه: په ځمکه کې خوځېدونکي کوم ساکين او په هوا کې په وزرونو سره الوتونکي کوم مارغه ته وگورئ، دا ټول همدا ستاسي په څېر انواع او ډولونه دي، مور د تقدیر په لیکنه کې څه نيمگړتيا ننده پرېښي. بيا به دا ټول د خپل رب لوري ته راغونډه پرې.

حدیث: په حدیث شریف کې راځي: د ابو ذر رضي الله عنه څخه روايت دی چې پیغمبر ﷺ دوه پسونه ولیدل چې يو بل يې په ښکرو ووهل. پیغمبر ﷺ و فرمایل: ای ابو ذره ته پوهیږئ چې دوي ولې يو بل په ښکرو وهي؟ ما وويل نه پوهیږم، پیغمبر ﷺ وفرمایل: مگر الله ﷻ پوهیږي، چې ولې دوی يو بل په ښکرونو وهي او نیږدي ده چې د دوی تر منځ به فیصله وکړي. ^(۱) په بل حدیث کې د هغه چا په حق کې راځي چې د خپلو څارویو څخه زکات نه ورکوي: او بنان به خپل مالکان د پښو لاندې کوي او وزې به خپل مالکان په پښو او ښکرو باندې وهي. ^(۲) په بل روایت کې راځي: کله چې الله ﷻ وحشي حیوانات راټول کړي او دوی يو له بل څخه خپلې بدلې او ضیغ واخلي بیا به ورته الله تعالی امر وکړي چې څاروي شیء، هغوی به څاروي شي نو په دغه وخت کې به کافر د دې ارمان وکړي چې کاش زه هم څاروي شوی وای. ^(۳)

چې پوښتي

۱. بعث تعریف کړئ.
۲. حشر تعریف کړئ.
۳. د بعث او حشر د اثبات دلیله ووايئ.
۴. د بعث او حشر تر منځ توپیر واضح کړئ.
۵. الله تعالی به د قیامت په ورځ څوک حشر کوي.

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د بعث او حشر په اړه له قرآن کریم څخه نور دلایل ووايي چې په کتاب کې نډې ذکر شوي.

۱ - احمد.

۲ - متفق علیه.

۳ - تفسیر بحر العلوم د ابو الیث السمرقندی، کتاب ۱/ ۴۷۷ تفسیر طبری.

د پیغمبر ﷺ شفاعت

آیا پوهیږئ چې شفاعت څه ته وایي؟ او شفاعت په څو ډوله دی؟ او پیغمبر ﷺ به شفاعت څه وخت او د چا لپاره کوي؟

د دې لپاره چې په پورتنیو مطلبونو ښه پوه شو، لاندې لوست لولو.

د شفاعت تعریف

شفاعت په لغت کې له چا څخه د بل لپاره د ښکې کولو او جرم او خطا د بښلو غوښتنو ته وایي.

او د عقایدو د علم په اصطلاح کې له الله تعالی څخه د قیامت په ورځ غوښتنه ده، خو د یو چا له خطاوو څخه تېر شي او بښنه ورته وکړي
په دې ځای کې له شفاعت څخه مراد زموند د خوند پیغمبر حضرت محمد ﷺ شفاعت مراد دی چې د قیامت په ورځ به یې د ټولو خلکو لپاره په عامه توګه او د خپلو امتیانو لپاره په خاصه توګه د الله تعالی په دربار کې ترسره کوي او الله تعالی به د خپلې مهربانۍ له مخې او د پیغمبر ﷺ د اعزاز په موخه د هغه سفارش قبولي.

د شفاعت د اثبات دلیل

د پیغمبر ﷺ شفاعت په قرآن کریم، نبوي احادیثو او د امت په اجماع سره ثابت دی.
الله ﷻ فرمائي: ﴿عَسَىٰ أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَّخْمُومًا﴾ [الإسراء: ۷۹] ژباړه: نزدې ده چې ستا څښتن به تا ستایل شوي ځای ته ورسوي.

حضرت عبدالله بن مسعود، حذیفه بن الیمان، عبدالله بن عمر، سلمان فارسي او جابر بن عبدالله رضی الله عنهم ویلي چې له ((مقام محمود)) څخه د پیغمبر ﷺ شفاعت کبری مراد دی.

د پیغمبر ﷺ د شفاعت په باره کې دومره زیات احادیث راغلي چې د تواتر اندازې ته رسېږي، لکه چې پیغمبر ﷺ فرمائي دي: «أَنَا سَيِّدٌ وَوَلَدُ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَأَوَّلُ مَنْ يَنْتَقِئُ عَنْهُ الْقَبْرُ وَأَوَّلُ شَافِعٍ وَأَوَّلُ مُسْتَفْعٍ».^(۱)

ژباړه: زه به د قيامت په ورځ د آدم عليه السلام په اولاده کې سردار يم او زه به لومړی هغه څوک يم چې له قبر څخه راپاڅيږي،^(۱) او زه به لومړی هغه څوک يم چې شفاعت به کوم او لومړی هغه څوک به يم چې شفاعت يې قبلېږي.

د پيغمبر صلى الله عليه وسلم د شفاعت ډولونه

الله تعالی حضرت محمد صلى الله عليه وسلم ته د دوه ډوله شفاعتونو اعزاز ورپه برخه کړی دی:

۱. شفاعت کبری.
۲. شفاعت صغری.

۱. شفاعت کبری

کله چې ټول انسانان د محشر په میدان کې د خپلو اعمالو د حساب لپاره راټول شي، په دې انتظار کې وي چې کله به الله تعالی له دوی سره د اعمالو محاسبه شروع کوي او له ډیرې ویرې او هیبت څخه به په ډیر لوی مشتت او غم کې پراته وي، آن تر دې چې د دوی انتظار به تر څلوېښتو کلونو پورې وځنډول شي، دوی به په دې هڅه کې شي چې څوک داسې پیدا کړي چې الله تعالی ته د دوی په هکله شفاعت وکړي، نو له نورو ټولو هڅو وروسته به انسانان د پيغمبر صلى الله عليه وسلم حضور ته راشي او ورڅخه به وغواړي څو له الله تعالی څخه غوښتنه وکړي چې له دوی سره محاسبه شروع کړي، بیا به پيغمبر صلى الله عليه وسلم الله تعالی ته په سجده پرېوزي او الله تعالی ته به دومره عذر او زاری وکړي چې الله تعالی به ووايي: ای محمدا! سر را پرته کړه هر څه چې غواړی درته به درکړل شي او شفاعت به دې قبول کړل شي. پيغمبر صلى الله عليه وسلم به الله تعالی ته له انسانانو سره د حساب کولو شفاعت وکړي او الله تعالی به يې قبول کړي.

فعالیت: آیا امتونه به له نورو پيغمبرانو څخه هم د شفاعت کولو غوښتنه کوي؟ په دې هکله موڅه اورېدلې، په نوبت سره يې بيان کړئ.

۱- فقیر زاد المسیر للامام ابن الجوزی رح- (۵ / ۷۸) و تفسیر النکت والعیون للامام الماوردي البصري (۳ / ۲۱۵)

۲. شفاعت صغری

له شفاعت صغری، شخصه مراد د پیغمبر ﷺ هغه شفاعت دی، چې د نورو بیلا بیلو خلکو لپاره به یې کوي چې ځینې یې په لاندې ډول دي:

۱. د ټولو مؤمنانو لپاره جنت ته د تللو په هکله شفاعت.
  ۲. د هغه چا لپاره شفاعت چې نیکې او بلې یې برابرې وي نو د دوی په هکله به شفاعت کوي تر څو جنت ته داخل کول شي.
  ۳. د خپل امت د گناهکارو لپاره شفاعت تر څو الله تعالی یې گناهونه وروبښي او له دوزخ څخه یې راوباسي او جنت ته یې داخل کړي.
  ۴. د نیکانو د درجو او مرتبو د لا او چټولو لپاره د پیغمبر ﷺ شفاعت
  ۵. د پیغمبر ﷺ شفاعت د ځینو خلکو لپاره تر څو یې له محاسبي جنت ته داخل شي.
  ۶. د عذاب له مستحقینو څخه د عذاب د تخفیف لپاره شفاعت^(۱)
- د پیغمبر ﷺ د شفاعت شرطونه**

د پیغمبر ﷺ د شفاعت لپاره د دريو شرطونو وجود لازمي دی:

۱. د قیامت ورځ: پیغمبر ﷺ به شفاعت د قیامت په ورځ کې کوي، هغه څوک چې د دنیا په چارو کې د پیغمبر ﷺ د شفاعت غوښتنه کوي هغه به خطا دی.
۲. د الله تعالی اجازت: د شفاعت لپاره ضروري ده چې الله به د شفاعت کولو اجازت ورکړي، لکه چې الله تعالی فرمائي: ﴿مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ﴾ [البقرة: ۲۵۵].
ژباړه: څوک دی چې د هغه په وړاندې د هغه له اجازې پرته شفاعت وکړای شي؟
په یو بل آیت کې الله تعالی فرمائي: ﴿وَلَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ عِنْدَهُ إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُ﴾ [سبا: ۲۳].
ژباړه: او د الله تعالی په حضور کې هیڅ شفاعت د چا لپاره گټور ثابتیدای نشي، مگر دا چې الله تعالی چاته د شفاعت اجازه ورکړي.
۳. د الله تعالی رضامندي له هغه چا څخه چې په اړه یې ځانگړی شفاعت کېږي: خوکه له چا څخه الله تعالی تل ناراضه وي د هغه لپاره د پیغمبر ﷺ ځانگړی شفاعت نشته.
البته شفاعت کېږی چې د ټولو انسانانو حساب کتاب په هغه سره شروع کېږي، دا شفاعت عام دی.

۱- شرح المفيدة الطحاوية - (۱ / ۲۰۳)

۱. شفاعت تعريف ڪري.
۲. د پيغمبر ﷺ د شفاعت ډولونه وواياست.
۳. د پيغمبر ﷺ په شفاعت به ڪوم اشخاص له دوزخ څخه راوځي؟
۴. د شفاعت شرطونه څو دي؟ بيان يي ڪري.

زده ڪونڪي دي د احاديثو ڪتابونو ته مراجعه وڪري او د پيغمبر ﷺ د شفاعت ڪبري قصه دي پوره وليکي.

غیبت لویه گناه ده

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: { أَلْتَدْرُونَ مَا الْغَيْبَةُ؟ } قَالُوا: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ: { ذِكْرُكَ أَخَاكَ بِمَا يَكْرَهُ } . قِيلَ: أَوَرَأَيْتَ إِنْ كَانَ فِي أَخِي مَا أَقُولُ؟ قَالَ { إِنْ كَانَ فِيهِ مَا تَقُولُ فَقَدْ اغْتَيْبْتَهُ وَإِنْ لَمْ يَكُنْ فِيهِ فَقَدْ بَهَيْتَهُ } . (رواه مسلم).

د راوي لنډه پيژندنه

د حديث شريف راوي حضرت ابو هريره رضي الله عنه دی چې نوم يې عبد الرحمن، د پلار نوم يې صخره، د دوس له قبيلې سره يې تړاو درلود، په کښه (ابوهريره) سره يې شهرت درلود، د هجرت په اووم کال يې اسلام قبول کړ. ډېر احاديث يې له رسول الله ﷺ څخه ياد او روايت کړي دي، تر دې چې د حديث امام ورته ويل کيږي. د هجرت په اوه پنځوسم کال کې يې له فاني دنيا څخه سترگې پټې کړې.

د ځينو کلمو معنا

أَلْتَدْرُونَ: آیا تاسې پوهيږئ؟

د يو چا يادونه په کمې سره دهغه په غياب کې.

الغَيْبَةُ:

بما يكره: په هغه څه سره چې هغه يې بد گڼي.

أَوَرَأَيْتَ: خبر راکړه.

بَهَيْتَهُ: توراو تهمت دي پرې ولگاوه.

د حديث شريف ژباړه

له حضرت ابې هريره رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ له خپلو اصحابو څخه وپوښتل: ايا تاسو پوهيږئ چې غيبت څه ته وايي؟ هغوی په ځواب کې وويل: الله او د هغه رسول ښه پوهيږي. رسول الله ﷺ وويل: د خپل مسلمان وروڼه هغه څه سره يادول چې بد يې گڼي غيبت بلل کيږي. له پيغمبر څخه پوښتنه وشوه: که چيرې زما په وروړ کې هغه څه شتون ولري چې زه يې يادونه کوم؟ پيغمبر ﷺ وويل: که چيرې په هغه کې هغه څه وي چې ته يې يادونه کوې، بې له شکه تا يې غيبت وکړ او که چيرې په هغه کې هغه څه نه وي چې ته يې يادونه کوې، نو يقيناً تا هغه پورې تړ و تاروه.

د حدیث شریف حکمت

په دې حدیث کې پیغمبر ﷺ خپل امت ته لارښوونه کوي چې په خپلو منځو کې یو د بل عزت او پت ته په ټینګه پاملرنه وکړي او په ځانګړې توګه هر مسلمان باید خپله ژبه د خپل مسلمان ورور د نیمګړتیاوو او کمیو له څرګندولو څخه وژغوري، او په خاصه توګه مسلمان باید له غیبت کولو څخه ځان وساتي، ځکه غیبت داسې مرض دی چې په ټولنه کې د خلکو ترمنځ اختلاف راپیدا کوي او د مسلمانې ټولني وحدت او یووالي ته زیان رسوي، پردې اساس زموږ پیغمبر ﷺ له داسې عمل څخه منعه کړې ده او مسلمانان یې دې ته متوجه کړي چې په مسلماننه ټولنه کې باید څوک د چا د سپکاوي په فکر کې نه وي، بلکې د اخلاص او صمیمیت په فضا کې به ژوند تیروي، نو ټولنه به د ټولو هغو ناخوالو څخه پاکه او په امن کې وي چې د اختلاف او شخړو لامل ګرځي او همدا د اسلام غوښتنه ده.

د حدیث شریف گټې

۱- د اسلام سمه زده کړه

اصحابو کرامو به تل زیار ایسته چې ترڅو په سمه توګه دین زده کړي، له دې کبله یې له پیغمبر ﷺ څخه وغوښتل چې د غیبت په معنا سم ځان پوه کړي او ورڅخه یې وپوښتل چې دوی ته مسئله روښانه کړي، نو په هر مسلمان باندې لازم دي ترڅو د دین احکام په سمه توګه زده کړي.

۲- له نارواوو څخه ځان خپرول

مسلمان باید د دین له اوامرو او نواهیو دواړو څخه ځان خبر کړي ترڅو په اوامرو عمل وکړي او له ناروا چارو څخه ځان وساتي.

۳- د غیبت معنا: د مسلمان ورور په غیاب کې هغه نیمګړتیاوي په ګوته کول چې هغه یې بدې گڼي او پرې خپه کیږي، دې ته غیبت ویل کیږي.

۴- غیبت ناروا عمل دی

غیبت کول د هر مسلمان ورور د غوښتې خوږلو په څیر دي، لکه چې په حجرات سورت کې، الله تعالی فرمائي: ﴿وَلَا يَغْتَابَ بَعْضُكُمُ بَعْضًا أَيُحِبُّ أَحَدُكُمُ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ بَرُّؤَاب رَحِيمٌ﴾ [الحجرات: ۱۲]

ژباړه: او يو د بل غيبت مه كوي! آيا يو له تاسو څخه د خپل مور وروږ غوښه خوړول خوښوي؟ نو (نه) بلکې بد يې گڼئ او له الله تعالیٰ څخه وويريرئ، يقيناً الله تعالیٰ ښه توبه قبلوونکی مهربان ذات دی.

۵ - مسلمانان سره وروڼه دي

يو مسلمان د بل مسلمان وروږ دی، لکه څرنگه چې په حجرات سورت كې الله فرمايي:

﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخْوَابِكُمْ وَأَقْبُوا اللَّهَ تَعَالَىٰ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ [الحجرات: ۱۰]

ژباړه: مؤمنان سره وروڼه دي، نو تاسې د خپلو وروڼو ترمنځ صلحه راوړئ، او له الله تعالیٰ څخه وويريرئ چې تر څو پر تاسې رحم وشي.
مؤمنان تل د ديني وروڼی پر اساس په خپلو منځو کې مينه او لورينه لري او يو بل ته د ښېگڼې رسولو په فکر کې وي او هريو د خپل مسلمان وروږ مرسته کوي او د زيان ورو رسولو څخه ځان ساتي.

۶ - تهمت (تور) لگول لويه گناه ده

تهمت: د مسلمان په هکله هغه نا وړه څرگندونه ده چې په هغه کې دغه نېمگړتيا نه وي، او وروږي ترې کيږي داسې څرگندونه تهمت بلل کيږي.
تهمت لويه گناه ده او په پورتنۍ حديث کې له غيبت کولو څخه يې وبال زيات ښودل شوی دی.

ځينې څرگندونې غيبت نه بلل کيږي

د دين علماء د دلايلو په رڼا کې لاندې څرگندونې غيبت نه بولي:

۱ - له ظالم څخه د مظلوم شکايت

کله چې مظلوم له ظالم څخه شکايت کوي، د هغه د تيري څرگندونه هغه چا ته کوي چې ورسره مرسته کولای شي غيبت نه بلل کيږي.

۲ - د نارواوو د مخنيوي په موخه يادونه

تر څو دغه نا مشروع کار له منځه لاړ شي او په کې اخته خلک ترېنه منعه شي.

۳- د فتویٰ غوښتنه

په یوه مسئله کې یو څوک له عالم څخه پوښتنه کوي ترڅو پرې پوه شي، د مثال په توګه وايي: چې دغه کس پر ما تیری کوي او حق مې خوري او ظالم دی، د خلاصون لار راته وښایه.

۴- د مشورې د غوښتنې پر اساس د چا په هکله حقیقت وپل چاته د یو کس په اړه د حقیقت ویلو په ترڅ کې د هغه نینګرتیاوي په ګوته کول چې اهلیت لري او که نه او یا د اعتماد وردی او که نه، غیبت نه بلل کېږي.

۵- د یو کس بې دیني څرګندول:

تر څو د هغه له ناسمو اعمالو څخه مسلمانان خبر شي او ځان ورڅخه وژغوري.

۶- په هغه صفت او نښې سره د یو کس یادونه چې پرې شهرت لري که چېرې څوک په کوم صفت سره شهرت ولري او پرې پېژندل کېږي او له یادونې څخه یې د هغه سپکاوی هدف نه وي، بلکې پېژندنه یې هدف وي چې له نورو څخه یې توپیر وشي، لکه هغه فلاڼی چې ګوډ دی.

چې پوښتنې:

- ۱- د غیبت معنا وایاست.
- ۲- د غیبت او تهمت ترمنځ توپیر وایاست.
- ۳- غیبت کول په قرآن کریم کې له څه سره تشبیه شوی دی؟
- ۴- په کومو حالاتو کې د چا په هکله څرګندونې غیبت نه بلل کېږي؟

کورنۍ دنده

پورتني حدیث له ژباړې سره په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

مسلمان د مسلمان هنداره ده

حدیث: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ أَحَدَكُمْ مِرْآةٌ لِأَخِيهِ، فَإِنْ رَأَى بِهِ أَدَى فَلْيَمِطْهُ عَنْهُ. رواه الترمذی.

د کلمو معنا

مِرْآةٌ: هنداره (آيينه)

أَدَى: عیب (نیمگرتیا)

فَلْيَمِطْهُ عَنْهُ: لري دې کړي له هغه څخه

د حدیث شریف ژباړه

له ابو هريره رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ فرمايلي دي: ناسي هر يو د خپل مسلمان ورور هنداره ياست، که چا په خپل مسلمان ورور کې څه عيب وليد، ورڅخه دې لري کړي.

د حدیث حکمت

انسان په عامه توگه کمزوری مخلوق دی، له نیمگرتیاوو څخه خالي نه وي، پرمهلي اساس په پورتي حدیث کې مسلمان ته لارښوونه کيږي چې خپل ځان ته متوجه وي او ځان د دين له لارې کمال ته ورسوي او هغه داسې کيدای شي چې په خپل مسلمان ورور باور ولري او دهغه نصايحو ته غورځيږي او ويې مني چې په ځينو حالاتو کې دده، د کمزوری اصلاح د نورو په مرسته کيږي او همدا راز د بل مسلمان ديني دنده ده چې کله په مسلمان کې څه کمزوري وگوري بايد ور په گوته يې کړي، تر څو مسلمانانۀ ټولنه له نارواوو څخه پاکه اوسي او ژوند يې هوسا وي.

د حدیث شریف گټې

۱ – مسلمان د مسلمان هنداره ده

مسلمانان په خپلو منځو کې يو بل ته اړتيا لري، ځکه چې هغه عيونه چې يو مسلمان يې لري او پرې نه پوهيږي، بل مسلمان ورور يې ورته اصلاح کوي، لکه څرنگه چې انسان خپل ځان هنداري ته په کتلوسره په خپله سموي، نو مسلمان خپل مسلمان ورور ته هغه څه

غوږاي چې پر خپل خان يې لوريري او خپله دنده گڼي چې د بل مسلمان نيمگ تياوي وړ به گوته کړي، پدې حديث کې هر مسلمان ته لارښوونه کيږي چې د بل مسلمان نصيحتونو قبلولو ته تياروي، همداراز هر مسلمان بايد له بل مسلمان څخه غوښتنه وکړي چې دده کمي ورپه گوته کړي، ځکه دا زموږ د نیکو خلکو تگ لاره ده، حضرت عمر فاروق به په منبر باندې خپلو ملگرو ته اعلان کاوه چې دده کمزوری وړ وښيي.

۲ – مسلمان د مسلمان وروړدی

بايد هر مسلمان د خپل مسلمان وروړ په هکله خیر وغوږاي او يو پر بل پوره باور ولري چې څه وړاندیز کوي اساس يې ښکېنه او اصلاح ده نور څه مادي گڼي او يا ده ته زيان رسول نه دي.

۳ – د منکر له منځه وړل

د هر مسلمان ديني دنده ده چې په حکمت او بصيرت سره دناوړاوو په له منځه وړلو کې پوره برخه ولري، ځکه د مسلمان کاميابي په همدې پورې تړلې ده، اوپه يواځې ځان اصلاح کولو باندې څوک نشي کاميابيدلی ترڅو چې نور خلک يې د دين لوري ته دعوت اوله بدو کارونو څخه منعه کړي نه وي، لکه چې الله تعالی په العصر سورت کې فرمايي: ﴿وَتَوَّاصِرًا بِالْحَقِّ وَتَوَّاصِرًا بِالصَّبْرِ﴾ [العصر: ۳] ژباړه: او (له زيان څخه ژغورل شوي هغه کسان دي) چې يو بل ته په حق او صبر سره نصيحت کوي.

۴ – مسلمان د همداري په څير پاک دی

کامل مسلمان خپل سيرت د همداري په څير پاک ساتي، هر وگړی د هغه په هکله باور لري چې د ټولو خلکو خیر غوښتونکی دی او هيڅکله د چا په تاوان نه خوښيږي، نو پدې اساس هر وگړی د ده نظر د سر په سترگو مني، ځکه هغه عملا په خپل ژوند کې خلکو ته خپل اخلاص او خیر غوښتنه ښودلې ده.

۵ – مسلمان د خپل مسلمان وروړ عزت غواړي

د همداري سره د مسلمان تشبیه همدا معنا لري چې د مسلمان اصلاح به په داسې توگه کوي لکه همداره، د هغه رسوا کول يې هدف نه وي، چې په خلکو کې ذليل شي، بلکې به راز ساتلو سره دهغه اصلاح راوړي، څرنگه چې انسان خپله څيره په همداره کې گوري خپلو نيمگ تياوو ته متوجه کيږي، همداره د ده څيره بل چاته نه رسوا کوي.

ځينې زرينې ويناوې

يوه ورځ عمر بن عبد العزيز رحمه الله عليه ته وويل شول چې په خپل رعبت کې مشر ته د پلار په سترگه وگوره او کشر ته د زوی نظر وکړه او ځوان ته د خپل ورور په حيث وگوره، ټول رعبت به دې خپل شي.

يحيى بن معاذ رازي - رحمه الله عليه - وايي: يو مسلمان پر بل مسلمان حق لري که چيرې مرسته ورسره نشي کولای، بايد ضرر ورته ونه رسوي او که چيرې خوشحالي نشي ورکولای غم خو ور ونه رسوي او که چيرې يې ستايلی نشي بلې خو يې ونه وايي.

چې پوښتي

۱- لاندې کلمې معنا کړئ:

مِرْآة :

اَذَى :

فَائِمَةٌ :

۲ - د حديث گټې په خپل عبارت کې ووايست.

۳ - څرنگه کيدای شي چې مسلمان د مسلمان لپاره هنداره اوسي؟ واضح يې کړئ.

کورنۍ دنده

د لوست مهم ټکي په پام کې نيولوسره (مسلمان د مسلمان لپاره هنداره ده) تر سرليک لاندې يوه مقاله وليکئ.

د مشوري اهميت

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: { الْمُسْتَشَارُ مُؤْتَمَنٌ }.
[رواه الترمذي.]

د کلمو معنا

هغه کس ته ويل کيږي چې له هغه څخه د مشوري ورکولو غوښتنه کيږي.

الْمُسْتَشَارُ:

هغه څوک چې امين گرځول شوی وي.

مُؤْتَمَنٌ:

د حديث شريف ژباړه

له ابو هريره رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله ﷺ فرمايلي دي: هغه کس چې د مشوري ورکولو غوښتنه ورڅخه کيږي داسې دی لکه چې امانت ورسره ايتنودل شوی وي.

د حديث شريف حکمت

په اسلام کې شورا خورا مهم اصل بلل کيږي، له مسلمانانو څخه په کلکه غوښتنه شوي چې په خپل ژوند کې يې پلې کړي او پدې حديث کې مسلمانانو ته لارښوونه شوي چې د مشوري ورکول يو امانت دی، نو لازمه ده چې هر مسلمان پدې اړه پوره توجه اوسي او خپل مسلمان ورور ته هغه مشوره ورکړي چې د هغه پکې گټه او خیر وي، همداراز د هر مسلمان ديني دنده ده چې په خپل ژوند کې د شورا قانون پر خپل عملي کړي، سالم نظر ته غاړه کيږدي، ځکه دا جوته ده چې له مشوري نه وروسته هر کار معقول او نتيجه يې ميشته وي.

د حديث شريف گټې

۱- د مشوري ورکولو اهميت

مشوره ورکونکي د يو امين حيثيت لري چې د امانت په ساتنه کې پوره زيار باسي ترڅو ورڅخه ضايع نشي، همداراز مسلمان چې کله خپل ورور ته مشوره ورکوي په پوره غوراو فکر سره يې ورکوي، د دې لپاره چې په گټه يې خوشحاليږي او په تاوان يې څپه کيږي، ځکه مسلمان خپل ورور ته هغه څه خوښوي چې د ځان لپاره يې خوښوي.

۲- د امانت ساتنه

د امانت ساتنه د مسلمانې له ښکاره نښو څخه يوه نښه شميرل کيږي، خيانت د منافقت او ټگي له نښو څخه يوه نښه ده چې مسلمان ورڅخه ډډه کوي، ځکه د امانت خيانتول د الله تعالی له حکم څخه سرغړونه بلل کيږي، الله تعالی فرمايي: **﴿إِنَّ اللَّهَ بِأُمُورِكُمْ لَئِيمٌ أَعْلَمُ﴾** [النساء: ۱۲]

ژباړه: بې له شکه الله تعالی تاسو ته امر کوي چې امانتونه د هغو خاوندانو ته وسپاری. له همدې امله مسلمان يو چاته مشوره ورکول خپل لوی مسؤليت گڼي او پوره غور پکې کوي.

۳- مشوره اخيستل د مسلمان صفت دی

مسلمانان د دين او دنيا په کارونو کې په خپلو منځو کې هميشه مشوره کوي، الله تعالی په قرآن کریم کې مؤمنان داسې ستايلي دي: **﴿وَأْمُرْهُمْ شُورَىٰ﴾** [الشورى : ۳۸]

ژباړه: د مسلمانانو کارونه په خپلو منځو کې په مشوره دي.

همداراز الله تعالی خپل پيغمبر ته لارښوونه کوي چې په چارو کې له خپلو ملگرو سره مشوره وکړي: **﴿وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ﴾** [آل عمران : ۱۵۹]

خپلو ملگرو (اصحابو) سره په کارونو کې مشوره وکړه.

د دې آيت حکم ټولو مسلمانانو ته متوجه دی او دهر مسلمان مکلفيت گڼل کيږي. له حضرت ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دی چې فرمايي: رسول الله صلى الله عليه وسلم به له هر چا څخه زيات په مشوره عمل کاوه او له اصحابو څخه يې مشوره خوښتله.

۴- په مشورې سره کار سر ته رسول نيکمرغي ده

مؤثر مسلمانان پدې پوره باور لرو چې مشوره د ژوند په کارونو کې د برياليتوب لوی لامل دی لکه چې پيغمبر صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: **«مَا خَابَ مِنْ اسْتِخَارَ ، وَلَا لَدِمَ مِنْ اسْتِشَارَ ، وَلَا عَالَ مِنْ اقْتِصَادَ»**. ژباړه: څوک چې استخاره کوي هيڅکله نه ناکاميږي، او څوک چې کارونه په مشوره کوي هيڅکله نه پښيماڼه کيږي او څوک چې په ژوند کې ميانه روي اختيار کړي نه خواريږي، يعنې له اسراف او بې خايه امساک (بخلي) څخه ډډه کوي.

مشوره بايد له چا څخه واخيستل شي؟
هغه څوک بايد د مشورې اخيستلو لپاره غوره کړای شي، چې باوري، په نظر ورکولو کې صادق وي او په هغه کار کې چې مشوره ورڅخه غوښتل کېږي پوره معلومات ولري، او مشوره غوښتونکي يې له ديانت څخه ډاډمن وي.

- ۱ - مشوره په چارو کې څه اهميت لري؟
- ۲ - له چا څخه بايد مشوره واخيستل شي؟
- ۳ - په حديث کې مشوره ورکونکي له چا سره تشبيه شوي دي؟

د لوست مهم ټکي په خپلو کتابچو کې وليکئ.

د ډېوزلو سره مرسته

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ { السَّاعِي عَلَى الْأَرْمَلَةِ وَالْمِسْكِينِ كَأَنْ مَجَاهِدًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ } . وَأَخْسَبُهُ قَالَ: { كَأَنْفَاتِم لَا يَفْتُرُ وَكَأَصْنَاتِم لَا يُفْطِرُ } . [متفق عليه]

د راوي پېژندنه په تير لوست کې شوي ده.

د کلمو معنا

السَّاعِي: پالونکی او مرسته کوونکی

الأرْمَلَةُ: کونډه

كَأَنْفَاتِم: په شپه کې عبادت (تهجد) کوونکی

لَا يُفْتَرُ: نه ستومانه کېږي

لَا يُفْطِرُ: پرله پسې روژه نیسي

د حدیث شریف ژباړه

له ابو هريره رضي الله عنه څخه روايت دی، چې رسول الله ﷺ فرمایلي دي: د کونډې او مسکین پالونکي د الله تعالی په لار کې د مجاهد په څیر دی. او راوي وايي چې گومان کوم: پیغمبر ﷺ وویل: اجر ېې د هغه نه ستومانه کېدونکي مسلمان په څیر دی چې تل شپه د الله تعالی په عبادت کې په ولاړه تېروي او د هغه تل روژه نیونکي په څیر ثواب لري چې هیڅکله روژه نه ماتوي (د ورځې ټول عمر روژه نیسي).

د حدیث شریف حکمت

د اسلام دین د نیکمرغي دین دی، د انسان د دنیا او آخرت بریالیتوب وریوري ترلی دی او ټول انسانیت ته د سمې لارې ښوونه کوي، یعنې په سمه توګه د خپل رب پېژندنه، د هغه د مخلوق سره د مرستې او خواخوږۍ دین دی. څرنگه چې د متعال رب عبادت کول لازم دي، همدارنگه په انسانانو باندې ترحم او زړه سوی کول هم ضروري دي، په پورتني حدیث کې پیغمبر ﷺ، د کمزورو او اړو خلکو سره مرسته او پالنه د هغو سختو عباداتو سره برابره کړې چې مسلمان یې په ډیرې سختۍ سره سرته رسولی شي، دا د دې

ښکارندوی دی، پوراځینی دین چې د انسانانو ترمنځ یې یو والی راوستی دی، او توبیرونه او فاصلې یې له منځه وړي دي، هغه د اسلام مبارک دین دی.

فعالیت: زده کوونکي دي په ډله ییزه توګه له اړو خلکو سره د مرستې بیلګې په ګوته کړي.

د حدیث شریف ګټې

۱- د اړو خلکو د پالنې ثواب
له حدیث شریف څخه دا خبر ګندېږي چې که څوک د کفاني جهاد کولو څخه عاجز وي او غواړي د مجاهد ثواب تر لاسه کړي، له کونډو او اړو خلکو سره دې مرسته وکړي، پرته له دې چې د جهاد په لاره کې ستونزې او کړاوونه و ګالي، دا ټول پدې دلالت کوي چې کونډې او بې اسرې خلک الله تعالی ته نږدې خلک دي چې له هغوی سره د مرستې په پایله کې مرسته کوونکو ته لوړ مقام ورکوي.

۲- له مخلوق سره ښېګڼه عبادت دی

په پورتني حدیث شریف کې له کونډو او بېوزلو خلکو سره مرسته په شپه کې پرله پسې ټول عمر عبادت کولو او تل تر تله روژه نیولو سره برابره ښوولې شوي ده.

له عمر رضي الله عنه څخه روایت دی چې پیغمبر ﷺ فرمایلي دي: له غوره عملونو څخه یو دادي چې مؤمن خوشحاله وساتي، په جامو یې پټ کړي، لوړه یې ختمه کړي او اړتیا یې پوره کړي.^(۱)

۳- له اړو او کمزورو خلکو سره مرسته کول کامیابي ده:

هر مسلمان چې د مسکینانو او اړو خلکو سره مرسته کوي هغه به په خپل ژوند کې تل خوشحاله او کامیاب وي، ځکه له ده سره د الله مرسته مل وي، لکه چې رسول الله ﷺ فرمایي: «**مَنْ نَصْرُنَا وَنُرْزُقُنَا إِلَّا يَصْفَحْنَاكُمْ**»^(۲) ژباړه: ستاسو رزق او کامیابي د کمزورو (دعا) پورې تړلې ده.

۱- طبراني

۲- رواه البخاري

نو ڪله چي انسان د ڪوٺو، ڀٽيمانو، اوسڪينانو په پالنه ڪي بوخت وي الله تعالى يي په ژوند او ڪار ڪي برڪت اجوي.

۱- لاندې ڪلمي معنا ڪري:

السَّاعِي:

الْأَرْمَلَةُ:

لَا يُفْطِرُ:

لَا يُفْطِرُ:

۲ - د حديث شريف معنا وواياست.

له بيوزلو سره د مرستي تر سرليڪ لاندې يوه مقاله وليکئ.

د لوبڼو پالنه او روزنه

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ عَالَ جَارِيَتَيْنِ حَتَّى تُبْلَغَا جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَنَا وَهُوَ» وَصَمَّ أَصَابِعَهُ. [رواه مسلم]

د راوي پيژندنه

انس د مالک زوی د نضر لمسی، کښه يې ابو حمزه، د انصارو د خزیج له قبیلې څخه و، لس کاله يې د رسول الله ﷺ په خدمت کې تیر کړي دي. رسول الله ﷺ ورته په عمر او مال کې د برکت دعا کړې وه او په وړو کوالي کې يې د بدر په غزا کې گډون وکړ. په لمانځه کې يې له رسول الله ﷺ سره ډیر ورته والی درلود. يو له هغو صحابه وو څخه دی چې زیات شمیر احادیث يې روایت کړي دي. د پیغمبر ﷺ له وفات څخه وروسته د جهاد او فتوحاتو په لړ کې عراق ته لاړ او په بصره کې میشت شو. هغه وروستی صحابي و چې د سلو کلونو په عمر په بصره کې وفات شو.

د کلمو معنا

- ۱- عَالَ: پالنه وکړه
- ۲- جَارِيَتَيْنِ: دوه کوچنۍ لورگانې
- ۳- تُبْلَغَا: دواړه بلوغ ته ورسیري
- ۴- صَمَّ: نیردې او یو ځای کړې
- ۵- أَصَابِعَهُ: خپلې گوتې

د حدیث شریف ژباړه

له انس رضي الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله ﷺ وویل: څوک چې د دوو لورگانو پالنه او روزنه تر بلوغه پورې وکړي، د قیامت په ورځ به زه او هغه (پالونکي) سره یوځای یو- او خپلې (دوه) مبارکې گوتې يې سره نیردې کړي.

يعني د دوو لوبو پالونكي او پيغمبر ﷺ به په جنت كې سره نيردي اوسي، اودا نيردي كيدل يې د دوو گوټو ترمنځ له فاصلي سره تشبيه كړل.

د حديث شريف حكمت

دا يو څرگند حقيقت دی چې اسلام نه يوازې د انسان د ژوند ساتنه كوي، بلكې د ټولو مخلوقاتو حقوق پكې خوندي دي، په دې حديث كې د كوچنيانو د حقوقو په هكله مسلمانانو ته لارښوونه شوې ده چې په ځانگړې توگه د نجونو پالنه او روزنه ډيره د پام وړ ده، د دوى تربيه اوساتي ته يې د هلكانو په پرتله غوره والى وركړى دى، آن تردې چې پيغمبر (ص) د دوى پالونكي له ځان سره نيردي بللي دي او د نجونو شتون يې په كور كې نيكمرغي بڼوولې ده.

او دا ځكه چې بنځې له پيل څخه تر واده پورې له خطر سره مخ وي، اسلام د دوى د مصروښت په موخه پلار او مور ته دنده سپاري چې تر ازدواج پورې ورته پوره پاملرنه وكړي، ترڅو په ټولنه كې د بدو خلكو ښكار، او په ټولنه كې د تجارت د سامان په توگه استعمال نشي.

د حديث شريف گڼې

۱- د لورگانو د پالنې اجر

د لوبو او خوښېدو پالنه، روزنه او د هغوى اړتياوې پوره كول د دې لامل گرځي چې پالونكي يې د آخرت له عذاب څخه خلاص او هغه غوښتنه تر لاسه كوي چې هر مسلمان ورته ليوال دى چې هغه جنت ته تلل دي، دا د دوى د تربيت په اهميت باندې دلالت كوي.

دا اجر يوازې پلار ته نه دى ځانگړى شوى، بلكې مور هم له دې اجر څخه برخمنه ده، دعائيشې رضی الله عنها روايت چې وروسته راځي پر دې دلالت كوي.

۲- پر پلار باندې د لورگانو حقوق

لور په پلار او خور په ورور باندې حق لري چې د هغو پالنه او روزنه وكړي، دا مسؤليت تر ځوانې محدود ندی، بلكې وروسته له بلوغه هم دوام لري، چې حق يې په نكاح وركولو سره ساقطېږي، له هغه څخه يې وروسته ساتنه او پالنه په خاوند باندې لازميږي.

۳- د لور گانو سره ښېگڼه
که څه هم په حديث کې دلور گانو يادونه شوې ده ، خو علماء د نورو رواياتو په رڼا کې وايي دغه ثواب د لور گانو په هکله ځانگړی نه دی، بلکې هغه څوک چې د خويندو او ترور گانو سره ښېگڼه اوبالنه يې کوي هم له دغه ثواب څخه برخمن دی.

۴- د دوو لور گانو شمېر ضروري نه دی

پدې حديث کې د دوو لور گانو يادونه شوي ده، خو د يوې لور يالنه او روزنه هم همداراز ثواب لري، له حضرت عايشې رضي الله عنها څخه روايت دی وايي: يوه ورځ زما کورته يوه مسکينه ښځه راغله، دوه لورنې ورسره وې، له ما څخه يې د مرستې غوښتنه وکړه، ما ورته درې دانې خرما ورکړې، يوه يوه يې هرې لورته ورکړه، درېمه يې غوښتل چې په خپله يې وخورې، خو هغه يې هم په منځ کې دوه ځايه کړه او په لور گانو يې وويشله، ما دغه کيسه پيغمبر ﷺ ته وکړه هغه وفرمايل: «**مَنْ اَيْتَى مِنْ هَذِهِ الْبَنَاتِ بِشَيْءٍ فَاحْسَنَ اَيْتِهِنَّ ، كُنَّ لَهُ سِتْرًا مِنَ النَّارِ**» (۱)

ژباړه: څوک که د داسې لورنو په هکله څه قدرې په امتحان کې واقع شو او له هغوی سره يې ښېگڼه وکړه، دوی (پالونکي) يې د دوزخ له اور څخه وژغورل.

۵- د ښځو ژوند ته د اسلام پاملرنه

د جاهليت په زمانه کې لور او خور په کورنۍ کې عيب بلل کېده، کله به چې په کور کې نجلی وزيږيده خلکو به د خوشحالي پر ځای ماتم کاوه، قرآن کریم دغه واقعيت داسې بيان کړی دی: **(وَاِذَا بُشِّرَ احْسَبُهُمْ بِاتِّفَاقِي ظَلَّ وَجْهَهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ)** [النحل : ۵۸]
ژباړه: کله به چې له دوی څخه يو تن ته د نجلی د زيږيدو خبر ورکړای شو، د منځ رنگ به يې تور وگرځيده او هغه به له غوسې ضمعن شو.
د اسلام په برکت سره خلک د دغه ناوړه عمل څخه وژغورل شول، ورته لار ښوونه وشوه چې ښځه په کور کې سعادت دی، پالنه يې د دنيا او آخرت نيکمرغي ده.

۶- په دين باندې سم پوهول
پيغمبر ﷺ د دې لپاره چې خلک سم پوه شي، خپلې گوتې يې نږدې کړې، ترڅو
مسلمانان د لوڼو پالنې او روزنې ته پوره توجه وکړي او په دې وسيله په جنت کې د
پيغمبر ﷺ سره د يو ځای کېدو لوړ مقام وگټي.

چې پوښتي

- ۱- لاندې کلمې معنا کړئ:
  - عَال:
  - جَارِيَتَيْن:
  - يَبَاؤَعَا:
  - صَمَّ:
  - اَصَابَهُ:
- ۲- د لورگانو پالنه څه اهميت لري؟
- ۳- آيا د خوړندو تربيت هم د لورگانو په خيږ ثواب لري؟
- ۴- د جاهليت په دوره کې د نجونو ژوند څرنگه و؟

کورنۍ دنده

د لوست د مهمو مطالبو په پام کې نيولو سره د ښځود حقوقو په هکله يوه مقاله وليکئ.

د حلالې روزې گڼل

عَنْ أَلْفِدَامِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: " مَا أَكَلَ أَحَدٌ طَعَامًا قَطُّ خَيْرًا مِنْ أَنْ يَأْكُلَ مِنْ عَمَلِ يَدِهِ وَإِنَّ نَبِيَّ اللَّهِ دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ كَانَ يَأْكُلُ مِنْ عَمَلِ يَدِهِ". (رواه البخاري)

د رواي پېژندنه

مقام د معديكرب زوی، كښه يې ابو كريمه الكندی د كندی قبيلې سره تړاو لري چې شمېر يې كم، د رسول الله ﷺ نيردي ملكری، له يمن څخه په داسې حال كې راغی چې وړو كې وه، د رسول الله ﷺ سره يې په ټولو غزاگانو كې گډون كړی وه وروسته بيا په شام كې مېشت شو او د هجرت په (۸۷) كال د (۹۱) كالو په عمر په همدې خاوره كې وفات شو.

د كلمو معنا

۱ – قَطُّ: هېڅكله او هېڅ وخت

۲ – يَأْكُلُ: خوړل يې

۳ – مِنْ عَمَلِ يَدِهِ: د خپل لاس له كار څخه

د حديث شريف ژباړه

له مقام رضي الله عنه څخه روايت دی، چې رسول الله ﷺ فرمايلي دي: هغه خوراك چې د خپل لاس د كار (گټې) څخه وي، له هغه څخه بل غوره خوراك چا خوړلی نه دی او د الله د پيغمبر داوود ﷺ روزي د خپل لاس له گټې څخه وه.

د حديث شريف حكمت

په پورتني حديث كې پيغمبر ﷺ هغه بنده غوره ښودلی چې خپل ځان ته روزي په خپل زيار، په حلاله توگه گټي او دا د غوره انسانانو كې نلاره ده، داود ﷺ همدا سې ژوند درلود او الله تعالی د انسان په خپل لاس رزق ستايلي او مسلمانان يې كار كولو ته هڅولي دي، بيكاري ډيرې ناخوالي زيروي او د وزگار انسان ژوند تل د ستونزو سره مخ

وي، پدي اساس د پيغمبر ﷺ پورتنی وينا په مسلمانانو کي حرکت پيدا کوي، ځکه کار او زيار د نېکو او پياوړو خلکو نښه ده، نو په مسلمانانۀ ټولنه کي هر وگړی د ځان لپاره د پوختيا په لټه کي وي، ترڅو په ځان کي د بهترينو خلکو صفت پيدا کړي او پر چا پيټی نه اوسي.

د حديث شريف گڼي

۱- په خپل لاس گڼي روزي

په حديث شريف کي د خپلې خورای او زيار په نتيجه کي لاس ته راوړي روزي له ټولو غوره روزي بلل شوې ده، ځکه دا د غوره خلکو کړنه او د الله تعالی د نیکو بندگانو سنت دی.

۲- روزي گڼل ستايل شوی عمل دی

د روزی لاس ته راوړلو په موخه کسب او کار کول عيب نه دی، بلکي د پياوړو خلکو کړنه ده، لکه چې پيغمبر ﷺ په بل حديث کي فرمايي: «وَالَّذِي تَفْسِي بِيَدِهِ لَأَنْ يَأْخُذَ أَحَدُكُمْ جَنْبَهُ فَيَحْتَمِبَ عَلَيَّ طَهْرًا خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَأْتِيَ رَجُلًا فَيَسْأَلُهُ أَعْطَاهُ أَوْ مَعَهُ»^(۱) ژباړه: قسم په هغه ذات چې زما روح دهغه په لاس کي دی، يوله تاسو څخه چې خپله رسی راواخلي او په خپله تالارگي بار راوړي، له دي لاري خپل ځان ته حلال رزق وگڼي، دغه کس له هغه کس څخه غوره دی چې سؤال کوي او څوک ورته څه ورکړي يا نه.

۳- د داوود ﷺ يادونه

پدې حديث کي د داؤد ﷺ يادونې ځانگړتيا داده چې هغه سره له دي چې د وخت واکمن و او کسب ته يې اړتيا نه درلوده، خو بيا هم هغه دا غوره گڼله چې په خپل لاس گڼلی رزق وخورې، کار او کسب يې د ځان لپاره عزت گانۀ.

۴- د کسب زده کړه

د کسب زده کړه ښه صفت دی، د الله تعالی غوره بندگانو د کسب له ليارې خپل ځان ته رزق پيدا کاوه، په مستدرک کي له ابن عباس رضي الله عنه څخه روايت دی چې: د الله پيغمبر داود ﷺ زغړي جوړولې، او آدم ﷺ کښت کاوه، اوزکړ يا ﷺ ترکانو وو.

۱- رواه بخاري

۵- کار کول د توکل منافي نه دی

بې له شکه چې مسلمان په خپل رب باندې په ژوند کې توکل لري، خو د توکل معنا دا نه ده چې له اسبابو تیارولو پرته له الله تعالی څخه د اړتیا پوره کولو په اړه غوښتنه وشي، بلکې له داسې عمل څخه شریعت منعه کړې ده، ځکه انبیاء علیهم السلام د توکل په معنا له هر چا څخه ښه پرهیدل، هغوی د توکل معنا د اسبابو تیارول او وروسته پر هغو باندې نتیجه مرتب کیدل الله تعالی ته پرېښودل ښودلې دي.

۶- د صنعت فضیلت

په قرآن کریم کې صنعت ستایل شوی دی، او الله تعالی خپل پیغمبر ﷺ ته په دې لړ کې داسې فرمایلي دي: **﴿وَعَلَّمَآةَ صِنْعَةٍ لِّبُوسٍ لَّكُمْ لِيُحْضِرْكُمْ مِّنْ بَأْسِكُمْ فَهَلْ أَنْتُمْ شَاكِرُونَ﴾** [الانبیاء: ۸۰]

ژباړه: (الله تعالی فرمایي): او مونږ داوود عَلَيْهِ السَّلَام ته، ستاسې د گټې لپاره د زغري د جوړولو صنعت ورښودلی و، ترڅو چې تاسې یو د بل له گوزار نه وژغوري، نو آیا تاسې شکر وپستونکي یاست؟.

په پورتنۍ آیت کې الله تعالی کسب یادول د انسان کمال بللی دی.

لاندي کلمې معنا کړئ:

۱- قَطُّ:

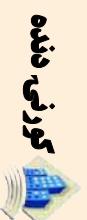
ب- يَأْكُلُ:

ج- مِنْ عَمَلٍ يَدُوهُ:

۲- دَاوُدَ الْقَلِيلَةَ څه ځانگړتيا درلوده؟

۳- په خپل لاس گټلې رزق څه اهميت لري؟

۴- د پورتنۍ حديث خوږ گټې وواياست.

د لوست حديث له ژباړې سره په خپلو کتابچو کې وليکئ.

اٽه لسم لوست

په دين کي آسانيا

عَنْ سَعِيدِ بْنِ أَبِي بُرْدَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَ مَعَاذًا وَأَبَا مُوسَى إِلَى الْيَمَنِ قَالَ بَسْرًا وَلَا بُسْرًا وَبَشْرًا وَلَا ثُبْرًا وَتَطَاوَعًا وَلَا تَخْتَلَفًا. [رواه البخاري]

د راوي پيژندنه

سعید چي د متمدنو تابعينو څخه شميرل کيږي، د پلار نوم يې عامر چي په کښي (ابوبردۀ) سره يې شهرت درلود، په کوفه کي قاضي پاتي شوی دی، د نيکه نوم يې ابو موسی عبدالله بن قيس الاشعري رضي الله عنه چي مشهور صحابي دی، نوموړي (سعید) په (۱۶۸) هجري کي له دنيا څخه رحلت وکړ.

د کلمو معنا

بَسْرًا: آساني وکړی.

وَلَا ثُبْرًا: سختي مه کوئ.

وَبَشْرًا: زيری ورکړی.

وَتَطَاوَعًا: په خپلو منځو کي دوستي ولری او يو د بل منونکي اوسئ.

د حديث شريف ژباړه

سعید د خپل پلار په ذريعه له نيکه څخه روايت کوي چي: رسول الله صلى الله عليه وسلم معاذ او ابو موسی رضي الله عنهما يمين ته استازي وليدل، اورته يې وويل: له خلکو سره آسانيا غوره کړی، سختي مه کوئ، خلکو ته د خوشحالي زيری ورکړی، نفرت مه خوروی، يو د بل منونکي اوسئ، او له اختلاف څخه ځان وژغورئ.

د حدیث شریف حکمت

د اسلام دین د انسان له سلیم فطرت سره سم راغلی دی، هیڅ داسې کوم حکم نلري چې په کولوبې انسان ونه توانيږي، یا د فطرت دضو بنښتي پر خلاف وي، دا ځکه چې زموږ د دین اساس پر آسانتیا ولاړ دی، په هر وخت اوهر ځای کې چې مسلمان له ستونزو سره مخ کېږي اونشي کولای چې هغه پر ځای کړي اسلام ورڅخه د هغه عمل سرته رسول ساقط کړي او یا یې په کې آساني راوستي ده، دا یوازې د اسلام ځانگړتیا او وړتیا ده چې د دې ښکارندوی دی چې په هر ځای او هر وخت کې د نړۍ د خلکو لپاره سمه لار ښوونه وکړي.

د حدیث شریف گټې

۱- په دین کې آسانتیا

په اسلام کې سختې نښته، ځکه الله تعالی خپل بندگان په داسې کوم عمل کولو باندې نه دي مکلف کړي چې د هغوی له توان څخه اوچت وي او دا یې په دین کې لوی اصل ایښی، الله تعالی فرمایي: ﴿لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا﴾ [البقرة: ۲۸۶]

ژباړه: الله تعالی هیڅ یو نفس نه دی مکلف کړی مگر د هغه د توان په اندازه. پیغمبر ﷺ به په دوو کارونو کې اسان غوره کاوه که چېرې به یې گناه نه درلوده.

همداراز رسول الله فرمایي: «رَأَى اللّٰهَیْنِ یُسْرًا، وَلَنْ یُنْشِئَ اللّٰهَیْنِ اِحْدًا اِلَّا عَلَیْهِ...»^(۱)

ژباړه: بې له شکه د اسلام دین د آسانۍ دین دی او څوک چې په خپل ځان باندې دین سخت کړي ارومرو مغلوبیږي، اونشي کولای چې بیا ورته ادامه ورکړي.

۲- په دعوت کې له نرمۍ څخه کار اخیستل

په حدیث شریف کې مسلمانانو ته لارښوونه کېږي چې له خلکو سره په نرمۍ چلند وکړي چې دا د ټولو انبیاوو تگ لاره ده، الله تعالی موسی اوهارون علیهما السلام ته لارښوونه کوي:

﴿اَدۡهَبَاۤ اِلَیۡ فِرۡعَوْنَ اِنَّهٗ طَغٰی فَقۡرَاۤ اَلَهٗ قَرۡلًاۤ اَیۡمًا لَمَّا یَبۡدَاۤ اُرۡ اِیۡحۡشٰی﴾ [الطه: ۴۳ - ۴۴]

۱- رواه البخاری

ژباړه: دواړه فرعون ته ورشئ، يقيناً هغه طغيان غوره کړی او ورته په نرمۍ سره وينا وکړئ، ښايي چې نصيحت قبول کړي او يا له عذاب څخه وروبريږي.

د ژوند په هر اړخ کې بايد دې دستور ته پاملرنه وشي، هغه که دعوت وي، زده کړه وي، اصلاح راوستل وي او که له خلکو سره خبرې اترې وي.

۳- له کرکې خپورولو څخه ډډه کول

د اسلام دين د رحمت دين دی، د کرکې او تفردين نه دی، له همدې امله پيغمبر ﷺ خپلو استازو ته هدايت ورکړ چې خلک د دين لوري ته وهڅوي او له دين څخه يې متنفر نه کړي، په يو بل حديث کې راځي پيغمبر ﷺ فرمايي: **«إِنَّ اللَّهَ لَمْ يَمْسَخِ مَعْتَبًا وَلَا مَعْتَبًا، وَلَكِنْ بَعَثَ مَلَمًا مِيسِرًا»**.^(۱)

ژباړه: رسول الله ﷺ فرمايي: الله تعالی زه په خلکو او په خپل ځان سختي راوړونکی نه یم راليرلی، بلکې ښوونکی او د آسانی راوستونکی يې راليرلی یم.

۴- زيرې ورکول

د مسلمان دغو تکرپاره دا ښايي چې خلکو ته د اسلام دينوي او اخروي ښېگڼې په مخ کې کيردي، د اعمالو فضيلتونه ورته بيان کړي، خرنګه چې په رښتيا هم د اسلام مبارک دين د انسان د دواړو جهانو ښکمرغی لپاره راغلی، د هغه گټې خلکو ته وښيي او کومې بدبختۍ چې په نورو لارو کې دي، له هغو سره د اسلام د لارښوونو پرتله وکړي ترڅو خلک په شوق او رغبت هغه پلي کړي.

۵- له اختلاف څخه ډډه کول

په پورتنۍ حديث کې له اختلاف څخه د ډډې کولو حکم شوی دی، ځکه اختلاف دښمني، بغض، او کينه زيروي د ټولني اړيکې تخریبي او ناخوالي رامنځ ته کوي، الله تعالی فرمايي: **﴿وَلَا تَنَازَعُوا فَيَفْشَرُوا أَوْ تَذَابَ رِجَالِكُمْ﴾** [الانفال: ۴۶]

ژباړه: او اختلاف مه کړئ چې بيا کمزوري کيږئ او قوت موله منځه ځي.

يادونه

په پورتنۍ حديث كې له اختلاف څخه د منعي معنا دا ده چې كه چيري په يوه مسئله كې نظريات مختلف وي، بايد د مسلمانانو تر منځ د دښمنۍ او تفرقي لامل ونه گرځي ، د عمل په ميدان كې ټول سره په اتفاق ژوند تير كړي، يود بل د نظر احترام وكړي اوپه پاى كې په يوه نظر راټول شي.

۱- لاندې كلمي معنا كړئ:

يُسْرًا:

وَأَلْفَمَسْرًا:

وَيَسْرًا:

وَتَطَاوَعًا:

۲- په دين كې آساني څه معنا لري؟ واضح بې كړئ.

۳- د اختلاف زيانونه ووايست.

۴- له نفرت څخه خړنگه ډوډه كيدای شي؟

د لوست څخه په استفادې د يوروالي په هکله يوه مقاله وليکئ.

لعنت (بنبر) وېل

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ: قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ اذْعُ عَلَيَّ الْمَشْرُوكِينَ. قَالَ: { اِنِّي لَمْ اُبْعَثْ لَعْنًا، وَاِنَّمَا بُعِثْتُ رَحْمَةً } . [رواه مسلم]

د ځينو کلمو معنا

۱ – اَلْعَانُ: ډیر لعنت و یونکی او بنبر کونکی

۲ – بُعِثْتُ: رالیږل شوی یم.

د حدیث شریف ژباړه

له ابو هریره رضي الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم ته وویل شول: ای د الله رسول له، مشرکینو ته بنبرې وکړه: د الله رسول ځواب ورکړ: زه لعنت ویونکی (بنبر) کونکی) نه یم رالیږل شوی ، بلکې زه رحمت رالیږل شوی یم.

د حدیث شریف حکمت

زمونږ د پیغمبر صلى الله عليه وسلم راوړی پیغام (اسلام) د رحمت پیغام دی چې په عامه توګه د ټولو مخلوقاتو د ترحم او شفقت ذریعه وګرځید، ځکه اسلام د ټولو مخلوقاتو د ساتنې ضامن، د هر چا حق پکې ټاکل شوی او له تیري څخه یې خلک منعه کړي دي، د انسانانو د دنیا او آخرت د بریالیتوب یوازینی لاره ده او یوازینی دین دی چې د نړۍ خلک پرې له ناخوالو څخه نجات مومي.

د حدیث شریف گټې

۱ – لعنت ویل لویه ګناه ده

لعنت ویل ګناه ده، له ویلو څخه یې اسلام منعه کړیده، د پیغمبر صلى الله عليه وسلم په وړاندې یو صحابي په باد (هوا) باندې لعنت وویل. پیغمبر صلى الله عليه وسلم ورته وفرمایل: په هوا لعنت مه وایه، ځکه د الله تعالی لخوا ورته امر شوی دی، څوک چې پر چا یې ځایه لعنت وایي، د لعنت وبال یې بیرته ویونکي ته راګرځي. ^(۱)

په یو بل روایت کې پیغمبر صلى الله عليه وسلم فرمایي: «لا تَدْعُوا عَلَيَّ اَنْفُسَكُمْ ، وَلَا تَدْعُوا عَلَيَّ اَوْلَادَكُمْ ، وَلَا تَدْعُوا عَلَيَّ خَدَمِكُمْ ، وَلَا تَدْعُوا عَلَيَّ اَمْرَاكُم ، لَا تُؤْرِقُوا مِنْ اَللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ سَاعَةً نَّيْلٌ ، فِيْهَا عَطَاءٌ ، قَيِّسْتَجِيبْ لَكُمْ» ^(۲)

۱ – سنن ابو داود.

۲ – سنن ابو داود

ژباړه: خپلو ځانوزو ته بښري مه کوئ، همدا راز خپلو بچو، مزدورانو او مالونو ته بښري مه کوئ، داسې نشي چې تاسې بښري په داسې وخت کې وکړئ چې الله تعالی سوالونه قبلوي ستاسې بښري به قبولي کړي.

په بل حدیث شریف کې راځي چې پر مسلمان لعنت ويل د مسلمان د قتل په څير دي.^(۱)

۲ - بښري کول لعنت بلل کيږي

له پورتني حدیث څخه څرگنديږي چې سپکې، سپورې، او بښري هم لعنت بلل کيږي، مسلمان بايد خپله ژبه له بدو وپناوو څخه وژغوري، ځکه مسلمان د خپلو وپناوو په وړاندې مسؤول گڼل کيږي، نو له همدې کبله اسلام مسلمان د بدو وپناوو، سپکو، او کڅخلو څخه منعه کوي، رسول الله ﷺ فرمايي: « **لَيْسَ الْمُؤْمِنُ بِالْفَعَّانِ وَلَا اللَّعَّانِ وَلَا الْفَاحِشِ وَلَا الْبَيْدِ** ». ^(۲)

ژباړه: مسلمان چا پورې تور نه تړي او نه لعنت ويونکي دی او نه يې جيا، سپکي او سپوري خبري کوي.

۳ - د رسول الله راتگ رحمت دی

بې له شکه د پيغمبر ﷺ رسالت د هغه باران په څير دی چې مړې ځمکې ژوندي کوي، او ژوند ته بښيست وربښي، نو همدا رنگه د پيغمبر ﷺ په راتگ سره مړه ژونده د اسلام په نور ژوندي او روښانه شول، ږندي سترگې بښا شوي، او کيو غوږونو اوريدل پيل کړل، بلکې الله تعالی د پيغمبر ﷺ په راليدلو سره دنيا رڼا کړه، د مينې او محبت وړانگې يې خوري کړې، ظلم او جهل يې په علم او عمل بدل کړ، اود دې صفت په درلودو سره د نړۍ خلک پرې راتول شول، لکه څرنگه چې الله تعالی فرمايي: **﴿فِيمَا رَحِمَهُ مِنَ اللَّهِ لَئِن لَّهُمْ وَرْؤٌ كُنْتُمْ فطراً غليظاً ألقبنا من جحلك﴾** [آل عمران: ۱۵۹]

ژباړه: نو د الله تعالی د رحمت په سبب دوی ته نرم شولي، او که چيرې سخت زوی او توند خوږه وای، نو خلک به له تا څخه خواره شوي وای.

په ځينو ځايونو کې د گناه کولو له کبله لعنت وبل شوی دی
په شريعت کې د ځينو ناورو اعمالو سرته رسولانکې ملعون (د الله تعالی له رحمت څخه لرې) بلل شوی، چې بيلگې يې په لاندې توگه بيانوي:

۱ - هغه بڼڅه چې په مړي وير کوي، او چيغې پرې وهي، اود شريعت خلاف ناروا وپنا کوي، په حدیث کې راځي: «**لَعْنَةُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ الْبَائِضَةُ وَالْمُسْتَمِيعَةُ هَلَا...**» ^(۳)

۱- صحیح مسلم
۲ - مستد احمد
۳ - سنن ابو داود.

ژباړه: رسول الله ﷺ هغه ښځه چې په مړي باندې چېنې وهي، او هغه ښځه چې ورته غوړز باسي لعنت ويلى دى.

۲ - هغه ښځې چې خالونه لگوي، هغه ښځې چې د خال لگولو غوښتنه کوي، هغه ښځې چې وريځې وکارې او هغه ښځې چې د ويستلو غوښتنه يې کوي، په حديث کې راځي رسول الله ﷺ فرمايي: «لَعْنُ اللَّهِ الْأَشْمَاتِ وَالْمُؤْتَشِمَاتِ وَالْمُتَمَصَّاتِ»^(۱) په خال لگونکو ښځو او هغه ښځې چې لگول يې غواړي او هغه ښځې چې وريځې وکارې او هغه ښځې چې د ويستلو يې غوښتنه کوي، د الله تعالى له لوري پر دوى لعنت دى.

۳- د سود خوړل

په حديث کې راځي چې سود خوړونکى او سود ورکونکي او د سود سند ليکونکى او شاهدان يې لعنتي او د الله له رحمت څخه لرې دي.^(۲)

چې پوښتنې

لومړۍ پوښتنه:

۱ - د حديث راوي څوک دى؟ معرفي يې کړئ.

۲ - لعنت څه ته وبل کېږي؟

۳ - پر کومو کسانو باندې د خپلو ناروا کړنو له کبله لعنت ويل شوى دى؟

دويمه پوښتنه:

لاندي کلمې معنا کړئ:

۱ - لَمَّا نَا:

۲ - بُعِثْتُ:

۳ - لَمَّا نَا:

کورنۍ دنده

د لوستل شوى حديث په پام کې نيولوسره (زموږ پيغمبر رحمت دى) تر سرليک لاندي يوه مقاله وليکئ.

۱ - صحیح مسلم
۲ - صحیح مسلم

په چارو کې منځني حالت غوره کول

عن جابر بن عبد الله رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وآله أنه قال: « إِنْ هَذَا الدِّينَ مِثِينَ فَأَوْعِلْ فِيهِ بَرْفِي، وَلَا تَبْعُضْ أَلْسِي نَفْسَكَ عِبَادَةَ اللَّهِ، فَإِنَّ الْمُنْتَبِتَ لَا أَرْضًا قَطَعَ، وَلَا ظَهْرًا أَتَيْتِي ». [رواه البيهقي]

د راوی پېژندنه

حضرت جابر جلیل القدر صحابي دی، د بلاز نوم يې عبد الله، نيکه يې عمرو بن حرام، د عمر د کموالي له کبله يې د بدر او احد په غزاگانو کې گډون نه درلود، د احد له غزای څخه وروسته يې خپل ژوند د رسول الله صلى الله عليه وآله خدمت ته وقف کړ، په کور او سفر کې به د پيغمبر صلى الله عليه وآله ملگری و، لدې کبله يې زيات شمېر احاديث له پيغمبر صلى الله عليه وآله څخه روايت کړي دي، په خپل وروستي عمر کې شام ته لاړ او د څه مودې لپاره هلته مېشت شو او د هجرت په ۷۴ کال د ۹۴ کلونو په عمر يې له فاني دنيا څخه رحلت وکړ او په (جنت البقيع) کې خاورو ته وسپارل شو.

د کلمو معنا

ډير سخت او کلک

مِثِينَ:

ورتنوځي، تگ لاره غوره کړئ

فَأَوْعِلْ فِيهِ:

په آساني سره
پورقئ:

هغه څوک چې خپله سورلی د تيز ځغولو له کبله له کاره وباسي.

الْمُنْتَبِتَ:

ځان لپاره يې بد مه گرځوه

وَلَا تَبْعُضْ:

نه يې سفر پوره کړ

لَا أَرْضًا قَطَعَ:

او نه يې سورلی روزه پرېښوده

وَلَا ظَهْرًا أَتَيْتِي:

د حديث شريف ژباړه

حضرت جابر بن عبد الله رضي الله عنه د رسول الله صلى الله عليه وآله څخه روايت کوي چې فرمايلي يې دي: يې له شکه دغه دين ډير قورې دين دی، په آساني سره پکې وړ داخل شه، خپل ځان ته د الله تعالی په عبادت کولو کې کرکه مه رايډا کړه (په ځان باندي د وس نه پورته عبادت کول مه لازموه) ځکه تيز ځغولو زکې مسافر نه خپل سفر پوره کړی دی، اونه يې سپرلی روزه پرېښي ده.

د حدیث حکمت

په پورتنی حدیث کې د اسلام د مهم اصل یادونه شوې ده، هغه د دین او دنیا په چارو کې منځنی حالت غوره کول دي، دې اصل ته پام کول د مسلمان لپاره خورا مهم دي، ځکه چې د دې اصل په رعایت سره د مسلمان ژوند له افراط او تفریط څخه لرې کېږي، د تل لپاره یې هر اقدام په دلیل او معقولیت باندې ولاړ وي، خپلې دیني چارې داسې عیاروي چې په هغه لاره تلل د تل لپاره ورته ممکن وي.

اودا راز متوسط حالت غوره کول د کامیابي راز دی او کله چې مسلمان په خپلو دیني مکلفیتونو کې متوسط حالت غوره کړي، هیڅکله بکې پاتې نه راځي، خو که چیرې په عباداتو کې یې افراط وکړ، یو وخت به اړومرو داسې راځي چې دی به ستړی کېږي، او عبادت به ورڅخه پاتې کېږي.

د حدیث شریف گڼې

۱- د اسلام دین قوت لري
د اسلام دین غښتلي احکام لري چې مسلمان یې د خپل وس په تناسب سره په سرته رسولو مکلف دی او په ځینو حالاتو کې د شرعي عذر له کبله اجازه ورکړل شوې ده چې یوازې د فرض په ادا کولو باندې اکتفا وکړي، لکه په سفر کې فرضي لمونځ کول، ترڅو پر مسلمان عبادت سخت تمام نه شي، نو د دین ټول نوافل لکه تل روژه نیول، د حد نه زیات همیشه تقلي لمونځونه کول، تل ترنله په تلاوت اودا کر کې مشغولیدل او داسې نورو دا ټول سره له دې چې دیني اعمال دي، خو هغو ته په یوځل څیر ورکول انسان ستړی کوي او بیا یې له نور پرمختګ څخه غورځوي.

۲- په دین کې میانه روي او تدریج

امام غزالي وايي: هر هغه څوک چې د دین په مرتبو کې له دمې اخیستلو پرته منلې وي، حتماً په ده باندې د دین احکام سخت پریوځي، باید مسلمان د فرایضو نه وروسته په تدریج سره په خپل تقلي عبادت کې وړاندې لاړ شي، ترڅو تقلي عبادت پرې دروند تمام نشي.

۳- هغه عبادت غوره دی چې همیشه وي

د اسلام دین مسلمانان دي ته هڅولي دي چې تل پاتې عبادت باندې ځان عادت کړي، او هغه عبادت چې د څه وخت لپاره یې په زیاته اندازه وکړي او بیا یې پریږدي، نه دی ستایل شوی.

د مسلمان لږ نيک عمل چې هميشه يې کوي، له هغه نيک عمل څخه غوره دی چې د خو ورځو لپاره وي او بيا يې پريږدي، په دې اړه رسول الله ﷺ داسې فرمايلي دي: د خپل وس په اندازه نيک عملونه کوئ او غوره هغه عمل دی چې تل وي، که څه هم هغه لږ وي.^(۱)

۴ – اسلام د ميانه روی دین دی

د اسلام دين د مسلمان لپاره ټاکلی حد ايښی دی او ورته يې خپل فريضې ښودلي دي چې پرته له کومه عذره يې سرته ورسوي، پر دې سر بيره مسلمان ته يې د ميانه روی غوره کولو لارښوونه کړې ده ترڅو په ده باندې دروند تمام نشي، پيغمبر ﷺ مسلمانانو ته عامه لارښوونه کوي چې: په چارو کې غوره حالت منځنی حالت دی.^(۲)

ځکه چې دا د اعتدال حالت له کمي او زياتي څخه لرې دی.

په اعمالو کې د منځني حالت له غوره کولو څخه مراد نفلي اعمال دي، په فرضي چارو کې لاره ټاکل شوې ده، څوک پکې د پريښودو واک نه لري.

چې پوښتي

۱- لاندي کلمي معنا کړئ:

مَيِّينٌ:

فَأَوْعِلْ:

بِرِّفْقٍ:

الْمَيِّبَاتِ:

۲ – اسلام مسلمانان د کوم حالت غوره کولو ته هڅولي دی؟

۳- آیا په اسلام کې سختي شته؟ واضح بې کړئ.

کورنۍ دنده

د راوی له پیژندنې سره د پورتني حدیث ژباړه په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

۱ – مستند احمد

۲ – رواه البيهقي

په خوځانۍ کې د الله ﷻ بنده گي

«عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ سَبْعَةٌ يُطْلِقُهُمُ اللَّهُ تَعَالَى فِي ظِلِّهِ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ إِمَامٌ عَدْلٌ وَشَابٌّ نَشَأَ فِي عِبَادَةِ اللَّهِ وَرَجُلٌ قَلْبُهُ مُمَلِّقٌ فِي الْمَسَاجِدِ وَرَجُلَانِ تَحَابَّا فِي اللَّهِ اجْتَمَعَا عَلَيْهِ وَتَفَرَّقَا عَلَيْهِ وَرَجُلٌ دَخَلَهُ امْرَأَةٌ ذَاتُ مَنْصِبٍ وَجَمَالٍ فَقَالَ أَلَيْ أَخَافُ اللَّهَ وَرَجُلٌ تَصَدَّقَ بِصَدَقَةٍ فَآخَفَهَا حَتَّى لَا تَعْلَمَ شِمَاءُ مَا تُنْفِقُ بِيَمِينِهِ وَرَجُلٌ ذَكَرَ اللَّهَ خَائِبًا فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ» [متفق عليه]

د ځينو کلمو معنا

۱- سَبْعَةٌ: اووه.

۲- فِي ظِلِّهِ: ظل سیروري ته وايي دلته د الله ﷻ له سیروري څخه د هغه د

عرش سیروري مراد دی.

۳- يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ: له دې ورځې څخه مراد د قیامت ورځ ده.

هر هغه څوک چې د مسلمانانو د چارو سرپرستي پر غاړه لري.

۴- إِمَامٌ: ځوان

چې د الله ﷻ په بنده گي کې لوی شوی وي.

۷- مُمَلِّقٌ فِي الْمَسَاجِدِ: پر مسجدونو پورې بېې (زړه) تړلی وي.

د الله ﷻ د رضا لپاره یوله بل سره محبت ساتي.

۹- تَحَابَّا فِي اللَّهِ: د الله ﷻ د رضا لپاره یوله بل سره یوځای شي.

۱۰- وَتَفَرَّقَا عَلَيْهِ: د الله ﷻ د رضا لپاره یوله بل څخه جلا شي.

۱۱- دَخَلَهُ: بلنه ورته ورکړي.

۱۲- ذَاتُ مَنْصِبٍ وَجَمَالٍ: د عزت او بڼا یست څښتنه.

۱۳- فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ: له سترگو څخه اوښکې توی شي.

د حدیث ژباړه

له حضرت ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دی، پيغمبر صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: اووه کسان دي چې الله ﷻ به يې په هغه ورځ د عرش ترسيوري لاندې ساتي چې بل هېڅ سيوری به نه وي مگر يوازي دده د عرش سيوری به وي: يو عادل بادشاه، بل هغه ځوان چې د الله ﷻ په عبادت کې لوی شوی وي، بل هغه څوک چې زړه يې په مسجدونو پورې تړلی وي، بل هغه دوه کسان چې يو د بل سره د بل هغه ﷻ په خاطر مينه کوي، کله چې يو ځای کېږي هم د الله ﷻ د رضا لپاره يو ځای کېږي او کله يو له بل څخه جلا کېږي هم د الله ﷻ د رضا په خاطر يو له بل څخه بېلېږي – يعنی يو د بل سره ناسته او ولاړه يې يوازې د الله ﷻ د رضا په خاطر وي نه د کوم بل دنيوي غرض په موخه بل هغه کس چې له هغه څخه داسې بڼځه د بد کارۍ غوښتنه وکړي چې په خلكو کې د مقام خاوند او بنياسته وي او دی ورته په ځواب کې ووايي: زه له الله ﷻ څخه وېرېم. بل هغه څوک چې کله د الله ﷻ په لاره کې مال خيرات کوي نو داسې په پټه بې وړکوي چې کينې لاس په دې نه پوهېږي چې ښې لاس څه شی خيرات کړل، بل هغه څوک چې کله د الله ﷻ يادونه په تنهائۍ کې کوي نو له سترگو څخه يې اوښکې بهېږي.

د حدیث حکمت

الله ﷻ د خپلې مهربانۍ له مخې د ځينو نیکو اعمالو د سرته رسولو ډيرې زياتې ښېگڼې ذکر کړي دي تر څو د داسې خصلتونو او عملونو خاوندانو ته له يوې خوا د ډير خیر زيری ورکړي، او له بل پلوه، د داسې اشخاصو، او د نورو تر منځ توپير په گوته کړي، دا په حقيقت کې د الله ﷻ له لوري خلك نيکي ته رابل، او هغول دي په همدې غرض پيغمبر صلى الله عليه وسلم په دې حديث کې د هغو اوو کسانو ستاينه کړې چې د ډيرو غوره اعمالو څښتنان دي، اگر چې دغه مقام په نورو احاديثو کې د نورو کسانو لپاره هم ذکر شوی دی، لکه د الله ﷻ د لارې غاښي، پوروي ته مهلت ورکونکي، له پور وړي سره مرسته کوونکي، مسجد ته زيات پل وهونکي او داسې نور.

د حدیث شريف گڼې

۱- د عادل امام فضيلت

په اسلامي شريعت کې عدل او انصاف ډير لوي فضيلت لري، د اسلام مقدس دين عدل پر هر چا لازم کړی دی، که هغه مشر دی او که د مسلمانانو د کارونو نور واکمنان، لکه: قاضيان، وزيران، واليان او داسې نور، آن تردې چې مسلمان بايد په کورنۍ کې هم له عدل څخه کار واخلي، لکه د خپلو بچو تر منځ مساوات، د خپلو پسرانو تر منځ عدالت.

دا چې د عادل بادشاه د عدل لمنه ډیره پراخه وي او پر ټول رعیت د ترحم سیوری وي، او ټول وگړي ورڅخه گټه اخلي، همدارنگه ده د ظلم په صورت کې ټول خلک متضرر وي، ځکه نو عادل بادشاه له دومره لوړې مرتبې څخه برخمن دی.

۲- په ځوانۍ کې بنده گي

د ځوانۍ وخت د ژوند ډیره ارزښتناکه مرحله ده. د بنده ټول جسمي، ذهني، عقلي او فکري قوتونه وده کوي، نو په کار ده چې ځوان دغه قوتونه د الله ﷻ په بنده گي او عبادت کې مصرف کړي. خو که چېرې خدای ورکړي قوتونه د خپلو خواهشاتو پر ځای د الله ﷻ په عبادت کې مصرفوي د ډیر لوی فضیلت او ستاينې وړ دی.

۳- له مسجدونو سره زیاته علاقه

جمانونه د الله ﷻ کوږونه دي. په دې معنا چې د فرضي او نفلي عبادتونو، د الله ﷻ د تسبیح، ذکر، د تعلیم او تعلم او د نورو غوره کارونو ځایونه دي، نو هر چا اړیکه چې د الله ﷻ له کوږونو سره زیاته وي، هغه الله ﷻ ته ډیر نژدې او د لوی مقام خښتن دی، ځکه چې له مسجدونو سره مینه انسان د منکراتو او هر ډول بدو څخه لرې ساتي.

۴- د الله ﷻ لپاره مینه

د خلکو ترمنځ اړیکې زیاتره په مادي، جنسي، او د خپلولو پر بنسټونو ولاړې وي، مگر په اسلام کې غوره اړیکې هغه دي چې د الله ﷻ پر محبت ولاړې وي، او د اړیکو لامل د الله ﷻ اطاعت وي. یعنې دهمه چاسره دوستي او ملگرتیا کول چې د الله ﷻ څخه ویره لري، او هغه ته نژدې وي. خو که چېرې یوازې الله ﷻ ته د قرب او نږدیوالي په اساس یو له بل سره ناسته ولاړه کوي داسې کسان الله ﷻ ته ډیر خوښ وي.

۵- تقوی او پرهیزگاري

هر انسان یو لږ غوښتنې او رغبتونه لري چې د اسلام مبارک دین د دغو غوښتنو لپاره معلومې لارې چارې په گوته کړي دي، خو شیطان تل د دې هڅه کوي چې انسان د خپلو نفسي خواهشاتو په لومه کې راگیر کړي او له همدې لارې څخه یې په گمراهۍ کې اڅته کړي. یو له هغو غوښتنو او رغبتونو څخه چې بشري نفس ورته زیات میلان کوي، ښځه ده، دا میلان هغه وخت زیات وي چې کله ښځه ښایسته وي او لوړې کورنۍ ته منسوبه وي، هر کله چې داسې ښځه د مسلمان څخه د بد کارۍ غوښتنه وکړي او مسلمان د داسې فتنې او ابتلاء پر مهال د الله ﷻ څخه ویره اختیار کړي او له قدرت سره سره ورڅخه ډډه وکړي الله ﷻ به یې په خپل رحمت کې وناوړي. همدارنگه که چېرې ښځه د داسې حالت سره مخ شي چې ښایسته ځوان چې مال هم زیات لري دي ته د زنا دعوت ورکړي او هغه ورڅخه انکار وکړي او ورته ووايي چې زه له الله ﷻ څخه وپریږم، یې له شکه دغې ښځې هم دا لوړ مقام ترلاسه کړ.

٧٠- په پټه خيرات وركول صدقه او خيرات وركول لوی فضيلت لري. خيرات وركول داسې عبادت دی چې گاهونه رږوي، د مسلمان اجرونه زياتوي، مسلمان له اور څخه ژغوري او د الله ﷻ د رضامندی سبب گرځي.

صدقه وركول په پټه او ښكاره په دواړو حالتونو كې غوره كار دی، خو اجر او غوره والی ټي هله زيات وي چې په پټه وركول شي آن تر دې چې كين لاس په دې پوه نه شي ټي ټي لاس په خيرات كې څه وركول مگر دا چې په ښكاره وركولو كې ټي كوم شرعي مصلحت وي.

٧١- د الله ﷻ له ويري ډول

د الله تعالی ذکر او یاد هغه ستر نیک عمل دی چې د هر چا په هر وخت کې لاس ورته رسېږي. څه ځانگړي شرطونه نه لري، په ناسته، ولاړه، په اوداسه او ټي اودسه د الله یاد اجر لري، خو که یو څوک له نورو څخه گوښه د الله تعالی لویي رایاده کړي او خپل تقصیر او ټي پروایی ته متوجه شي، ځان ملامت کړي او په سترگو کې ټي له وېرې څخه اوښکې راشي، دا دده د پوره ایمان او اخلاص څرگندونه کوي او له همدې کبله الله تعالی ورته د ستر مقام وعده ورکړې.

چې پوښتي

- ١- لاندي کلمي معنا کړئ:
  - ا- مُعَاتٌ فِي الْمَسْجِدِ:
  - ب - تَحَابًا فِي اللَّهِ:
  - ج - فِقَاصَتٌ عَيْنًا:
  - ٢- خالي ځايونه په مناسبو کلمو ډک کړئ:
    - { د اسلام مقدس دين.....}
    - { پوره چا لازم کړی دی.....}
    - { د صدقې او خيرات اجر هله زيات وي چې په.....}
    - { په اسلام کې د غوره اړيکو اساس په څه ولاړدی؟

کورنۍ دنده

حديث په يادو زده کړئ.

په لار کې د کښيناستلو آداب

«عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخَدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: { يَاكُمْ وَالْجُلُوسَ بِالطَّرِيقَاتِ { فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا لَنَا مِنْ مَجَالِسِنَا بُدَّ تَنَحَّيْتُ فِيهَا. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: { إِذَا آيَيْتُمْ إِلَّا الْمَجْلِسَ فَأَعْمُوا الطَّرِيقَ حَقَّهُ { قَالُوا: وَمَا حَقُّ الطَّرِيقِ؟ قَالَ: { غَضُّ الْبَصَرِ وَكَفُّ الْأَدَى وَرَدُّ السَّلَامِ وَالْأَمْرُ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيُ عَنِ الْمُنْكَرِ » [رواه البخاري]

د راوي پيژندنه

ابو سعيد چې نوم يې سعد د پلار نوم يې مالک نيکه يې سنان، د مدينې د الخدري قبيلې اصلي اوسيدونکی، کښه يې ابوسعید چې په همدې سره يې شهرت درلود، له مشهورو اصحابو څخه دی چې په زياتو غزاگانو کې يې گډون کړی، يو له هغو اصحابو څخه شميرل کېږي چې په فقه او اجتهاد کې يې شهرت درلوده، په کال ۷۴ هجري کې يې له فاني دنيا څخه سترگې پټې کړې.

د ځينو کلمو معنا

لرې اوسې

لارې

نه يې مني

د سترگو پټول

له ضرر رسولو نه ځان ساتل

د حديث شريف ژباړه

له ابو سعيد الخدري رضي الله عنه څخه روايت دی چې نبي کریم ﷺ فرمايلي دي: په لارو کې کښيناستلو څخه ډډه وکړئ. اصحابو وويل: ای د الله رسول! په لارو کې له کښيناستلو څخه زموږ چاره نشته، موږ په کې خپلې خبرې کوو. نبي کریم ﷺ وفرمايل: هو کې! چې داسې نشي کولای، بايد لارې ته د هغې حق ورکړئ (دلاري آداب په پام کې ونيسئ) اصحابو وويل: دلاري حق کوم يودی؟ نبي کریم ﷺ وفرمايل: د سترگو

کښته کول، خلکو ته له ضرر رسولو څخه ډډه کول، د سلام ځواب ورکول، په نیکو چارو امر کول او له بدبو څخه خلک منعه کول د لارې حقونه دي.

د حدیث شریف حکمت

څرنگه چې په لارو او عامو سرکونو کې د خلکو تگ راتگ کیږي او په خپل ورځني ژوند کې ورته ډیره اړتیا لري، نو پردي اساس په حدیث کې یې له اړتیا په لارو کې له ناستې څخه منعه شوي ده، ځکه اکثراً داسې پېښیږي چې په لاره تلو نږدې خلک د ناستو خلکو له اړخه ځورول کیږي او د اسلام دین له ضرر رسولو څخه منعه کوي ده، که چیرې په ځینې وختونو کې مسلمانان په لاره کې نا سسته اړینه گوري، باید ټول هغه آداب په پام کې ونیسي چې ورسره د تیریدونکو احترام او عزت وساتل شي او له هر هغه عمل څخه ځان وژغوري چې د تیریدونکو د ځوریدلو لامل گرځي.

د حدیث شریف گټې

۱- په لار کې کښیناستلو څخه ډډه کول
په پورتني حدیث کې پرته له اړتیا په لارو کې ناستې څخه منعه شوي ده، ځکه مسلمان د تل لپاره خلکو ته د گټې او ښېگڼې رسولو په فکر کې وي، له ضرر رسولو څخه یې ځان ژغوري او زیار باسي چې د ده له ژبې، نظر، او لاس څخه څوک متضرر نشي او که چیرې په لار کې ناستې ته اړ کیږي، بیا به ټول حقوق په پام کې نیسي ترڅو د ده د کښیناستلو له کبله څوک متضرر نشي.

۲- د ناروا کتلو (نظر) څخه ځان ساتل

مسلمان باید د حرام نظر (کتلو) څخه ځان وساتي، هغه که په هر ځای کې وي، ځکه د نارواوو په لورې کتل انسان په گناه کې ښکيلوي، په اخلاقي فساد یې اخته کوي او دا حکم مسلمان سړي او مسلماني ښځې دواړو ته مترجه دی په قرآن کریم کې پدې اړه روښانه لارښوونه شوې ده: ﴿قُلْ لِّلْمُؤْمِنِيْنَ بَعْضٌ مِّنْ اَبْصَارِهِمْ...﴾: **وَقُلْ لِّلْمُؤْمِنَاتِ**

﴿بَعْضٌ مِّنْ اَبْصَارِهِنَّ﴾ [النور: ۲۹ - ۳۰]

ژباړه: نارینه وو مؤمنانو ته ووايه چې خپلې سترگې کښته وساتي، او مسلمانو ښځو ته ووايه چې خپلې سترگې کښته کړي.

۳- له ضرر رسول څخه ځان ژغورل
 کله چې په لار کې ناسته اړینه وي، په داسې حالت کې باید لازمي لارښوونې په پام کې ونیول شي، ځینې یې دادي چې د مجلس له کبله په لارویو لار تنگه نشي، مجلس باید د خلکو د سپکاوي لامل ونه ګرځي، ځکه مسلمان هغه چا ته ویل کېږي چې د هغه له لاس او ژبې څخه مسلمانان په امن وي، په ځانګړې توګه د بېخو د خورونو سبب نشي او همدا راز مجلس د تجسس لپاره نه وي.

۴- د سلام ځواب ورکول

سلام داسې سنت عمل دی چې له ځان سره د امن او محبت پیغام لري او اطمینان ورکوي چې په ډاډه توګه ژوند وکړي، له دې کبله سلام اچول د ایمان نښه بلل کېږي او ځواب یې واجب دی، باید د سلام ځواب په ښه توګه ورکړای شي، دا د قرآن کریم لارښوونه ده. الله تعالی فرمایي دي: ﴿وَأَذِّبْهُمْ بِجَهَنَّمَ فَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ﴾ [الانساء: ۸۱].
 ژباړه: او څوک چې په درناوي سره تاسې ته سلام واچوي، نو هغه ته له هغې نه به ښه توګه ځواب ورکړئ او یا لږ تر لږه هماغه شان.

۵- دینو کارونو په لورې بلنه اوله بدیو څخه منعه کول

د قرآن کریم له مسلمان څخه دا غوښتنه ده چې په هر حال کې به خپله نیک او سي، نور خلک د نیکې لورې ته راوبلي، الله تعالی فرمایي: ﴿رَأَيْتُمْ مَنِكُم مَّنْ يَأْتِيهِ الْخَيْرُ فَأَنَّمَا يُرِيدُ الْإِسْلَامَ وَرَأَيْتُم مَّنْ يَأْتِيهِ الْخَيْرُ فَأَنَّمَا يُرِيدُ الْكُفْرَانَ﴾ [آل عمران: ۱۰۴]
 ژباړه: په تاسې کې دې څه خلک ارومرو داسې وي چې د نیکې لورې ته بلنه وکړي، په ښو امر وکړي، او له بدو منعه وکړي، کم خلک چې دا کار وکړي هغوی به بریالي شي.

په زیاتو احادیثو کې د ښو کارونو په لور، د بڼې او د بدیو د مخنیوي په هکله یادونه شوې ده، دا د هر مسلمان مسؤلیت دی چې د امر بالمعروف او نهی عن المنکر دنده سر ته ورسوي، رسول الله ﷺ فرمایي: «مَنْ رَأَى مِنْكُمْ مَنكراً فَلْيَعْرِضْهُ بَيْنَهُ فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِأَسْبَاطِهِ فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ وَقَدْ لَكَ أَصْحَابُ الْإِيمَانِ»^(۱).

ژباړه: تاسو نه چي خوځ ناروا وگوري، سم دلاسه دي په لاس سره منعه كړي، كه چيري بې وس نه وي، په ژبه دي منعه كړي او كه چيري په ژبه يې نشي منعه كولاى ، په زړه كې دي ورسره كينه ولري او دا كمزورى ايمان دى.

د بنو چارو په لور بلنه او له نارواو څخه منعه ويره ضروري ده، ځكه په دنيا كې دخلكو ژوند په بهرې كې د ناستو خلكو په څير دى، كه چيري يو كس بيرى سوري كړي ټول سپاره خلك ورسره ووتيري، نو د بديو مخنيوى د خپل ځان اود ټولني داستي معنا لري.

چې پوښتي

۱ - د حديث راوي په لنډه توگه معرفي كړئ.

۲ - لاندي كلمي معنا كړئ:

إِيَّاكُمْ:

الطَّرَاقَات:

أَيْتِيمٌ:

عَصُ الْبَصَرِ:

كَفُّ الْأَذَى:

۳ - د نيكيمو په لور بلنه او د بديو مخنيوى څه اهميت لري؟

له لوست څخه په استفادي سره په لار كې د كينيساستلو د آدابو په هكله يوه مقاله وليكي.

دری ویشتم لوست

کورنی

کورنی څه ته وايي؟

ښځې، بچو او نسبي خپلوانو ته کورنی ويل کېږي.

د کورنی بنیاد ښځه او خاوند ږدی، اولاد تري پيدا کېږي چې بيا په ټولنه کې د ژوند پړاو پیلوي.

د کورنی، جوړولو بنسټ

کورنی د دوو عمده موخو په بنیاد جوړېږي.

لومړی: واده کول انساني فطرت ته لیکک ويل دي: د اسلامي شریعت د څرگندو ارزښتونو څخه یو دادی چې د ځان گوښه کولو له اصل سره یې مبارزه کړی، انساني فطرت او بشري غریزو ته یې مثبت ځواب ویلی، په حدیث شریف کې چې طبرانی او بیهقی روایت کړی رسول الله ﷺ فرمائي: "څوک چې مال ولري، عمر یې د واده عمر ته ورسېږي او واده ونکړي زما له ډلی څخه ندی" په بل حدیث کې راغلي، هغه درى تنه چې د رسول الله ﷺ د عبادت څخه خبر شول او خپل عبادت ورته هېڅ ښکاره شو، نو د ځان سره یې وویل: مونږ رسول الله ﷺ ته نشو رسېدای، ده ته ټول وړاندېني او وروستېي گناهونه ښل شوي، ددې درى وړو څخه یو د ځان سره هوډ وکړ چې ټوله شپه به په لمانځه سبا کوي، دویم وویل: ټول کال به روژه نیسم، درېم وویل: زه به ځان د ښځو څخه گوښه کوم او هېڅ واده به نه کوم، کله چې رسول الله ﷺ د دوی په تصمیم خبر شو وېي فرمایل: "قسم په الله چې زه ستاسې په پرته د پاک پروردگار نه ډېر وپېژم، ولې سره ددې لمانځ هم کوم او وپېژم هم، روژه نیسم او کله یې نه نیسم او د ښځو سره نکاح هم کوم، پس هر څوک چې زما د عمل خلاف عمل کوي زما له ډلې څخه ندی".

د پورتنيو نصوصو څخه څرگندېږي چې واده کول په اسلام کې ځانگړی ارزښت لري، تر څو مسلمان انسان د اولادونو د روزنې هغه امانت او لوی مسؤلیت چې د دده په څاره دی پخپلو اوږو واخلي.

دویم: په واده باندې ټولنيزې ښېگڼې تر لاسه کېږي:

روښانه ده چې شرعي واده عامې ټولنيزې بنسټگي لري چې مهمې به يې په لاندې کړنو کې بيان کړو:

الف: د انساني نسل ساتنه

په واده کولو سره انساني نسل زياتېږي چې د لړۍ په واده دوام مومي، پاک الله ﷺ دا ټولنيز او انساني مصلحت ستايي او فرمايي: ﴿وَاللّٰهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ اَنْفُسِكُمْ اَزْوَاجًا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنْ اَزْوَاجِكُمْ بَيْنًا وَحَدًّا﴾ [النحل ۷۲] الله ﷺ تاسو ته ستاسو له جنس څخه جوړه درکړه، بيا يې د دې جوړې څخه زامن او لمسی درکړل. په بل ځای کې فرمايي: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً﴾ «ای خلکو! د هغه خدای ﷻ څخه وروږیږئ چې تاسو يې د يو نفس څخه وزیږولې اوله همدې نفس څخه يې د هغه جوړه پيدا کړه، بيا يې دواړو څخه ډېر سړي او ښځې خواره واره کړل»

ب- د نسب ساتل: په مشروع واده سره پيدا شوي اولادونه په فخر خپلو پلرونو ته ځانونه منسوبوي، چې دا وياړ اولادونو ته د ذهني آرامۍ، په ځان باوري او انساني کرامت لامل گرځي. که چېرې په ټولنه کې شرعي ودونه نه وي، ټولنه به دداسې وگړو څخه جوړه شي چې نه به انساني کرامت او احترام لري او نه به خپل نسب پېژني، چې په پای کې به ټولنه د فساد په چپو کې ډوبه شي.

ج: د اخلاقي بې لاريو څخه د اسلامي ټولني خوندي والی: په شرعي واده سره ټولنه او د ټولني وگړي د اخلاقي فساد څخه ژغورل کېږي، هر کله چې شهواني غريزه په حلاله لار مېرېني ټول امت - څه فرد او څه ډله - په ضوره اخلاقو سمبالېږي، خپل مسؤوليت به داسې ترسره کوي چې څنگه خدای ﷻ غوښتي وي، د همدې لوريو اخلاقي بنسټگيو او ټولنيزو حکمتونو له کبله رسول الله ﷺ ځوانانو ته توصیه کوي، فرمايي: "ای ځوانانو! هر څوک چې له تاسو څخه د نکاح کولو قدرت لري باید چې نکاح وکړي، ځکه چې دا د سترگو د ټیټولو (د شهوت څخه د سترگو مړولو) او د شرمگاه د ساتلو لپاره ضوره لاره ده، څوک چې د نکاح طاقت نلري، په دوی لازم دي چې روژه ونيسي، ترڅو په ده کې د شهوت لمبه سپره کړي"

د- د ناروغيو څخه د ټولني روعوالي: شرعي واده هغه لاره ده چې ټولنه د ساري وژونکو ناروغيو لکه ايليز، سوزاک او نورو له شره ژغوري، دا ډول ناروغي د زنا، فحشا او نا مشرغو تړاوونو زيربنده ده او په نکاح سره ددي مخنيوي کېږي.

ه- روهي او ذهني آرامي

په شرعي واده سره د بڼخي او خاوند ترمنځ د محبت، دوستي او رحمت حس رامنځته کېږي. کله چې خاوند د ورځي په پای کې د کار څخه وزگار او کور ته ستوری ستومانه ولاړ شي، خپلې بڼخي او ماشومانو سره کېښي، ټول هغه غمونه چې د ورځني کار په لړۍ کې ورته پيدا شوي هيرېږي. په همدې توگه بڼخه او خاوند د يو بل په څنګ کې د آرام او نیکمرغه ژوند څخه خوند اخلي. چې الله ﷻ ورڅخه په خپل کلام کې په ډير ښکلې تعبير داسې يادونه کوي، فرمايي: ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ [روم ۲۱] د الله ﷻ د حکمت او قدرت له دلايلو څخه يو دادی چې تاسې لپاره يې ستاسو له جنس څخه جوړه پيدا کړه، تر څو (د هغو په څنګ کې) سکون تر لاسه کړئ، بيا يې ستاسې ترمنځ دوستي او لورپينه پيدا کړه، په يقين سره دې کې د الله ﷻ د قدرت او حکمت دلايل د هغه چا لپاره دي چې فکر کوي.

و- بڼخه او خاوند ددې لپاره يو له بل سره مرستندويه دي چې يوه نیکمرغه کورنۍ جوړه او صالح اولادونه وروزي: د واده تر سيوري لاندې بڼخه او خاوند دواړه د کورنۍ په جوړولو او مسؤوليت په اوږه کولو کې يو له بل سره مرسته کوي، پدې معنا چې لومړی د دويم کارپوره کوي. بڼخه هغه کارونه کوي چې د عهدې څخه يې وتلاي شي، لکه د کور کارونه او د کور دننه اولادونو ته پاملرنه او دې ته ورته نور. سړي هغه کارونه کوي چې توان يې لري او له طبيعت سره يې برابر وي، لکه د مالي امکاناتو برابرول، د دښمنانو څخه د کورنۍ حمايت او د ورځني مصيبتونو څخه د دوی ژغورل. د مرستندويه انسانانو تر سيوري لاندې صالح، مؤمن، فداکار او با مسؤوليت نه نسل رامنځته کېږي چې بيا به ټولې کورنۍ د محبت، صحي آرامۍ او سوکالۍ په فضا کې ژوند تيروي.

ز- پلرنی او موزنی عاطفه را پاریزری
د واده په اغیز د بښځی او خاوند په منځ، په دوی کې د عاطفې او مسؤولیت روح راټو کیری، بیا دې ته اړ کیری چې د خپلو بچو د آرام او استقرار لپاره ډیر زیار وباسي بې خوبې او ستونزې ګالی، ترڅو اولادونه یې سالمه روزنه تر لاسه کړي.

فعالیت

زده کوونکي دې د واده د موخو، ګټو او ټولنیزو مثبتو آثارو باندې خپل منځ کې خبرې وکړي.

- ۱- کورنی، څه ته وایي؟
- ۲- د کورنی جوړښت په کوم بنسټ ولاړ دی؟
- ۳- د دې اصل د ثبوت لپاره چې واده د فطرت غړ ته لیک ویل دي، یو حدیث وواياست.
- ۴- دا څنګه ثابتوی چې په واده سره انساني نسل ساتل کیری؟
- ۵- پدې باندې څه دلیل لري چې په واده سره ټولنه د اخلاقي ناولتیا څخه ژغورل کیری.
- ۶- واده د روح د آرامی سبب ګرځي، پدې هکله د قرآن کریم څخه دلیل راوړی.
- ۷- د ښه اولاد د روزنې لپاره بښځې او خاوند ته څه کول پکار دي؟
- ۸- په واده سره بښځې او خاوند ته کومه روحیه پیدا کیری؟

نکاح

مخکې مو وويل چې الله تعالى په انسان کې جنسي غريزه ايښې ده ترڅو د انساني نسل د پايښت سبب شي دې مقصد لاس ته راوړلو لپاره اسلامي شريعت د نر او ښځې د يو ځای ژوند کولو روا لاره نکاح گړځولې ده.

د نکاح تعريف

په لغت کې: نکاح يو ځای کولو ته وايي.

په شرعي اصطلاح کې

۱: نکاح هغه عقد ته ويل کيږي چې سړي او ښځې ته له يو بل څخه جنسي گټه اخيستل روا کوي.

د نکاح حکم

د نکاح حکم د نکاح کوونکي له حالت سره بدلېږي:

أ- سنت مؤکد نکاح: د اعتدال په حالت کې نکاح سنت مؤکد ده، د اعتدال حال دادی چې د جماع، مهر، نفقي وس ولري او په زنا کې د لويدلو ويره ونه لري. رسول الله ﷺ فرمايي: «النَّكَاحُ مِنْ سُنَّتِي فَمَنْ لَمْ يَعْمَلْ بِسُنَّتِي فَلَيْسَ مِنِّي»^(۱) «نکاح زما له سنتو څخه ده، او څوک چې زما په سنتو عمل نه کوي له ماڅخه نه دی»
نو که له حرامو څخه د ځان ساتني لپاره نکاح وکړي، الله تعالى ثواب ورکوي.

۱- مسند الصحابه في الکتب السنه.

ب- واجب نکاح: د هغه چا پاره نکاح کول واجب دي چې د ډیرې اشتها سره د مهر او نفقي وس هم ولري او د نکاح د نه کولو په صورت کې په زنا کې د لوبډو ویره ولري. له واجب څخه مراد لازم والی دی نو عملي فرضو او واجبو دواړو ته شاملیږي.

ج- مکروه^(۱) نکاح: د هغه چا پاره چې ویره ولري که نکاح وکوم نو د نفقي د نشتوالي په وجه به ورڅخه ظلم او ځورونه وشي، یعنی د زوجیت مادي او معنوي حقوق به مراعات نه شي کړای، نو د ده پاره نکاح کول مکروه دي، ځکه نکاح د ثواب حاصلولو او د پاک لمنی پاره روا شوي ده نه د ظلم او ځورونې په خاطر، ځکه د حرامو کول ورڅخه ترسره کېږي او د نکاح مصلحتونه په کې له منځه ځي.

د نکاح ځنډول

که نکاح د معقول مقصد لپاره وځنډول شي، لکه د تحصیل پوره کول، د مناسب کسب او کار تر لاسه کول او یا د ضروري شیانو لکه د اوسیدو ځای او د واده مصارف تامینول، دا څه باک نه لري لکه په یاد شوي حدیث کې چې لارښوونه شوي (یا معشر الشباب...) نو ځوانان دي دا حالت په زغم سره تحمل کړي او که دا لاملونه نه وي بیا د نکاح ځنډول په کار نه دي، ځکه په نکاح کې ډیرې ښېګڼې دي چې په مجرد ژوند کې په لاس نه راځي.

فعالیت

زده کوونکي دي د نکاح کولو ګټې او ډولونه په خپل وار سره په ګوته کړي.

۱- له مکروه څخه تحریمي مکروه مراد ده.

۱. نکاح تعريف کړئ.
۲. د نکاح د مشروعيت (روايتوب) حکمتونه بيان کړئ.
۳. د نکاح حکم څه دی؟ تفصيل ورکړئ.
۴. آیا د نکاح خنډول پکار دی؟

زده کوونکي دې د نکاح د حکمتونو په هکله يوه مقاله وليکي چي له لسو کرښو څخه
کمه نه وي.

د نکاح مقدمات

له پخوا څخه د خلکو دا عادت و چې له واده څخه د مخه به دهلک د کورنۍ لخوا د پښلۍ کورنۍ ته يو څوک د خواستگاری لپاره وراستول کیده، همدغه عادت د شریعت له خوا هم د ثابت وړ وگرځید چې په عربی کې ورته خطبه ویل کیږي.

د خطبي تعریف

په لغت کې: خطبه د خا په کسری (زیر) د نکاح غوښتنې ته وايي.
په اصطلاح کې: له یوې ټاکلې پښخې سره د واده کولو رغبت ښکاره کولو ته خطبه ویل کیږي، که د هغه یادونه پښخې ته وکړي او یا دهغې ولي ته.
د خطبي حکم: خطبه د نکاح لپاره یوه وسیله ده چې قتهاه کرامو رحمهم الله مستحب گڼلي ده.

په یوې پښخې مرکه کول چې شرعي ایجاب او قبول پکې نه وي د وعدې په معنا ده او رښتینی عقد نه دی، ځکه د نکاح عقد د ایجاب او قبول له لارې ترسره کیږي.

د پښخې غوره کول

د اسلامي شریعت له مخې په دې کې شک نشته چې کامیاب واده د سړي لخوا د پښې پښخې په انتخاب او همدا شان د پښخې لخوا د مناسب سړي په خوښولو پورې اړه لري او د پښې پښخې اختیارول هغه دي چې لاندې خبرې په پام کې ونیول شي:

۱- دینداری

سړي ته پکار ده چې دینداره او د ښو اخلاقو څښتنه پښخه غوره کړي، ځکه دینداری پښخه دې ته اړباسي چې د خپل خاوند اطاعت وکړي، د هغه د نیکمرغۍ او هوساینې لپاره کار وکړي، د خپل پت او عزت په ساتلو د میره پت او عزت وساتي، د خپلې تقوا، رښتینوالي او اخلاص څخه یې هر وخت خوښ او ډاډمن وگرځوي، که پښخې د ځان لپاره د سړي د غوره کولو په هکله د دینداری صفت په نظر کې ونیسي نو د روښانه راتلونکي په لور به یې گام ایښی وي.

په يوه حديث کې رسول الله ﷺ فرمايي: «نِكَاحُ الْمَرْأَةِ لَأَرْبَعٍ لِمَالِهَا وَلِحَسَبِهَا وَجَمَالِهَا وَلِدِينِهَا فَاطْفُرُ بَدَأَتِ الدِّينِ تَرَبَّتْ بِدَاكِ»^(۱)

د حديث ژباړه: خلک له ښځې سره د خلورو خصلتونو لپاره نکاح کوي: د هغې د مال لپاره، د هغې د نسب (د اهميت) لپاره، د هغې د ښايست لپاره او د هغې د دينداري لپاره، نو ته د دين په واله پسې وگرځه، که دې داسې ونکړل لاسونه دې سپيره شه.

۲- پيغله

غوره داده چې پيغله په نکاح شي، ځکه په هغې کې د مينې دوه اړخيزې اړيکې ټينگيږي او د گډ تفاهم او د بچيانو د تولد لپاره مناسبه وړتيا لري. له حضرت جابر رضي الله عنه څخه روايت شوی دی چې رسول الله ﷺ ما ته وفرمايل: (ای جابره! له پيغلي سره دې واده کړی او که له کونډې سره؟ هغه وويل: له کونډې سره. هغه ﷺ وفرمايل: ولې دې له پيغلي سره واده نه کاوو چې دواړو به مينه او لورې سره کولې). خو که د يو چا ظروف دا غوښتنه وکړي چې کونډه يا پخه ښځه بايد په نکاح واخلي، لکه چې سړی په عمر پوخ وي، يا د چلو اولادونو لپاره په کور کې سرپرست لټول وخواړي يا نورې گټې په نظر کې ونيسي، نو د پخې ښځې سره نکاح کول ورته غوره دی.

۳- مينه ناکي او اولاد راوړونکي: سړي ته پکار ده چې مينه ناکه او اولاد راوړونکي ښځه خوښه کړي، ځکه همدا سي ښځه له خپل سړي سره مينه او ښه چلند کوي، له دواړو خواوو څخه دميني کول د زوجيت د ژوندانه د پايښت، خوشحالي او د ښو اولادونو لپاره ډير اغيزمن دی، رسول الله ﷺ فرمايي: (تاسو له مينه ناکو او اولاد راوړونکو ښځو سره ودونه وکړئ، زه د قيامت په ورځ ستاسو په ډير والي فخر کوم)^(۲)

۴- عزتمنه کورنۍ: سړي ته مستحب ده چې ښځه له عزتمني کورنۍ څخه ځان ته غوره کړي هغه چې د کورنۍ غړي يې په نیکو اخلاقو او ښو خوښوونو پيژندل شوي وي، تر څو ددوی اولادونه ورڅخه دغه ځينې صفتونه او يا ټول خپل کړي، دا طبيعي او علمي خبره ده چې د پلرونو او ميندو ډير صفتونه اولادونو ته په ميراث نقليږي، په دې خبره ډير

۱- متفق عليه.

۲- سنن أبي داود.

احاديث دلالت کوي، له عائشې رضي الله عنها څخه روايت دی وايي چې رسول الله ﷺ وفرمايل: «تَخَيَّرُوا لِنَفْسِكُمْ فَإِنَّ النِّسَاءَ بِلَدَانِ أَهْلِهِنَّ وَأَخْوَانِهِنَّ»^(۱). "تاسو د خپلو نطفو لپاره ښه ځايونه غوره کړئ، ځکه ښځې خپلو وروڼو او خویندو ته ورته زیږوي".
۵- په نسب کې لري والی: غوره داده چې ښځه له لري نسب څخه وي، له تږدي خپلوانو څخه نه وي، ځکه په نسب کې لري ښځه غښتلي او صحتمند اولادونه زیږوي، ویل شوي دي چې: "له ليري کورنيو څخه ښځې وکړئ خو مو اولادونه کمزوري نه وي".
علمي تحقیقاتو دا منلې چې تږدي خپلوانو سره واده کول په ماشومانو کې د ارثي ناروغيو د څرگندیدو لامل ګرځي.

د مخاطب غوره کول

لکه سړي ته چې لازم دي چې نیکه ښځه خوښه کړي، همدا شان د ښځې اولادو ته هم لازم دي چې د سړي په هکله ښه انتخاب وکړي او خپلې پېغلې ته مناسب سړی غوره کړي، هغه چې لاندې صفتونه ولري:

۱- دینداري: پکار ده چې خطبه کوونکی سړی دینداره، د ښو اخلاقو، او میړانې څښتن وي، دا د صالح زوج له مهمو صفتونو څخه شمیرل کیږي، نو که سړی پرهیزګاره وي د الله ﷻ ویره یې په ښځه له ظلم کولو څخه راګرځوي، د ښه ژوندانه او د ښځې د حقوقو د تأمین خواته یې راکاږي، رسول الله ﷺ له دینداره او د ښو اخلاقو له څښتن سره د نکاح کولو امر کوي ولو که مسکین هم وي، فرمایي: "أَدَا جَاءَكُمْ مِنْ تَرْضُونَ دِينَهُ وَخَلْقَهُ فَرَوْحُهُ، إِلَّا تَقْتُلُوا مَنُ فِي الْأَرْضِ، وَفَسَادَ عَرِيضُ"^(۲) "کله چې تاسو ته داسې څوک راغی چې دین او اخلاق یې غوره ګڼئ نو د واده کولو غوښتنه یې ومنئ او که دا کار ونکړئ، نو په ځمکه کې به فتنې او پراخه فساد رامنځ ته شي".
په رښتیا هم که دینداره سړی ته نجلۍ په نکاح ورته کړل شي، د غریبۍ په وجه خالي لاس ولاړ شي نو ددې ویره ده چې پارونې به یې په زړه کې پرېوزي او په فتنو کې به ولږيږي، همدا شان که ښځه یې دینه او بد اخلاقو ته په نکاح ورکړل شي، یا د مالدار سړي په انتظار کې پرېښودله شي نو ددې ویره ده چې په فساد، ناوړه او فاحشو کړو وړو

۱- سنن ابن ماجه.

۲- مستند الصحابه في الکتاب السنه.

به اخته شي او په دې کار سره د نجلۍ پلار له خپلې لور سره چې دده په لاس کې د الله ﷺ امانت دی خیانت کوي او په خپل لاس خپله لور د ټول ژوند لپاره په عذاب او ډبرو وخطرونو کې اچوي.

۲- د خاطرې او مخطوبې تر مینځ د عمر نژدېوالی: مناسب ده له نجلۍ سره د سړي عمر نژدې وي او دا بڼه کار نه دی چې داسې چاته نجلۍ په نکاح ورکول شي چې په عمر کې یې ډیر توپیر وي په داسې ډول چې دهغه عمر دهغې د پلار او نیکه سره برابر وي، ځکه کامیاب واده هغه دی چې د مینې او محبت په اساس ولاړ وي او د عمر نژدې والی یو له هغو اسبابو څخه دی چې د بنسټې او خاوند تر مینځ د مینې او محبت اړیکې په ځای کوي.

دا په دې معنا نه ده چې د ډیر عمر لرونکی سره د نجلۍ نکاح جواز نه لري، بلکه عرف او مصلحت ته په کتو سره مناسب داده چې دصغر نژدې والی په نظر کې ونیول شي ترڅو ازدواج نیکبخت او دوامداره شي.

مخطوبې ته کتل

خاطب ته شریعت دا رواکړې ده چې مخکې له نکاح څخه مخطوبه وپوښي، په دې کې حکمت دادی چې خاطرې د بنسټې په هکله چې دده په نکاح کې راتلونکي ده او دده د ژوند شریکه جوړیدونکي ده معلومات ولري.

کله چې څوک وغواړي له کومې بنسټې سره واده وکړي تر واده کولو دمخه ورته کتل جواز لري. نبي اکرم ﷺ فرمایي: **«ابصرها فإنه احری أن یؤدم بینکما»**^(۱) "وېي گوره دا ستاسې تر مینځ د مینې پیدا کیدو غوره لاره ده".

د یو چا په مرکه کې د بل چا له لورې مرکه کله چې کومه نجلۍ یو چا وغوښته او د پلار یا کورنۍ له لورې ورته کوم ځواب ونه ویل شو بل چا ته دا ننده روا چې پدې نجلۍ باندې جرگه وکړي، ځکه نبي اکرم ﷺ ورڅخه منع کړې ده. خو که چیرې د نجلۍ د کورنۍ له لورې ځواب شوي وو، بیا بل چا ته روا ده چې مرکه پرې وکړي.

۱- سیل سلاسه ۴/۲۳۷ النظر الی المخطوبه:

د مخطوبې ښځې د نه غوښتلو حکمت
په دې کې شک نه شته چې یوه ښځه یو چا غوښتي وي او د ځواب په انتظار وي، بل څوک مداخله کوي او خان ته یې نکاح کول وخواړي دا د لومړي مخاطب لپاره زیان دی کله داسې هم پېښیږي چې همدا کار د کینې، دښمنیو او شخړو باعث شي، په داسې حال کې اسلام د ټولو هغو اسبابو څخه مخنیوی کوي چې هغه د اختلافاتو او دښمنیو سبب ګرځي.

فعالیت

۱. د غوښتلو رواجونه بیان او له شریعت سره یې پرتله کړئ.
۲. ښوونکي دې زده کوونکي په دريو ټلو وروپشي چې د نکاح د خطبې په تعريف، مقدماتو، د مخطوبې او مخاطب په ښېگڼو خبرې وکړي.

۱. د خطبې تعريف څه دی؟
۲. د خطبې حکم بیان کړئ.
۳. د ښځې په غوره کولو کې کومې خبرې په پام کې نیول پکار دي؟
۴. د مخاطب په غوره کولو کې کوم صفات لرل پکار دي؟
۵. آیا د مخاطب او مخطوبې تر مینځ د عمر تړندېوالی ضروري دی؟
۶. آیا مخطوبې ته کتل روا دی؟

د نکاح ارکان او شرطونه

د نکاح د عقد د صحت لپاره ارکان او څه شرطونه اینتودل شوي دي، چې د هغو په پام کې نیول اړین دي، پدې لوست کې یې مورد بیانوو.

د نکاح ارکان

د نکاح عقد په دوو اړکانو ولاړ دی:

۱. ایجاب
۲. او قبول.

ایجاب: ایجاب هغه لومړنی لفظ او خبره ده چې له عاقدینو^(۱) څخه د یوه له خوا وویلې شي که هغه د زوج او یا دهغه د وکیل یا ولی لخوا، یا د زوجې یا د هغې د وکیل یا ولی لخوا وویلې شي.

قبول: قبول، هغه دویم لفظ او خبره ده چې له ایجاب څخه وروسته د عاقدینو، له دویم اړخ څخه صادره شي.

لکه اول لوری چې ووايي: ما خپله لور په نکاح درکه او دویم لوری ووايي ما په نکاح کړه، یا ما قبوله کړه.

د نکاح الفاظ

په هر هغه لفظ چې د شیانو تملیک ورباندې راځي په هغې باندې نکاح هم تړل کېږي. لکه د نکاح، ترویج، هېي، صدقې، او عطیې (ورکړې) الفاظ، په دې شرط چې نیت یې د نکاح وي او شاهدان هم دده په مقصد پوه شي.

د نکاح د الفاظ څرنگوالی

- ۱- نکاح به په داسې الفاظو تړي چې په تیره زمانه دلالت کوي، لکه یو سړی د نجلی پلار ته ووايي: ما ستا لور په نکاح کړې وه، هغه ورته په ځواب کې ووايي: مادر کړې وه.
- ۲- که چیرې یو لفظ ماضی او بل مضارع وي یا هم نکاح صحیح ده، لکه د نجلی پلار سړي ته ووايي: ما لور درکه سړی ورته په ځواب کې ووايي: ما په شرعي نکاح قبوله

۱- عاقدین: (دتړون ددواړه اړخونه).

کړي وه، يا داسې: هلاک د نجلی پلار ته ووايي: ماته دي لور په نکاح راکړه، د نجلی پلار ورته په ځواب کې ووايي، ما درکړي ده.

مسائل

● په لیک سره هم نکاح تړل کېږي پدې شرط چې غائب وي، همداراز د استازي په استوگلو هم صحیح ده.

● د گونگي نکاح په لیک او اشارې سره تړل کېږي.

● له عربي څخه پرته په نورو ژبو د نکاح تړل په هغه الفاظو چې په نکاح دلالت کوي جواز لري، ځکه په عقدونو کې معانيو ته اعتبار ورکول کېږي او کله چې د عربي له ویلو عاجز وي نو هغه ورڅخه ساقطېږي لکه د گونگي په لیک او اشاره چې نکاح تړل کېږي.

د نکاح شرطونه

د نکاح د تړلو د صحت لپاره مهم شرطونه په لاندې ډول بیانېږي:

۱. ایجاب او قبول به په یوه مجلس کې ترسره کېږي یعنې د عقد په مجلس کې به وي. ۲. ایجاب او قبول به په لوړه غوره کوي چې یو بل یې واورې، ترڅو رضایت بنکاره شي.

۳. د ایجاب او قبول الفاظ به دانسي وي او په موقت وخت پورې به تړلي نه وي، لکه میاشت، کال او داسې نور، ترڅو د متعې نکاح ورڅخه ووزي، د متعې نکاح په څلورو ماهیو حرامه او باطله ده.

۴. عقد کوونکي به دواړه د عقل خاوندان وي، نو د لیوني او غیر ممیز ماشوم نکاح صحیح نده.

۵. عقد کوونکي به بالغ او آزاد وي، دا دواړه د نکاح د نفاذ له شرایطو څخه دي.

۶. شاهدان: شاهدې د نکاح د صحت د شرطونو له جملې څخه ده، د شاهدانو له حضور څخه پرته نکاح نه تړل کېږي. نکاح د دوه نارینه شاهدانو او یا د یو نارینه او دوه بنځینه شاهدانو په شته والي او مخ کې تړل کېږي.

د شاهدانو لپاره پنځه شرطونه دي

- عقل، نو د لیوني په شاهدې د نکاح تړل صحیح نه دي.
- بلوغ، نو د ماشوم په شاهدې باندې د نکاح تړل صحیح نه دي.

- آزادي، نو د غلام په شاهدي باندې د نکاح تول صحيح نه دي.
- اسلام، د مسلمانانو په نکاح باندې د ذميانو شاهدي صحيح نه ده.
- شاهدانو به د دواړو عاقدينو خبره اوريدلې وي، يعنې د خوب وړو شاهدي صحيح نه ده.
- د بندي رضاييت: په نکاح کې د بندي رضاييت او خوبه شرط ده که هغه پيغله وي او که کورنوه، ولي ته دا حق نشته چې هغه په نکاح کولو مجبوره کړي.
- ۷- زوج او زوجه به معلوم وي، نو که يو شوک چې دوه لورگانې ولري يو چاته ووايي چې ما يره لور په نکاح درکړه، دا صحي نه ده ځکه معلومه نه شوه چې کومه يې مراد ده.

۱. نکاح خو رکنه لري؟ بيان يې کړئ.
۲. نکاح په کومو الفاظو تول کيږي؟ څرنگوالي يې بيان کړئ.
۳. آیا له عربي ژبې څخه پرته په نورو ژبو نکاح تول جواز لري؟
۴. په ليک سره د نکاح تول څه حکم لري؟
۵. د نکاح شرطونه څو او کوم دي؟
۶. د شاهدانو شرطونه بيان کړئ.

ولایت

د ولایت تعریف

ولایت په لغت کې: قرابت، مرستې او واک ته ویل کېږي.

ولي په لغت کې: د دښمن خلاف دی.

د فقهي په اصطلاح کې: ولي هغه بالغ، عاقل او ميراث وړونکي شخص ته ويل کېږي

چې په يوه کار کې د تصرف کولو واک او اختيار ورسره وي.

د فقهي په اصطلاح کې: د چاله اجازي پرته د هغه په کار کې تصرف، قدرت او واک

لرلو ته ولایت وايي. او دې متصرف شخص ته ولي وايي.

د ولایت ډولونه

ولایت په دري ډوله دی: ۱- د نفس ولایت ۲- د مال ولایت ۳- د نفس او مال ولایت.

زموږ د بحث موضوع د نفس ولایت دی.

د نفس ولایت په دوه ډوله دی

۱- د اجبار ولایت: په بل چا د خبرې د قبولو واک لرل.

د اجبار د ولایت سببونه دري دي: ۱- وړو کوالی ۲- ليو تنوب ۳- معتموه (د عقل کم والی).

۲- د اختيار ولایت: د ښځې په نکاح وړ کولو کې د ولي حق دی چې د هغې د خوښې او رضا په اساس وي.

په نکاح کې د ولي اختيار

د امام ابو حنيفه او امام ابو يوسف رحمهما الله تعالی په وړاندې عاقله، بالغه او ازاده ښځه د ولي له اجازت څخه پرته خپل ځان په نکاح وړ کولای شي، همداشان کولای شي د خپلې نکاح اختيار وکړي او يا که چا په نکاح وړ کې وي دا ورته اجازه وکړي، خو د هغې لپاره دا مستحب ده چې د خپلې نکاح اختيار ولي ته ورکړي، خو دنيکو عاداتو او آدابو چې اسلام د هغو ښښته کوي مراعات وشي او که يې له کف او سيال څخه پرته له بل چا سره نکاح وکړه نو ولي بيا اعتراض کولای شي.

په حدیث کې راځي چې رسول الله ﷺ وفرمايل: «**الْأَيْمُ أَحَىٰ بِنَفْسِهَا مِنْ رَيْئِهَا وَالْبَكْرُ نُسْتَانٌ فِي نَفْسِهَا وَإِدْبَاهَا صُمَّائِهَا**»^(۱) "کومه بڼڅه چې مېرې يې مړ شوې وي او يا طلاقه شوې وي، هغه تر ولي د خپل ځان ډيره حقداره ده (چې خاوند ځان ته غوره کړي)، له پېغلي څخه به د هغې دنکاح اجازه اخيستله کېږي او د هغې اجازه دهغې سکوت او چوپتيا ده"

پيغله د خوښې خلاف نکاح ته نه شي مجبورېدای

بالغه نجلۍ اوبالغ هلاک نکاح کولو ته نشي مجبورېدای، يعنې د هغې له رضایت څخه پرته د ولي په نکاح ورکول نافذ او عملي نه دي، داست ده چې ولي له پيغلي څخه د هغې د نکاح کولو څخه د مخه د هغې خوښه واخلې او ورته ووايي چې فلاڼی سړی له تا سره نکاح کول غواړي، نو که يې چوپتيا غوره کړه دا يې خوښه بلل کېږي او که د هغې خوښه واخلې نو د سنت خلاف کار يې وکړ او نکاح به بيا هم ددې تر اجازې پورې موقوفه وي، خو د کونډې بڼڅې او د ځوان هلاک سکوت دهغوی موافقه نه شميرل کېږي بلکه هغوی به خپله خوښې او ناخوښې په خبره څرگندوي.

د ولي شرطونه

۱. بشپړ اهليت به لري چې هغه بلوغ، عقل او حريت دی نو د ماشوم، ليوني او معتوه (کم عقله) لپاره ولايت نه شته.
۲. ولي او د مولی عليه دین به سره يو وي نو د غير مسلم لپاره په مسلمان ولايت نشته. الله تعالی ﷻ فرمايي: ﴿وَأَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا﴾ [النساء: ۱۳۱] «الله د کافرانو له پاره پر مسلمانانو د برلاس کيدو هيڅ کومه لاره نه ده جوړه کړې.»

د اولياوو ترتيب

- ۱- زوی، د زوی زوی، همدا سي ښکته.
- ۲- پلار، نيکه، همدا سي پورته.
- ۳- سکه ورور، دهغه زامن، همدا سي ښکته.

- ۴- سکه تره، د هغه زامن.
- ۵- د پلار تره، د هغه زامن، بیا د نیکه تره بیا د هغه زامن، همدا سې.
- له دې وروسته بیا سببي عصبي ته ولایت او واک دی، که دا هم نه وي بیا امام او چارواکی ولي جوړېږي.

فعالیت

زده کوونکی دې په دريو ډلو وویشل شي او په نکاح کې د ولي د اختیار، د پیغلي له خوښې پرته په اجبار سره د نکاح د حکم او د اولیاوو د ترتیب په هکله خبرې اترې وکړي.

۱. ولایت څه ته وايي؟ تعریف یې کړئ؟
۲. ولي څوک دی؟
۳. د ولایت ډولونه کوم دي؟
۴. د نفس د ولایت ډولونه بیان کړئ.
۵. په نکاح کې د ولي اختیار بیان کړئ.
۶. آیا پیغله د هغې د خوښې پر خلاف نکاح ته مجبوره کېدای شي؟
۷. د ولي شرطونه کوم دي؟
۸. د اولیاوو ترتیب بیان کړئ.

کفاهت

د کفاهت تعریف

کفاهت په لغت کې مساوات او برابری ته وايي او د فقهاوو په اصطلاح کې د سپړي او ښځې برابروالی په هغه څه کې چې په نکاح کې معتبر دی کفاهت بلل کېږي.

۲- د چا کفاهت معتبر دی

په نکاح کې د سپړو د لوري کفاهت معتبر دی او د ښځو له لوري اعتبار نلري، معنادا چې خاوند باید د ښځې سیال وي او ترینه ټیټ نه وي.

۳- د کفاهت د غوښتنې حق

د کفاهت حق د ښځې او د هغې د اولیوو حق دی نو ښځه په خپلو ولیانو حق لري چې سیال ته یې ورکړي او ولیان هم حق لري خو د دوی خور یا لور سیال سپړی په نکاح واخلي یعنی د دیني التزام، ټولنیز حالت او دود له پلوه باید دواړه سره برابر وي او که غیر سیال یې وکړ نو دوی دنکاح دفسخې غوښتنه کولای شي.

په نکاح کې د کفاهت د شرط گرځولو دلیل

د کفاهت د شرط کېدلو او مراعات کولو دلیل عرف د میړه او ښځې تر مینځ مصلحتونو ته پاملرنه ده، ځکه شریفه ښځه نه غواړي چې له خسیس سپړي سره خپل ژوند تیر کړي، عادت ثابتہ کړي چې که چیرې خاوند د خپلې مانډېني سیال نه وي د هغوی ژوند دوامدراه نه وي، ضروري ده چې د خاوند په لوري کې کفاهت مراعات شي، نه د ښځې په لوري کې او که دا مراعات ونه شي نو د نکاح عقد به د اولیوو له خوا له فسخې کولو سره مخ شي ترڅو له ځان څخه د شرم زیان لیرې کړي.

د کفاهت اوصاف

کفاهت یا د ښځې او میړه ترمنځ برابر والي په پام کې نیول، دروند د نظام او قانون په توګه د اسلامي شریعت یوه ځانګړتیا ده؛ ځکه د واده د دوام او د اړیکو د پیاوړتیا لپاره د دین، کلتور، ټولنیز او اقتصادي حالت او دود له پلوه د ښځې او میړه نږدېوالی ډیر مهم او ارزښتمن دی.

د کفاهت احکام

۱. که بالغه او عاقله نجلی، خائنه غیر سیال سړی غوره کړي، نو ولي د نکاح د فسخي حق لري، یعنی قاضي ته به يې د جلا کیدو دعوی وړاندي کړي او قاضي به ددوی تر مینځ بیلون راوړي.
۲. او که يې له غیر سیال سړی سره د ولي په اجازه نکاح وکړه بیا نکاح لازمیږي، ځکه واده او نکاح کول د بنځي، خپل حق دی خو اولیاء یواځې د کفاهت دنده شتون په صورت کې د اعتراض حق لري، کله چې دوی خپل حق په پخواني رضایت ساقط کړ، نو نکاح لازمه گڼل کېږي.
۳. که چیرې زوج خپل نسب خلاف ښکاره کړی وو، پداسې حال کې چې د بنځي کف نه وو، نو د نکاح د عقد د فسخي حق هم بنځي او هم د معني ولي ته حاصل دی.
- ۴- کله چې عاقله او بالغه نجلی، د خپلې نکاح لپاره وکیل ونیسي او بیایې دا وکیل غیر سیال سړی ته ورکړي دا نکاح ددې نجلی، په اجازې پورې تړلې ده.

فعالیت

په اسلام کې ولي کفاهت معتبر گرځول شوی دی؟ زده کوونکي دې د کفاهت په اهمیت، حکمت او اغیز په هکله په تفصیل ځواب ورکړي.

چې پوښتي

۱. کفاهت تعریف کړئ.
۲. د چا کفاهت معتبر گڼل کېږي؟
۳. د کفاهت د غوښتنې حق د چا دی؟
۴. په نکاح کې د کفاهت د شرط گرځولو دلیل بیان کړئ.
۵. د کفاهت اوصاف بیان کړئ.
۶. که بالغې او عاقلې نجلی، غیر سیال سړی غوره کړي وي، آیا ولي يې د فسخي حق لري؟
۷. که د نجلی وکیل هغه غیر سیال ته په نکاح ورکړي، آیا نجلی، د فسخي حق لري؟

کورنی دنده

شریعت په کفاهت کې کوم اوصاف غوره گڼي، په دې هکله د جومات د ملا امام په مرسته یوه مقاله ولیکئ.

د نکاح محرمات

له محرماتو سره نکاح کول حرام دي او د نکاح د عقد د صحت لپاره دا شرط ده چې ښځه به نکاح غوښتونکي سړي ته روا وي.

د محرماتو تعريف

په لغت کې: محرمات د محرم جمع ده او محرم، حرام (منعه) گرځول شوې ته ويل کيږي.

په اصطلاح کې: هغه ښځينه او نارينه ته ويل کيږي چې د قرابت او خپلوی په وجه ورسره نکاح کول ناروا وي.

د محرماتو ډولونه

محرمات په دوه ډوله دي:

- ۱- ابدي محرمات.
- ۲- موقتي محرمات.

ابدي محرمات: ابدې محرمات هغه دي چې د تل لپاره د سړي نکاح ورسره حرامه وي.

ابدي محرمات په درې ډوله دي

لومړی: نسبي محرمات

نسبي محرمات هغه دي چې د نسبي خپلوی له امله په سړي حراميږي او هغه اووه دي:

- أ- مور گانې او تر هغوی پورته (دمور مور او د پلار مور) چې د انسان اصول ورته وايي.
- ب- لور گانې او تر هغوی ښکته (د لور لور، د زوی لور همدا سې ښکته) چې د انسان فروع دي.

ج- د مور او پلار او لاده لکه خوښندي او د هغوی اولاد.

د- د نیا او نيکه زامن او لويه، لکه الف: تريندی او ترونه. ب: تړوی گانې او ماما گان

ه- وربري او د هغوی اولاد.

ز- خورزي او د هغوی اولاد.

الله تعالی ﷺ فرمائي: ﴿حُرْمَتِ عَلَيْهِمْ أَهْوَالُهُمْ وَبَنَاتُهُمْ وَأَخْوَالُهُمْ وَعَمَّاتُهُمْ وَخَالَاتُهُمْ وَبَنَاتُ الْأَخِ وَبَنَاتُ الْأَخْتِ﴾ [النساء: ۲۳] پر تاسې حرامي کړای شوي ستاسې مېنډې، لوفې، خویندې، تریندې، تورې گانې، ورېرې، خورزې.

دویم: د مصاهره حرمت

د مصاهره حرمت هغه دی چې د خسر والي او زوم والي له امله په سړي حرامیږي او دا محرمانه په څلور ډوله دی:

۱- د ښځې مور: په مجرد عقد تړلو سره د خپلې ښځې مور او ددې نیاگانې په سړي باندې د تل لپاره حرامیږي او نکاح ورسره نشي کولای. الله تعالی فرمائي: ﴿وَأُمَّهَاتُ نِسَائِكُمْ﴾ [النساء: ۲۳] {او پر تاسې حرامي کړای شوي} ستاسې د ښځو مېنډې {.

ب- د ښځې لوفې (پرکتې): د پرکتې، د دوی لوفې او تر هغو ښکته، پلدي شرط چې خازنه له ښځې سره کوروالی کړی وي د ابدې محرماتو له ډلې څخه دی، که چیرې یې کوروالی ورسره نه وي کړی یواځې دده په نامه شوي وه اوله عقد وروسته ورڅخه په طلاق یا وفات جلا شوه، بیا ورته رواه چې ددې ښځې لور گانې او لمسیانې په نکاح کړي. الله تعالی فرمائي: ﴿وَرَبَائِكُمُ الْأَلْبَانِ فِي حُرْمَتِكُمْ مِّنْ نِّسَائِكُمُ الْأَلْبَانِ دَخَلْتُمْ بِهِنَّ﴾ [النساء: ۲۳] "او (پر تاسې حرامي کړای شوي ستاسې د ښځو هغه لوفې چې ستاسې په ځیرو کې پال شوي وي البته د هغو مېرمنو لوفې چې تاسې ورسره مباشرت او کوروالی کړی وي"

ج- د زامنو ښځې یا نښتې: (د اولادونو او لمسو ښځې) همدا سې تر ښکته، برابره څیره ده چې زوی او لمسي له خپلو ښځو سره کوروالی کړی وي او یانه، بلکه په نوم کیدل ورته کافي دي، همدا راز له طلاق څخه یې وروسته هم نشي په نکاح کولای، یعنی یو سړی د خپلې اولادې له ښځو سره په هېڅ صورت نکاح نشي کولای؛ ځکه چې دا د ابدې محرماتو له ډلې څخه دي. الله تعالی ﷺ فرمائي: ﴿وَحَالَاتُ أَبْنَائِكُمُ الَّذِينَ مِنْ أَصْلَابِكُمْ﴾ [النساء: ۲۳] او (پر تاسې حرامي کړای شوي) ستاسې د هغو زامنو مېرمنې چې ستاسې له پښت څخه دي.

په زنا کولو د مصاهره حرمت

په زنا کولو د مصاهره حرمت واجبیږي، که یو څوک له کورنې ښځې سره زنا وکړي، نو دهغې ښځې اصول او فروع یعنی مور، نیا همدا سې پورته، لور، او د لور لور همدا سې

ښکته ورباندي حراميري او په نکاح يې نه شي اخيستلای، همدا شان همدغه ښځه د زانې سړي اصولو او فروعو ته هم حرامه ده.

فعاليت:

زده کوونکي دې په دوو ډلو ووېشل شي، نسبي او د مصاهرت د حرمت په ډولونو دې خبري وکړي.

څې پوښتنې:

۱. محرمات تعريف کړئ.
۲. د محرماتو ډولونه په گوته کړئ.
۳. نسبي محرمات کوم دي؟ په تفصيل يې بيان کړئ.
۴. له نسبي محرماتو سره د نکاح د حرمت حکمت څه دی؟
۵. د مصاهرت حرمت څه ته وايي؟ ډولونه يې بيان کړئ.
۶. آیا په زنا کولو سره د مصاهرت حرمت ثابتيري؟

رضاعي محرمات

په مخکیني لوست کې مو د ابدي محرماتو له دريو ډولونو څخه دوه ډوله چې لومړی يې نسبي او دويم يې د مصاهرت وو، بيان کړل، اوس غواړو چې دريم ډول يې چې رضاعي محرمات دي، بيان کړو.

رضاعي محرمات

رضاعي محرمات هغه دي چې د رضاع (د شودو خوړلو) په سبب په تي خوړونکي باندې حراميرې، نو هغه بڼڅې چې د نسب او مصاهرت په سبب په سړي ناروا کيږي، هم هغه حراميرې، نو هغه بڼڅې چې د نسب او مصاهرت په سبب هم ورباندې حراميرې.

ځکه شيدې خوړونکي داسې شي لکه د شيدې ورکوونکي نسبي زوی، نو کوم محرمات چې يې په نسبي اولاد حراميرې هم هغه په شيدې خوړونکي هم حراميرې، الله تعالی ﷻ فرمايي: ﴿وَأُمَّهَاتِكُمُ اللَّائِي أَرْضَعْنَكُمْ وَأَخَوَاتِكُمْ مِنَ الرَّضَاعَةِ﴾ [النساء: ۲۳] "او (پر تاسې حرامي کړای شوې) ستاسې هغه مېندې چې تاسې ته يې شيدې درکړې وي، او ستاسې دتي شريکې خویندې"

په يوه حديث شريف کې رسول الله ﷺ فرمايي: «يَحْرُمُ مِنَ الرَّضَاعَةِ مَا يَحْرُمُ مِنَ النَّسَبِ»
 څه چې په نسب حراميرې هغه په رضاع (تې خوړلو) حراميرې".

د شيدې ورکوونکي او خوړونکي تر مېنځ دحرمت دحکم توپير د شيدې ورکوونکي خواته ټول خپلوان شي، نو رضاعي مور او نيا همداسې پرته، رضاعي لور همداسې ښکته، رضاعي خور، توږی، تورو، رضاعي وربري او خورزي، دا ټول په شيدې خوړونکي حرامي دي.

دا حرمت شيدې خوړونکي او دده اولادونو ته ورشامل دی خو دده قريانو او خپلوانو ته بيا دا حرمت نه شامليرې. نو د شيدې خوړونکي رضاعي پلار ته دا روا ده چې دده نسبي مور يا خور په نکاح کړي او همداشان دده نسبي پلار ته دا روا ده چې دده رضاعي مور او يا خور په نکاح کړي، ځکه خپلوي يواځې له ده سره ده. د بيلگې په توگه احمد رضاعي مور لري، د هغه حېثيت په رضاعي کورنۍ کښې داسې دي لکه چې خپل نسبي کورنۍ لري، نو د ده محارم په رضاعي کورنۍ د نسبي کورنۍ په څير دي خو احمد د

کورنی له خوا رضاعي کورنی ته یوازې د ده بڼڅه او اولادونه محرم گڼل کیږي نور پاتې کورنی یې اجانب دي.

یو فارسي شعرددي خبرې بڼه وضاحت په لنډه ډول داسې کوي:

(از جانب شیرده همه خویش شونډ – و از جانب شیر خواره زوجان و فروع).

” د شیدي ورکونکې خواته ټول خپلوان شي او د شیدو خوردونکې خواته یواځې زوجان(د رضاعي زوی بڼڅه یا د رضاعي لور خاوند) او د هغوی اولادونه، لمسیان همدا سې بڼگڼه حرامیږي “

هغه شیدي چې حرمت ورباندې ثابتیږي

دشودو خوردلو په سبب حرمت هغه وخت ثابتیږي چې ماشوم شیدي د تې رودلو په زمانه کې وخورې او د تې رودلو موده تر دیرشو (۳۰) میاشتو ده او د ماشوم عمر چې له دیرشو میاشتو زیات شو په شیدو رودلو یې حرمت نه ثابتیږي.

لږ او ډیری شودي

د حرمت په ثابتیدلو کې د لږ شیدو او د ډیرو شیدو فرق نشته، نو که ماشوم لږ شیدي وخورې او یا ډیری حرمت ورباندې ثابتیږي.

فعالیت:

دغه لاندې فارسي شعر چې په لوست کې مو ولوست شرحه کړئ:
(از جانب شیرده همه خویش شونډ – و از جانب شیر خواره زوجان و فروع)

۱. رضاعي محرمات کوم دي؟
۲. د شیدي ورکونکې او خوردونکې تر مینځ د حرمت د حکم توپیر په دقت بیان کړئ.
۳. هغه شودي چې حرمت ورباندې ثابتیږي، کومې دي؟

موقتي محرمات

دا هغه ښځې دي چې د موقت وخت لپاره د يو ټاکنې سبب له امله ورسره نکاح کول ناروا دي او کله چې سبب له منځه ولاړ شي بيا ورسره واده کول جواز لري.

موقت محرمات په لاندې ډول دي

(۱) له ښځې سره د هغې د خور په نکاح کې يو ځای کول حرام دي، الله تعالی ﷺ فرمايي: ﴿وَأَنْ تَحْمَمُوا بَيْنَ الْأُخْتَيْنِ﴾ [النساء: ۲۳] او دا هم پر تاسې حرامه ده چې په يوه نکاح

کې دوه خویندې يو ځای کړئ”

(۲) له ښځې سره تورې، يا تورو، همدا شان بله داسې ښځه يو ځای کول چې يوه ورته تر فرض کړای شي له دويمې سره بې نکاح جواز ونه لري، حرامه ده.

روایت دی چې رسول الله ﷺ وفرمايل: «لَا يُجْمَعُ بَيْنَ الْمَرْأَةِ وَعَمَّتَيْهَا وَلَا بَيْنَ الْمَرْأَةِ وَخَالَئِهَا»^(۱) "په نکاح کې د ښځې او د هغې د تورې، او د ښځې او د هغې د ترور يو ځای کول نه کېږي."

(۳) پنځمه ښځه کول: سړي ته په اسلام کې دا جواز نه لري چې په يو وخت کې له څلورو ښځو څخه زياتې په نکاح کړي، نو که يو څوک پنځمه ښځه په نکاح کول و غواړي تر څو چې يوه طلاقه نه کړي او د هغې عدت تير نه شي تر هغو د پنځمې د نکاح عقد صحت نه پيدا کوي.

له ابن عمر رضی الله عنها څخه روايت دی چې غيلان بن سلمه الثقفي مسلمان شو او لس ښځې يې درلودې چې هغوی هم مسلمانې شوې، نو رسول الله ﷺ ورته وفرمايل: څلور وساته او نورې ټولې جلا کړه (طلاقې کړه).^(۲)

له يوې څخه زياتې ښځې

الله تعالی ﷺ له يوې څخه زياتې ښځې رواکړې دي، الله تعالی ﷺ فرمايي:

۱ - صحيح مسلم
۲ - سنن ترمذی.

﴿وَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُفْسِدُوا فِي الْإِيمَانِ فَانكِسُوا مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مَنِّي وَتِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الَّتِي كُنَّا نُبَيِّنُهَا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ﴾ [النساء: ۳] که تاسې وېر پرې چې له يتيمو (نجونو) سره به عدالت ونه شئ کړای، نو کومې (نورې) ښځې چې ستاسې خوښېږي د هغو له دوو دريو دريو، څلورو څلورو سره نکاح وکړئ، خو که له تاسې سره دا اندېښنه وي چې له هغو سره به عدالت ونه شئ کړای، نو يوه ښځه وکړئ، يا له هغو (وينزو) نه کار واخلي چې تاسې يې مالکان ياست په دې توگه له بې عدالتۍ نه په ښه شان ژغورل کېدای شئ).

سره له دې چې په عام ډول له يوې ښځې سره واده دی او په اسلامي نړۍ کې مسلمانان په يوه واده اکنفا کوي، د متعددو ودونو فيصلې دومره زياته نه ده، خو د فردي او ټولنيزو اړتياو لپاره له يوې څخه زياتې ښځې که په نکاح اخلي نو ددوو خبرو روايت بايد په پام کې ولري:

لومړی: سړی به دا وړتيا لري چې د خپلو ښځو تر منځ مادي او اخلاقي عدالت مراعات کړي، الله تعالی ﷻ فرمايي: ﴿فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً﴾ [النساء: ۳] خو که له تاسې سره دا اندېښنه وي چې له هغو سره به عدالت ونه شئ کړای، نو يوه ښځه وکړئ.

که چيرې له کومې يوې سره د زړه مينه ولرئ هغه باک نه لري، ځکه هغه دده په اختيار کې نه ده، رسول کریم ﷺ له عائشې بې بې سره مينه لرله او دعاء به يې کوله: ای الله ته ما په هغه څه مه نېسه چې زما په واک کې نه دی.

اسلام په ښځو ظلم او د هغو تر منځ عدالت نه کول حرام کړي دي، رسول الله ﷺ فرمايي: څوک چې دوه ښځې ولري او د هغو تر مېنځ عدالت نه کوي او يوې خواته يې ميلان وي، نو د قيامت په ورځ به يې يو اړخ فلج او له کاره لويېدلی وي.^(۱)

دويم: سړی به د نفقې د برابرولو مالي وس لري، تر څو د نفقې د نه شتون له کبله پر ښځه ظلم ونشي.

(۴) د بل چا ښځه او له طلاقه او يا مرگه وروسته په عدت کې ښځه: له هغې ښځې سره نکاح کول حرام دي چې د بل چا په نکاح کې وي، الله تعالی ﷻ فرمايي:

﴿وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ النِّسَاءِ﴾ [النساء: ۲۴] او هغه ښځې هم پر تاسې حرامې دي چې د کوم بل چا په نکاح کې وي.

همدا شان له هغو ښځو سره نکاح جواز نه لري چې هغوی له طلاقه او يا د مېړه له مرگ څخه وروسته د عدت په موده کې وي، خو که چيرې د خاوند له طلاقه وروسته او يا د خاوند له مرگه وروسته عدت يې تير شو، يا بل چا ته روا ده چې نکاح ور سره وکړي. الله تعالی ﷻ فرمايي: ﴿وَالْمَطْلَقَاتُ يَرْتَضْنَ بِنَفْسِهِنَّ ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ وَلَا يَحِلُّ لَهُنَّ أَنْ يَكْتُمْنَ مَا خَلَقَ اللَّهُ فِي أَرْحَامِهِنَّ إِنْ كُنَّ يُؤْمِنُنَّ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ [البقره: ۲۲۸] «کومو ښځو ته چې طلاق ور کړای شوی وي، هغوی دې د دريو حيضونو موده پر انتظار تېره کړي او دا ورته روا نه ده کوم څه چې الله ﷻ د دوی په رحم کې پيدا کړي وي هغه پټه کړي هغوی ته هيڅکله نه ښايي چې داسې وکړي که پر خدای او د آخرت په ورځ ايمان لري».

له هغو ښځو سره نکاح چې په کوم آسماني دين باور نه لري له مسلمان سړي لپاره دا روا نه ده چې له مشرکې او بت پرستي ښځې سره نکاح وکړي، الله ﷻ فرمايي: ﴿وَلَا تَنْكِحُوا الْمُشْرِكَاتِ حَتَّىٰ يُؤْمِنُوا وَلَا مُمْتَلِكًا حَتَّىٰ يَمُنُّوا بِمَا كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ وَاللَّهِ كَبِيرٌ عَلِيمٌ﴾ [البقره: ۲۲۸] «تاسې له مشرکو ښځو سره هيڅکله نکاح مه کوئ ترڅو يې چې ايمان نه وي راوړی، يوه مسلمان وښځه له مشرکې نه ډېره ښه ده، که څه هم چې ستاسې هغه ډېره خوښه وي».

له کتاباتو سره نکاح

هغه پاک لمنې ښځې چې په آسماني کتاب ايمان لري لکه يهودي او نصراني ښځې نکاح ورسره جواز لري، الله تعالی ﷻ فرمايي: ﴿وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ إِذَا آتَيْتُمُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ مُحْصِنِينَ غَيْرَ مُسَافِحِينَ وَلَا مُتَّخِذِي أَخْدَانٍ﴾ [البقره: ۲۰] «او پاک لمنې ښځې هم ستاسې له پاره حلالې دي، که هغوی له هغو قومونو څخه چې هغو ته له تاسې نه مخکې کتاب ورکړ شوی وو، په دې شرط چې تاسې د هغو مهر ورکړئ په نکاح کې د هغوی ساتونکي اوسئ، نه دا چې په آزادي شهرت رانی، لاس پورې کړئ يا په پټه په غلا يارانې وکړئ».

سره له دې چې له کتاباتو سره نکاح جواز لري خو له تېرې کراهيت څخه خالي نه ده، او په هغه وخت کې خو تحريمي کراهيت ته رسېږي که همدا کتابي ښځه په داسې قوم

پوري اړه ولري چې له مسلمانانو سره يې جگړه روانه وي، يا له هغې سره واده كول ددې باعث وگرځي چې په كفري وطن كې استوگن شي او اولادونه يې د كافرانو په خويونو اخته شي.

د مسلمانې ښځې نكاح له كافر سره

د مسلمانې ښځې نكاح كول له كافر سړي سره په مطلق ډول حرام دي كه هغه يهودي، نصراني، ملحد، او يا بل كافر وي، الله تعالى ﷻ فرمايي: ﴿قَدْ عَلِمْتُمْ هُمْ مَوْتِنَاتٍ قَلْبًا تَرْجِعُوهُنَّ إِلَى الْكُفْرِ لَا هُنَّ حِلٌّ لَّهُمْ وَلَا هُمْ يَحِلُّونَ لَهُنَّ﴾ [الممتحنة: ۱۰] {يا كله چې تاسې ته معلومه شي چې هغوى مومني دي نو هغوى بيرته كافرانو ته مه ليرئ، نه هغوى د كافرانو له پاره روا دي او نه كافران دمغو له پاره روا دي}.

فعاليت

ښوونكى دې زده كوونكې په دريو ډلو ووېشي او له يوې څخه د زياتو، د كتابياتو، او كافرو ښځو د نكاح په اړوند دې خبرې وكړي.

چې پوښتي:

1. موقت محرمات كوم دي؟
2. له پورې ښځې څخه د زياتو ښځو په نكاح كولو كې كومې خبرې ضروري دي؟
3. په عدت كې د ښځې نكاح څه حكم لري؟
4. ايا له هغو ښځو سره چې په اسماني دين باور نه لري نكاح جواز لري؟
5. له كتابياتو سره د نكاح كولو حكم څه دی؟
6. ايا له كافر سره د مسلمانې ښځې نكاح جواز لري؟

دوه دیرشم لوست

متعه^۱

اسلامي شريعت د انسان د عزت خوندي ساتلو ته ډیره پاملرنه کړې ده، له همدې امله يې صحيحه نکاح چې ارکان او شرطونه يې پوره وي روا گرځولې او له مؤقتي نکاح څخه چې له زنا سره ورته والی لري منعه کې ده.

موقته يا دمتعي نکاح

متعه په لغت کې: اسم مصدر دی چې له تمتع څخه اخيستل شوی او متاع هر هغه شي ته ويل کېږي چې د هغې نه گټه اخيستله کېږي.

په اصطلاح کې: د څه وخت لپاره له بنسټي سره واده کولو ته وايي او د نکاح مقاصد په کې مراد نه وي چې هغه اولادونه او د هغوی تربيه ده، بلکې د يوې معلومې مودې لپاره د گټې اخيستلو او شهوت پوره کولو لپاره وي، هغه داسې چې سړی له بنسټي سره د يوې ورځې، يا يوې اونۍ، يا يوې مياشتې او يا يوه کال او يا دې ته ورته وخت لپاره نکاح وټړي.

د متعي نکاح حکم

د متعي نکاح باطله او حرامه ده، ځکه په يوه حديث کې حضرت علي کرم الله وجهه فرمايي: (نبي کریم ﷺ د متعي له نکاح څخه منعه کړيده^۱) او منعه کول د حرمت او بطلان مقضي ده.

د متعي نکاح د اسلام په اول کې د محدود وخت لپاره روا شوي وه، وروسته بيا باطله او د تل لپاره حرامه وگرځيده، ځکه دا له زنا سره ورته والی لري چې بې له شهوت پوره کولو بل مقصد ورڅخه نه اخيستل کېږي، نه د کورنۍ ثبات او ټينگښت، نه د اولادونو راوړل او نه دهغوی ساتنه، او دا يواځې د دوامدارې نکاح په صورت کې په لاس راتلاي شي.

د موقتي نکاح او متعي توپير

د موقتي نکاح او متعي تر مېنځ توپير يواځې په الفاظو کې دی، که يې د متعي لفظ استعمال کېر متعه ده او که يې د معين وخت لپاره د تزويج يا نکاح لفظ وکاراوه موقته ده.

^۱ (رواه البخاري)

د شېغار (بدل) نکاح

د شېغار تعريف

په لغت کې: شغار د شاعر مصدر دی او خالي والي ته وايي، د شغار نکاح هم له عرض څخه چې مهر دی خالي وي. او شرعاً: د شغار نکاح هغه ده چې ولي خپله لور يا خور بل چا ته په دې شرط په نکاح ورکړي چې هغه خپله لور يا خور ده ته د هغې په بدل کې په نکاح ورکړي بې له دې چې مهر ياد کړي، يعنې چې يوه نجلی د بلې مهر وگرځوي.

ددې نکاح حکم

په حنفی مذهب کې د غه ډول نکاح ټول له کراهیت سره سره صحت لري او مهر مثل وړاندي لازميږي.

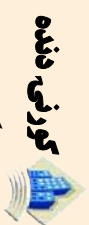
په حدیث شریف کې چې له شغار څخه منعه شوي، له هغې منعي څخه مطلب تحریمي کراهیت دی، ځکه چې مهر پکې نه دی اېښودل شوی او په کراهیت باندي فساد نه مرتب کېږي.

فعالیت:

زده کوونکي دې د خپلو سیمو په هکله معلومات وړاندي کړي چې هلته د شغار نکاح رواج ده که نه، او که وي کیفیت یې څه دی؟

۱. د متعي نکاح تعريف کړئ.
۲. د متعي نکاح حکم څه دی؟
۳. د مخطوبې د نه غوښتلو حکمت څه دی؟
۴. د شغار نکاح تعريف او حکم یې بیان کړئ.

د متعي نکاح د حرمت په هکله د استاد او علماوو په مرسته يوه مدللـه مقاله وليکئ.

دري ديرشم لوست

مهر

کله چې يوه ښځه د چا په نکاح کې راځي نو د نکاح د عقد له کيدلو سره سم په ميره مهر لازميږي چې خپلې ښځې ته به يې ورکوي.

د مهر تعريف

مهر هغه مال ته ويل کيږي چې ښځې ته د هغه ورکړه د نکاح د عقد په اساس په سړي واجب گرځي.

د مهر مشروعت

مهر په قرآن کریم او سنتو سره ثابت دی.

۱- قرآن کریم: **﴿وَأَوْثَارَ النِّسَاءِ صَدَقَاتِهِنَّ نِحْلَةً﴾** [النساء: ۴] «ښځو ته د هغو

مهورنه په خوښۍ ورکړئ»

۲- حديث: نبي اکرم ﷺ يو سړي ته چې د نکاح اراده يې درلوده وفرمايل:
«**أَلَيْسَ وَكُلُّ خَائِنًا مِنْ حَدِيدٍ**»^(۱) «که د گوتې يو غمی وي هم ويې لټوه». معنا داچې د مهر ورکړه حتمي کار دی.

په نکاح کې د مهر د وجود حکمت

له مهر څخه مقصد د نکاح د عقد د اهميت او غوره والي، د ښځې شخصيت ته د عزت او احترام او د نارينه لخوا هغې ته د واده کولو له امله د حسن نيت او صداقت ښکاره کول دي، د نکاح د مصلحتونو او مقاصدو دلاس ته راوړلو لپاره د ښې زمينې برابرول دي، دا مادي تړاو ددوی تر مينځ معنوي تړاو ټينګوي.

مهر د ښځې خپل حق دی

له ذکر شويو خبرو څخه دا معلومه شوه چې مهر د ښځې خپل حق دی، څه ډول تصرف چې پکې وضواري کولای يې شي، د هغې ولي ته شرعا جواز نه لري چې هغه ددې له

۱- صحیح البخاری

خوښې پرته ورڅخه واخلي، لکه چې په دې زمانه کې بې پلرونه، اولیاء او خپلوان مهر د ځان حق بولي او دهغې حق تلف کوي، الله تعالی ﷻ مېرونو ته په خطاب کې فرمایي: ﴿وَأْتُوا النِّسَاءَ صِدْقَاتِهِنَّ بُحْلَةً فَإِنَّ طِبْنَ لَكُمْ عَنْ شَيْءٍ مِّنْهُنَّ نَفْسًا فَاكْتُرُوا هَبِيئًا مَّرِيئًا﴾ [النساء: ۴] «او د ښځو مهر په ښه زړه (فرض گڼلی) ورکړئ، البته که هغوی یې په خپله خوښه یو څه تاسې ته وبخښي، نو تاسې هغه په خوند سره خوړلای شئ چې حلال او بې ضرره دی».

د مهر حکم

د خاوند له لوري ښځې ته مهر ورکول واجب دی. په نکاح کې مهر نه رکن او نه هم شرط دی، که چا د مهر له یادولو پرته نکاح وکړه نکاح سمه ده او مهر مثل ورکول واجبيږي.

د مهر اندازه

د مهر کهه اندازه لس شرعي درهمه (چې ۲۹.۷۵ گرامه سپین زر کبیري) ده او ډیره یې حد نلري، په څومره چې سره راضي شول همغومره خپلې ښځې ته ورکولای شي. یو شرعي درهم ۲۹،۷۵ گرامه سره مساوي دي چې ۱۰ درهم په ۲،۹۷۵ ضرب کړای شي ۲۹،۷۵ گرامه وزن کبیري دغه مجموعي وزن د ورځني قیمت پر اساس معلومیږي.

څه شی مهر واقع کیږي شي ؟

هر ارزښت لرونکی معلوم شی چې سپارل یې د سړي په واک کې وي د ښځې مهر کیږي شي، که هغه سره زړه سپین زړه، بانک نوټونه او دې ته ورته نور شیان وي، ښځې ته یې په مهر کې ورکولای شي.

کله مهر کامل لازمیږي؟

کله چې مهر کینودل شي نو په دوو صورتونو کې هغه کامل لازمیږي:

۱. یو چې سړی له خپلې ښځې سره یوځای شي.
۲. او بل چې سړی مړ شي.

د مهر ډولونه

د فقهاوو کرامو په نظر مهر په دوه ډوله دی:

- ۱- مهر مسمی.
- ۲- مهر مثل.

۱- مسمی مهر: هغه مهر ته وايي چې په عقد او يا له عقد څخه وروسته د بنسڅي او خاوند په خوښه وټاکل شي.

۲- مهر مثل: هغه مهر دی چې له دې څخه مخکې د دې واده شوي خور يا توري اخيستی وي، يعنی د پلار په خپلوانو کې چې د دې هم عصر وسيلو څومره مهر اخيستی يا ورته ټاکل شوی وي مهر مثل بلل کيږي.

د مهر مثل د وجوب حالات

په لاندې حالاتو کې مهر مثل واجبېږي.

۱- کله چې په نکاح کې د مهر ذکر نه وي شوی.

۲- کله چې داسې شی مهر ټاکل شوی وي چې هغه شرعاً مال نه وی لکه شراب.

۳- کله چې بنسڅي او خاوند په عدم مهر باندې اتفاق کړی وي.

د لږ مهر مستحب والی

مخکې مو وویل د مهر زیاته اندازه حد نه لري، په څومره د جانينو موافقه راغله هومره ورکولای شي، دا یو مادي رمز دی چې د بنسڅي د عزت لپاره ورکول کيږي، همدا شان د بنسڅو تر منځ هم د صفاتو او درجاتو له مخې توپيرونه وي، خو اسراف کول جواز نه لري او دا مستحب ده چې کم مهر کينودل شي، رسول الله ﷺ په مهر کې اساني کول د برکت سبب بللی دی فرمائي: «**خَيْرُ الصَّدَاقِ أَيْسَرُهُ**»^(۱) "ښه مهر هغه دی چې کم او اسانه وي". او فرمائي: «**أَعْظَمُ النِّسَاءِ بَرَكَةُ أَيْسَرِهِنَّ مَوْلَاهُ**»^(۲) "هغه بنسڅي ډیرې برکتې وي چې د واده لگښت یې کم وي.

عام مصلحت هم د مهر د کم والی غوښتنه کوي، په هغه کې هم زوجینو او هم ټولني ته ډیرې ښېگڼې دي. ډیرې داسې بنسڅي شته چې د مهر د زیات والی په سبب په کورونو کې ناستې دي او ډیر داسې خواتان شته چې له همدې امله واده نه شي کولای او د بنسڅي او نر د واده په مخ کې دغه ستونزې کله کله ددې باعث گرځي چې منکراتو او ناروا کارونو ته مخه کړي.

۱- سنن بیهقي.

۲- مسند احمد.

د شریعت روح دا غوښتنه کوي چې باید واده اسان شي او ټول هغه مواعنه لکه د مهر زیاتوالی له منځه ولاړ شي، ترڅو خواناتو ته ازدواج لاره برابرې شي.

فعالیت

ښوونکي دې زده کړونکي په دريو ډلو وویشي، خو په خپل منځ کې د مهر د مستروعت، حکمت، مهر دښمني، حق دی که د ولي او د مهر د ډولونو او د وجوب په حالاتو سره ځان پوه کړي.

۱. مهر څه ته وايي؟
۲. د مهر د مستروعت دلیل څه دی؟
۳. په نکاح کې د مهر د وجوب حکمت څه دی؟
۴. ایا مهر د دښمني خپل حق دی؟
۵. د مهر حکم څه دی؟
۶. د مهر اندازه باید څومره وي؟
۷. څه شی مهر واقع کېدای شي؟
۸. د مهر ډولونه کوم دي؟
۹. مهر مثل کله واجبيږي؟

څلور دیرشم لوست

ولیمه

لکه چې په مخکې درسونو کې مو ولوستل اسلامي شریعت نکاح رواکړې ده نو د هغې د اعلاولو لپاره یې ولیمه سنت کړې، پدې لوست کې په ولیمه خبرېږو.

د ولیمې تعریف

په لغت کې: ولیمه له ولمه څخه اخیستل شوې چې د یوه شي یو ځای کیدلو او بشپړیدلو ته وايي.

په شریعت کې: هغو خورو ته وایي چې د واده لپاره برابر شي.

د نکاح د ولیمې حکمت

د ولیمې د مشروعیت حکمت دادی چې له یوه پلوه دوستان په خوښۍ کې راگلې او د الله ﷻ ددې ستر نعمت شکر اداء شي او له بل پلوه ټول خپلک په نکاح خبر شي تر څو د روا نکاح او ناروا او بېو بارانو تر منځ بیلون راشي.

د ولیمې حکم

ولیمه سنت مؤکده ده، ځکه رسول الله ﷺ عبد الرحمن بن عوف ته چې کله یې واده وکړ وفرمای: «**أَوْلَمُوا وَكُنْ بِسَاءَةٍ**»^(۱) "د واده ډوډۍ ورکړه ولو که یو پسه وي هم".

د ولیمې دعوت قبول

د ولیمې دعوت قبول سنت دي، مسلمان ته پکار دي چې شرکت پکې وکړي، په خپل گډون سره خپل مسلمان ورور ته خوښي وروښيي او که ورته شي گنهار پېري، په یوه حدیث کې رسول الله ﷺ فرمایي: «**وَمَنْ لَمْ يُجِبِ الدَّعْوَةَ فَقَدْ خَصِيَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ**»^(۲) "څوک چې بلنه ونه مني نو د الله او دهغه د رسول نا فرماني یې وکړه.

پکار ده چې هغه بلنه دي ومني او گډون دي پکې وکړي.

۱- صحیح البخاری.
۲- صحیح مسلم.
۳- صحیح مسلم.

هغه وليمه چي منكرات پکي وي
که د وليمي په مجلس کې منكرات او ناروا کارونه (لکه ناروا سازونه، گها او نڅاوي ترسره کيدل) وي بيا د دعوت قبول پکار نه دي، ځکه د دعوت قبول او په کې گهرون کول پداسې حال کې سنت دي چې په هغې کې منكرات نه وي.
که چيرې له منكراتو او ناروا کارونو څخه خبر نه وي او گهرون پکې وکړ، نو که يې د هغو مخه نيولای شواى مخه دې ونيسي او گهرون دې وکړي او که يې مخه نشواى نيولای بيادې په دسترخوان ورسره نه کيښي.

دواده او وليمي په وخت کې بايد دا لاندې څښي آداب رعايت شي:
۱. له اسراف څخه دې ډډه وشي، ځکه مال د الله تعالى نعمت دى بايد په مناسب ځاى کې ولگول شي، د تفاخر، ريا او لويي بڼسکاره کولو لپاره د مال لگول د گناه لامل جوړيږي.

۲. په واده کې د نامحرمو نارينه او ښځينه وو تر مينيخ اختلاط او گډوډ کيدل ناروا دي، اسلامي حجاب ته پاملرنه په هر وخت کې لازمه ده، که نه کيدای شي ډول ډول فسادونه رامينيخ ته شي.

۳. واده د خوښۍ ځاى دى، خو دا خوښي بايد په ناروا چارو سره ونه لمانځل شي.
۴. وليمي ته که مالداره خلک غوښتل کيږي، باک نه لري، خو فقيران هم بايد له خوراک څخه يې برخې نه شي. په يوه حديث کې چې له ابوهريره رضی الله عنه څخه روايت دى رسول الله ﷺ فرمايي

«**شَرُّ الْمَطَامِ طَعَامُ اَرْبَلِمَةٍ يَدْعِي لَهَا الْاَغْنِيَاءُ وَيَتْرَكَ الْفُقَرَاءُ**»^(۱) "په خوږو کې بد خواري د هغې وليمي دي چې بډاى او مالداره خلک ورته غوښتل کيږي او فقيران پرېښودل کيږي".
۵. په مسجد کې د نکاح تړل سنت دي په دې هکله رسول الله ﷺ فرمايي: «**اُخْلُوا هَسَاءًا النَّكَاحِ وَاجْعَلُوهُ فِي الْمَسْجِدِ**»^(۲)
ناسو دغه نکاح په بڼسکاره ډول او په مساجدو کې ترسره کړئ.

۱ - صحيح البخاري

۲ - السنن الكبرى للبيهقي.

فعالیت

زده کوونکی دی په خپل مینځ کې وڅیړي چې ددوی په سیمو کې دودیزه ولیمه څومره له شریعت سره برابره ده.

څې پوښتنې

۱. ولیمه تعریف کوئ.
۲. د نکاح د ولیمې حکمت بیان کوئ.
۳. د ولیمې حکم څه دی؟
۴. آیا د ولیمې دعوت قبول پکار دي او که وي ولې؟
۵. آیا هغې ولیمې ته چې منکرات پکې وي ورنگ پکار دی؟
۶. د ولیمې په وخت کې کوم آداب پکار دي؟

کورنۍ دنده

زده کوونکی دی د ودونو هغه دودونه چې د شریعت سره مخالف دي، ددې سره د مبارزې په هکله یوه مقاله ولیکي چې د پنځلسو کرښو څخه کمه نه وي.

د ښځې او خاوند حقوق

د واده په ترسره کېدلو اسلامي شریعت د ښځې او د هغې د خاوند تر مینځ ځینې حقوق او واجبات ټاکلي دي چې د هغو په پام کې نیول لازمي دي، چې په دې لوست کې وړاندې کېږي.

د ښځې حقوق په خاوند باندې

پنځه په خاوند باندې دا لاندې حقوق لري:

۱- مهر ورکول: کله چې د نکاح عقد تر سره شو په خاوند باندې مهر لازميږي، الله تعالی ﷺ فرمایي: ﴿وَأْتُوا النِّسَاءَ صِدْقَاتِهِنَّ بِحَلَّةٍ﴾ [النساء: ۴] "او د ښځو مهر په ښه زړه (فرض گڼلی) ورکړئ".

۲- نفقه: چې کله ښځه د سړي په نکاح کې راشي نو په خاوند دا حق لري چې د هغې نفقه برابره کړي. نفقه خوراک، جامې او د اوسیدو ځای ته وایي، الله تعالی ﷺ فرمایي: ﴿أَسْكُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَكُنْتُمْ مِنْ وُجْدِكُمْ وَلَا تُضَارُوهُنَّ لِتُضَيِّقَا عَلَيْهِنَّ﴾ [الطلاق: ۶] "هغو ته (دعدت په زمانه کې) په هماغه ځای کې استوگنه ورکړئ چېرته چې تاسې اوسېږئ، هر راز ځای چې تاسې ته میسر وي او دهغو د تنگولو لپاره هغوی مه خوروی". نو چې له طلاقه وروسته په عدت کې ورباندې نفقه لازمه ده، د نکاح په حالت کې په طریقه اولی ورباندې لازمه ده ځکه ښځه د خاوند د اړتیاو لپاره خپل ژوند خانگړی کړی دی، نو نفقه یې هم ورباندې لازميږي.

الله تعالی فرمایي: ﴿لِيُنْفِقَ ذُو سَعَةٍ مِنْ سَعَتِهِ وَمَنْ قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَلْيُتَّقِ اللَّهَ تَأْتِيهِ اللَّهُ نَفْسًا أَلَّا مَا آتَاهَا سَيَجْعَلُ اللَّهُ بَعْدَ ذُنُوبِهِ يُسْرًا﴾ [الطلاق: ۷] «شتمن دي له خپلې شتمنۍ سره سمه نفقه ورکړي، او چاته چې روزي کمه ورکړه شوي وي هغه دي له هماغه مال څخه لگښت وکړي چې الله ﷻ هغه ته ورکړی دی، الله ﷻ چاته څومره څه ورکړي دي له هغې نه په زیاتو هغه نه مکلفوي، لیرې نده چې الله له تنگلاسي نه وروسته پراخي هم ورپه برخه کړي».

او د فقهي اندازه د کفایت او د خاوند د مالي قدرت او توان مطابق ده چې اسراف پکې نشته.

د هغې ښځې نفقه چې کار کوي

اسلام ښځه په دې نه ده مکلفه کړې چې کار وکړي، ځکه هغه د نفقې په پیدا کولو مکلفه نه ده، بلکې دهغې نفقه په بل چا ده، که لور وي یا لار یې په نفقه مکلف دی، که خور وي وروړ یې په نفقه مکلف دی چې وس یې ولري، که مور وي نو اولادونه یې په نفقه مکلف دي چې د نفقې وس ولري او که ښځه وي نو خاوند یې په نفقه مکلف دی، خو سره له دې هم اسلام ښځې ته کار کول روا کړي دي، خو په لاندې شرطونو مقید:

- أ- که واده شوي ښځه وي د مېړه لخوا به ورته د کار کولو اجازه شوي وي.
- ب- له پردیو نارینه وو سره به یې اختلاط او خلوت نه راځي.
- ج- کار به د ښځیتوب له طبیعت سره برابر وي، لکه خیاطي، تعلیم، ډاکټري او دې ته ورته، دولت او ټولنه مکلف ده خو ښځې په شافقه کارونو ونه گماري.

نو داسې کارونه ورته جواز نه لري چې هغه د سړیو له سخت طبیعت سره مناسب وي، تر څو یې له هغو سره مشابهت را نه شي.

او هغه مال چې ښځه یې پیدا کوي هغه د هغې مال دی، یواځې همدا یې د تصرف حق لري، مېړه او نور حق نه لري چې هغه ددې له رضا پرته یې ورڅخه واخلي.

۳- احسان او په نیکۍ سره ژوند کول: ښځه له سړي سره د الله تعالی امانت دی، دده په سترگو دده کورته راغلي ده، نو په سړي واجب ده چې له خپلې ښځې سره ښه سلوک او ښه معامله وکړي، ترڅو په محبت او نیکمرغۍ سره گډ ژوند تیر کړي، الله تعالی ﷻ فرمایي: **﴿وَعَاثِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ فَإِنْ كَرِهْتُمُوهُنَّ فَمَسِي أَن تَكْرَهُنَّ شَيْئًا وَيَجْعَلَ اللَّهُ فِيهِ خَيْرًا كَثِيرًا﴾** [النساء: ۱۹]

«الله هغو سره په ښه چلند ژوند تیر کړی که ستاسې هغوی نه خوښیږي نو کیدای شي چې ستاسې به یو شی نه خوښیږي، خو الله به په هغه کې ډېرې ښېگڼې ایښي وي.»

په یوه حدیث شریف کې رسول الله ﷺ فرمایي:

«**أَكْمَلُ الْمَوْتِمِينَ إِيمَانًا أَحْسَنَهُمْ خُلُقًا، وَخَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لِأَهْلِهِ**»^(۱) "د کامل ایمان څښتن هغه دی چې اخلاق یې ښه وي او ښه ستاسو کې هغه دی چې له خپل اهل سره ښه وي".

د حسن معاشرت څښتنې موارد په لاندې ډول دي:

- سړی دې دښځې په خطا گانو باندې صبر کوي، په حدیث کې راځي چې رسول الله ﷺ وفرمایل: «**لَا يَفْرَاكُ مُؤْمِنٌ مُؤْمِنَةً إِنْ كَرِهَ مِنْهَا خُلُقًا رَضِيَ مِنْهَا آخَرَ**»^(۱) "مؤمن سړی دې له خپلې مؤمنې ښځې څخه بد نه وړي، کینه دې نه ورسره کوي، که یې دهغې کوم خوی خوښ نه وي بل به یې ورڅخه خوښ شي".
  - د ښځې په نفقې کې دې وسعت کوي او د سوغاتونو په وړاندې کله کله نازوي، په حدیث کې راځي چې سوغات د زړه کینه له منځه وړي.
  - له خپلې ښځې سره دې خوش طبعي او خوش کوي، د احادیثو له مخې دا ثابت ده چې رسول الله ﷺ به له خپلو ازواجو مطهراتو سره خوش طبعي کوله.
  - خپلې ښځې ته د دیني امورو وربندل ترڅو ښځې له ضروري مسائلو څخه خبرې شي او د هغو په رڼا کې د ژوند چارې په شرعي توگه پرمخ بوځي، الله تعالی ﷻ فرمایي: **﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقْوُذْهَا النَّاسُ وَالْأَجْزَارُ﴾** [التحریم: ۱]
- "ای مومنانو! خپل ځانونه او خپل اولاد او کورنۍ له هغه اور نه وژغورئ چې د هغه د سون مواد به انسانان او تیري وي".
- د کور په کارونو کې دې ورسره مرسته کوي، له عائشې رضی الله عنها څخه روایت راغلی چې نبی کریم ﷺ به د کور په کار کې ورسره مرسته کوله.^(۲)
  - د شریعت د لارښوونو مطابق د ښځو تر منځ عدالت کول، که یې له یوې څخه زیاتې ښځې درلودې.
- که سړي موجه عذر ونه لري نو ترڅلور میاشتي زیات دې له خپلې ښځې څخه نه جلا کيږي، حضرت عمر رضی الله عنه یوه شپه په مدينه منوره کې د حالاتو دڅارنې لپاره گشت کاوه چې د یوې ښځې غږ یې واورید د کومې چې ميره جهاد ته تللی و، ښځې یې د ميره د فراق له کبله شعرونه وایل او شکایت یې کاوه.
- نو حضرت عمر رضی الله عنه له خپلې لور یې یې حفصې رضی الله عنها څخه پوښتنه وکړه چې یوه ښځه څومره صبر کولای شي؟ هغې مبارکې ورته وویل: څلور میاشتي، نو حضرت عمر رضی الله عنه خپلو لښکرو ته امر وکړ چې له څلورو میاشتو څخه زیات دې له کوره نه لیري کيږي او که تر څلورو میاشتو زیاته موده مضره نه وای نو الله تعالی به په ایاه کې د ښځې او خاوند تر مینځ جلا والی روا نه گرځاوه.

۱- صحیح مسلم.

۲- صحیح البخاری.

د امام مالک رحمہ اللہ او امام احمد رحمہ اللہ په وړاندي په څلور و مياشتو کې بايد سړی کور والاته راشي. دا راتگ هلته لازم دی چې په سفر کې عذر ونه لري نو که عذر ولري لکه دعلم زده کړه، جهاد، فرضي حج، او يا د رزق پيدا کول نو يياېي راتگ لازمي نه دی.

فعاليت

زده کوونکي دي دا واضح کړي چې ددوی په سيمو کې د ښځو خاوندان له خپلو ښځو سره تر کومې کچې حسن معاشرت مراعاتوي؟

۱. لاندي حقوق چې ښځه يې په خاوند لري په تفصيل بيان کړئ:
  - أ- ښځې ته مهر ورکول.
  - ب- ښځې ته نفقه برابرول.
  - ت- له ښځې سره احسان او نيکي کول.
  - ۲- نفقه برابرول د سړي مکلفيت دی، خو که ښځه کار کول وخواړي کولای بې شي که څنگه؟
  - ۳- که ښځه څه وگټي خاوند يې له نفقي خلاصيدای شي؟
  - ۴- په حسن معاشرت کې کومې خبرې شامليري؟

د ښځې د حقوقو په هکله يوه مقاله وليکئ.

د خاوند حقوق په ښځه باندې

خاوند په ښځه باندې دا لاندې حقونه لري

۱- د خاوند تابعداري: اسلام په ښځه باندې دمیړه اطاعت په هغو چارو کې چې شریعت رواکړې او گناه په کې نه وي واجب گڼولې دی. ځکه کورنۍ د انساني ټولني یوه برخه ده او د وگړو مجموعه چې په هره سطحه وي، لکه مکتب، دفتر، کارخانه، شرکت او حکومت یو مشر او سرپرست ته اړتیا لري، نو سړی چې له یو پلوه له جسمي او ذهني پیاوړتیا څخه برخمن دی او له بل لوري د ژوند په عملي وگړ کې تل په تمرین او تجربو کې قرار لري، د الله تعالی له لوري د کورنۍ مشر ټاکل شوی. همدا راز سړی د کورنۍ تمویل کوونکی دی. د ټولو د نفقي بار دده په اوږو پروت دی، ځکه باید ښځه او اولادونه د هغه اطاعت وکړي. الله تعالی **﴿الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَبِمَا أَنْفَقُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ﴾** [النساء: ۳۴] «نارینه پر ښځو واکمن، اداره چیان دي، له دې امله چې الله **﴿عَلَّاهُ﴾** د هغو ځینو (نارینه وو) ته پر ځینو نورو (ښځو) لوړتیا وربښلې ده، او له دې کبله چې نارینه خپل مالونه لگوي.»

په یوه حدیث کې رسول الله **﴿ﷺ﴾** فرمایي: **«إِذَا صَلَّتْ الْمَرْأَةُ خَمْسَهَا وَصَلَّتْ شَهْرَهَا وَحَفِظَتْ فَرْجَهَا وَأَطَاعَتْ زَوْجَهَا قِيلَ لَهَا ادْخُلِي الْجَنَّةَ مِنْ أَيِّ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ شِئْتَ»** ^(۱)

«کومه ښځه چې خپل پنځه لمونځونه په خپل وخت اداه کړي، د روژې د میاشتې فرض روژه ونیسي، خپل دشرم ځای وساتي (له زنا څخه ځان وژغوري) او د خپل خاوند اطاعت وکړي، نو دې ته به وویل شي: له هرې دروازې د جنت چې غواړې جنت ته ور داخله شه.»

په یوه بل حدیث کې حضرت عائشې رضی الله عنها له رسول الله **﴿ﷺ﴾** څخه پوښتنه وکړه چې په ښځو باندې تر ټولو زیات حق کوم خلک لري؟ دوی **﴿ﷺ﴾** وفرمایل: دهغې میړه، بیایې پوښتنه وکړه: کوم خلک په نارینه ډیر حقدار دي، وبې فرمایل: دهغه مور. ^(۲)

۱- مسند أحمد .

۲- السنن الکبری للنسائي - (۸ / ۲۵۴) - فتح الباری - ابن حجر - (۱۰ / ۴۰۲).

۲- په کور کې پاتې کېدل او بې ضرورتو د خاوند له اجازې پرته له کور څخه نه وتل: خاوند په ښځه باندې دا حق لري چې دده له اجازې پرته له کور څخه بهر ولاړه نه شي، تر څو هغه د کور کار او د اولادونو تربیې ته فارغه او په فتنو کې له لویدلو څخه محفوظه وي، الله تعالی ﷻ فرمایي: ﴿وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْعَاهِلِيَّةِ الْأُولَى﴾ "په خپلو کورونو کې مېشتې اوسئ او د تېرو جاهلي دورو غوندې سینگار کړي بې ستره مه گرځئ".

په يوه حديث کې رسول الله ﷺ فرمایي: «إِنَّ الْمَرْأَةَ عَوْرَةٌ، فَإِذَا خَرَجَتْ اسْتَشْرَفَهَا الشَّيْطَانُ،

وَأَقْرَبُ مَا تَكُونُ مِنْ وَجْهِ رَبِّهَا وَهِيَ فِي قَعْرِ بَيْتِهَا»^(۱)

"ښځه ټوله عورت ده (پرديو نارينه وو ته ځان ورښکاره کول ښه نه دي)، نو چې کله له کور څخه بهر وځي شيطان يې استقبال کوي (فاسقان ورته گوري او د ضرر هڅه يې کوي)، او تر نور هر څه زيات د الله رضا په دې کې ده چې د خپل کور په انگرې کې واوسي".
د سربو سربرسې دا معنا نه لري چې دوی به استبداد کوي، بلکې په گډو چارو کې به مشوره کېږي، د هر نظر خاوند به په کور کې پوښتل کېږي، له تصميم نيولو وروسته به ټول د کور د مشر اطاعت کوي او د مشورې د عملي کولو اداره به د سړي په لاس کې وي.

۳- د خاوند د عزت، کور، مال او اولادونو حفاظت او پالنه

خاوند په ښځه باندې دا حق لري چې دده د کور، مال او بچو ساتنه او پالنه وکړي، نبي کریم ﷺ فرمایي: (ښځه د خاوند د کور او اولادونو پالونکې او مسؤوله ده)^(۲)

او الله تعالی ﷻ د صالحو ښځو په هکله فرمایي: ﴿فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ حَافِظَاتٌ لِّأَنْفُسِنَّ

حَفِظْنَ اللَّهُ﴾ [النساء: ۳۴] "نو کومې ښځې چې صالحې دي هغوی د فرمان مننې خورې لري

او د نارينه وو په غياب کې د الله تر ساتنې او څارنې لاندې د هغو د حقوقو ساتنه کوي".

په يوه حديث کې رسول الله ﷺ فرمایي: «المرأة الصالحة، إذا نظر إليها سرّاً، وإذا أمرها

أطاعتها، وإذا غاب عنها حفظتها»^(۳) "ښځه ښځه هغه ده چې کله (يې خاوند) ورتنه وگوري

خوښ يې کړي چې امر ورته وکړي وبې مني او چې ورڅخه پناه شي نو (په هر څه کې)

دده ساتنه کوي".

۱- مستد الزوار.

۲- صحيح مسلم.

۳- سنن أبي داود.

په ښځه د دیانت له مخې دا لازمه ده چې په ځان اعتماد ولري، د کور کار پخپله وکړي او د دې کوښښ وکړي چې خادمه ځان ته ونه نیسي، ځکه په کور کې ددې له خاوند او اولادونو سره د خادمې یوځای اوسیدل کله د مصیبتونو سبب گرځي، رسول کریم ﷺ د خپلې لور فاطمې بې بي او دهغې دخاوند حضرت علي کرم الله وجهه تر مینځ د کار تقسیم داسې وکړ چې فاطمې رضی الله عنها ته یې وفرمایل: ته به د کور دننه کار او حضرت علي کرم الله وجهه به د کور د باندې کارونه کوي. ^(۱)

۴- د سړي لپاره زینت کول: د مېړه په ښځه دا حق دی چې د ده لپاره زینت وکړي، په ښایسته او ښه بڼه چې دده د خوښې سبب شي ورته ښکاره شي، ترڅو د سړي ورسره مینه پیدا، د نورو ښځو له کتلو څخه مستغني او په فتنو او حرامو کې له لویدلو څخه ساتلی وي، رسول کریم ﷺ فرمایي: «**الْمَرْءُ مَتَاعٌ، وَخَيْرُ مَتَاعِهَا الْمَرْءُ الصَّالِحَةُ، أَنْ تَنْظُرَ إِلَيْهَا سُرَّةً، وَأَنْ أَمْرَهَا أَطَاعَتَهُ، وَأَنْ عَابَ عَنَّا حَفِظْتُهُ فِي نَفْسِهَا وَمَالِهِ**». ^(۲) "دنيا متاع (ناچیزه شی) ده چې گڼه ورڅخه اخیستل کېږي او د دنیا ښه متاع او ښه شی صالحه او نیکه ښځه ده چې سړی ورته وگوري، خوشحاله شي او چې ورته امر وکړي نو اطاعت یې کوي او چې کله ورڅخه چیرته ولاړ شي نو د خپل ځان او دده دمال حفاظت کوي".

په یوه بل حدیث کې جابر رضی الله عنه وايي مود په یوه غزا کې له رسول الله ﷺ سره ملگري وو چې کله بیرته راوگرځیدو غوښتل مو چې کورونو ته ولاړ شو، نو رسول الله ﷺ وفرمایل: لږ صبر وکړئ مود به ماسخن کورونو ته څو ترڅو ښځې دسرونو ویټتان سم او ځانونه برابر کړي. کنايه له دې وه چې د خپلو سړيو لپاره د زینت کولو وخت ورته پیدا شي.

د ښځې او خاوند گډ حقوق

۱- دواړه به له یو بل سره په نیکی کې ژوند کوي، یعنی ښه او خوښ ژوند به تیروي، الله ﷻ فرمایي: **«وَعَاشِرُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ»** [النساء: ۱۹] ژباړه: له هغو سره په ښه چلند ژوند تېر کړئ.

۱ - مشکاة المصابیح.

۲ - سنن ابن ماجه.

او فرمايي: ﴿وَأَكْفُرُوا بِاللَّهِ عَدُوًّا وَكُونُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا عَدُوًّا مِمَّا كَانُوا لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ [البقرة: ۲۲۸] "د بښخو له پاره هم په معروفه توگه هماغسې حقوق دي لکه څنگه چې د نارينه وو پر هغو حقوق دي".

۲- چې څه شرعي مانع لکه حیض، نفاس او مرض نه وي د بشري طبيعت د غوښتنې مطابق له يو بل څخه مشروع خوند او گټه اخيستل.

۳- د کور د ننه کارونه کول، د ماشومانو پال، او د يو بل مرسته کول او يو بل ته په نيکي او تقوی نصيحت کول، الله ﷻ فرمايي: ﴿وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ﴾ [المائدة: ۲] ژباړه: کوم کارونه چې د نيکي او خداي پالنې دي په هغو کې له ټولو سره مرسته وکړئ او کوم کارونه چې د گناه او تيري وي په هغو کې د چا ملاتړ مه کوئ.

۴- د وراثت حق: زوجينو ته شرعا د وراثت حق ثابت دی، کله چې يو له دوی څخه مړ شي بل ورڅخه ميراث وړي.

فعاليت

زده کوونکي دي په دريو ډلو ووېشل شي او په خپلو منځونو کې دي په لاندې موضوعاتو بحث وکړي:

۱. په ښځه تر کومه حده د خاوند تابعداري کول په کار ده، او دليل يې څه دی؟
۲. په حديث کې د نيکي بڼې صفت څه بودل شوی دی؟
۳. د بڼې او خاوند گډ حقوق کوم دي؟

چې پوښتنې

۱. هغه کومې چارې دي چې ښځه به پکې د خپل خاوند اطاعت کوي؟
۲. ايا ښځه د خاوند له اجازې پرته له کوره د باندي وتلاي شي؟
۳. آيا خاوند په ښځه دا حق لري چې د هغه د کور، مال او اولادونو حفاظت او پالنه وکړي؟
۴. ايا خاوند په ښځه دا حق لري چې د هغه لپاره زينت وکړي؟
۵. د بڼې او خاوند گډ حقوق کوم دي؟

د خاوند د حقوقو په هکله يوه مقاله له دلايلو سره وليکئ.

حجاب

اسلام د فطرت دین دی او په خپلو احکامو او لارښوونو کې یې د انسان جسمي او روحي سلامتیا ته پاملرنه کړې، لباس او پرده یو له هغو موضوعاتو څخه ده چې اسلامي شریعت ورته پام اړولی. اسلامي شریعت نارینه او ښځینه مسلمانانو ته په ټولو حالتونو کې، په ځانګړي ډول بهر ته د وتلو او عامو ځایونو ته د ورتګ په وخت کې په پردې کولو او د حیا په ساتلو امر کړی.

لکه څنګه چې نارینه نشي کولای د عورت د پټولو پرته یا هم د حیا او عفت څخه مخالف لباس کې په عامو ځایونو کې څرګند شي، ښځې هم مکلفې دي چې له کور څخه د وتلو، په عامو ځایونو کې د څرګندیدو او د نامحرمو افرادو سره د مخامخ کیدو په مهال شرعي حجاب او پرده مراعت کړي.

دحجاب تعریف

حجاب په لغت کې: ستر او پټوالي ته وايي.

په شریعت کې: دې ته وايي چې ښځه خپل عورت پټ کړي، د خپل نظر حفاظت وکړي، له نارینه وو سره له بې ځایه اختلاط او له پردیو سره له خلوت څخه ځان وساتي.

د حجاب حکم

قران کریم او نبوي سنت د حجاب په هکله ځانګړي لارښوونې لري: الله تعالی فرماني:

﴿وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَفْضِلْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُجُوبِهِنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ أَوْ أَبْنَائِهِنَّ أَوْ إِسْنَاءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي إِخْوَانِهِنَّ أَوْ نِسَائِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ أَوِ التَّابِعِينَ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُنَّ وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِي لِبَاسِكُمْ أَنْ يَسْبِغَ لِبَاسُكُمْ بِالْمَاءِ إِذْ كُنْتُمْ فِي الْبَيْتِ وَلَا فِي الْمَسْجِدِ وَالْمُكَلَّمِ وَلَا أَنْ تُسَبِّحُوا بِحُجُرِبِئِكُمْ لِيُسْمِعُوا لَكُمْ قُلُوبُهُمْ وَأَلْبِسُوا ذُرِّيَةَكُمْ كَمَا لَبَسْتُمْ لَبَسَ عَمَامٍ وَلَا تُسَبِّحُوا بِأَرْجُلِكُمْ وَلِيُتَبَأَ مِنْكُمُ اللَّعِينُونَ ﴿الذُّر: ٣١﴾

” او ای یغمبره! مؤمنو ښځو ته هم ووايه چې خپل نظرونه ښکته ساتي او د خپلو شرمځایونو ساتنه کوي او خپل بڼایست او سیگار دي نه ښکاره کوي، مګر هغه چې ښکاره وي (مخ، او دلاسونو او پښو پښې)، او پر خپلو سینو دي خپل پرونې واچوي او خپل سیگار دي نه ښکاره کوي هېڅانه، مګر خپلو میرونو ته، پرونو ته، دمپرونو پرونو ته،

زامنو ته، دميرونو زامنو (بنزيانو) ته، ورونو ته، ورونو ته، خورونو ته، خپلو اصيلو بنسځو ته، خپلو مريانو ته، خپل هغه لاس لاندي نارينه وو ته چې شهوت والا نه وي او هغو ماشومانو ته چې لائر اوسه پوري د بنسځو له پټو خپرو سره آشنا شوي نه وي، او هغوی دي خپلي پښې دومره په زوره نه وهي چې دهغوی پټ کړی سينگار خلکو ته څرگند شي او ای مؤمنانو! ناسي ټول په گډه سره الله ته توبه وباسی؛ بنايي چې بری درپه برخه شي”

بل ځای فرمايي

﴿ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لَأَزْوَاجِكُمْ وَبَنَاتِكُمْ نِسَاءَ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ ذَلِكَ أَدْنَىٰ أَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴾ [الأحزاب: ٥٩]

{ای پیغمبره! خپلو میرمنو او لرونو او د مومنانو بنسځو ته ورايه چې پر خپل ځان باندي د خپلو ټکرېو پلورنه څواره کړي. دا ډېر مناسب کار دی، ترڅو چې هغوی وپېژندلی شي او ونه خورول شي. او الله تعالی غفور او رحیم دی.}

د سنت نبوي دليل:

حضرت عائشه رضي الله عنها وايي چې: «لَقَدْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُصَلِّيُ الْفَجْرَ، فَيَتْبَعُهَا مَعَهُ نِسَاءٌ مِنَ الْمُؤْمِنَاتِ، مُتَلَفَعَاتٍ بِمِرْطَابٍ ثُمَّ يَرْجِعْنَ إِلَى بُيُوتِهِنَّ مَا يَعْرِفُهُنَّ أَحَدٌ، مِنْ الْعَالَمِ»^(١)

”د سهار په لمانځه کې به له رسول الله ﷺ سره مؤمنو بنسځو هم گډون کاو، په داسې ډول چې په خپلو حجابونو کې به سر تر پايه پټې وي، بيا به بيرته کورونو ته ستنيدلې، د جامې دپټ والي او د سهار د اول وخت د تيارې له امله به چانه پېژندلې چې نارينه دي که بنسځينه.“

په يوه بل حديث شريف کې رسول الله ﷺ بي بي اسماء رضي الله عنها ته چې بارېکې جامې يې اغوستې وي وفرمايل: «يَا أَسْمَاءُ إِنَّ الْمَرْأَةَ إِذَا بَالَتْ الْمَحِيضَ كَمَ يَصْلُحُ أَنْ يُرَىٰ مِنْهَا إِلَّا هَذَا وَهَذَا وَأَشَارَ إِلَىٰ وَجْهِهِ وَكَفَّيْهِ»^(٢).

” ای اسماء! بنسځه چې حیض ته ورسیږي (بالغه شي) هغې ته پکار نه دي چې د بدن کومه برخه دي ښکاره شي، له دې او له دې څخه پرته، مخ او دواړو لاسونو ته يې اشاره وکړه.“

١ - صحیح البخاری.

٢ - سنن الکبری للشیخ.

له پورته قرآني او نبوي لارښوونو څخه په ډاگه څرگندېږي چې حجاب ته پاملرنه د هري مسلمانې ښځې لازمي دنده ده، همدغه راز په سربو واجب ده چې پرديو ښځو ته له ضرورت پرته ونه گوري او د تهمت له ځايونو څخه ليري وگرځي.

د حجاب د مشروعيت حکمت

د محمدي شريعت د اخلاقو له مکارمو څخه يو هم حياء ده، رسول الله ﷺ هغه د ايمان جز او يوه برخه بللې ده او هغه حياء چې شرعا او عرفا يې په کولو امر شوی دی هغه داده چې ښځه بايد دداسې اخلاقو خاونده وي چې هغه يې له فتنو او د شک له ځايونو څخه ليري وساتي، په دې خبره کې کوم شک نه شته چې د حجاب مراعاتول او د محجب لباس اغوستل هغه اخلاق او گاڼه ده چې د بې حيا خلکو له تيري او نورو فتنو څخه يې خوندي ساتي، نو حجاب د ښځې مصونيت دی نه محروميت.

د حجاب مراعاتول يوازي په ميره او ښځه پورې د جنسي اړيکو او دهغو د مقدماتو محدودولو لاره ده او د ټولني له نفسياتي سلامتي سره ډيره مرسته کوي، د ميره او ښځې تر منځ د بشپړ صميميت د پيدا کېدلو سبب کېږي او يو د بل په وړاندې د ارزښت د لوړېدو باعث جوړېږي.

د حجاب رعايت په ښځو باندې لازم کړای شوی دی نه په سړو باندې، دا پدې خاطر چې ښځه نظر په بدني جوړښت سره هميشه د سړي مرغوبه او د مينې د غوښتلو مورد ده.

په ښځه کې همدا فطري زړه رابښکون او کشش ددې سبب کېږي، ترڅو سړی د ښځې طلب کونکی او غوښتونکی شي، ددې علمي او فطري حقيقت په نظر کې نيولو سره، اسلام د واقعي او فطري دين په حيث ښځې پدې مکلفی کړي دي چې خپل بدنونه د پرودو نامحرمو سړو څخه پټ کړي ترڅو د ناپاکو نظرونو مخ څخه محفوظې او امن کې وي، له همدې امله حجاب د ښځو په حق کې يو درناوی او عزت دی نه تبعيض او محدوديت د ښځو.

د حجاب د احکامو شرحه

د شرم د ځايونو د ساتني امر

الله تعالي ﷻ ښځو ته د خپلو شرم ځايونو د ساتني امر کړی دی، حجاب او ځان پټول د هغو د ساتني وسيله گرځي، ځکه دعورت لوڅول ددې سبب کېږي چې سړي ورته وگوري په هغو کې فکر وکړي او خوند ورڅخه واخلي، بالاخره له دې لارې انسان زنا

او فحشاء ته لار پيدا کوي. رسول الله ﷺ فرمايي: "سترگي هم زنا کوي او دهغو زنا کتل دي، تر دې چې فرمايي: "او فرج بيا يا د هغو تصديق او يا تکذيب کوي".
په تير شويو ايتونو کې سړي په دې مامور شوي دي چې خپلې سترگي ښکته، خان له فواحشو ليرې وساتي او ښځې هم د سړيو په شان همداسې مامورې دي.
د سترگو ښکته ساتل

تر او ښځې ته لومړنی امر د سترگو د ښکته ساتلو شوی دی او له ښکته ساتلو څخه مقصد له زنا د مقدماتو څخه د سترگو ساتل دي چې په احاديثو کې يې بيان راغلی دی، لکه چې دښځو له لوري سړو ته کتل ښځو ته د فتنې لامل دی، همدا شان د سړيو له لوري ښځو ته کتل او د هغو له جمال څخه خوند اخيستل د سړيو لپاره د فتنې او فساد منبع ده، نو د شريعت حکم دادی چې که نظر تصادفي وي هغه گناه نه لري، خو د دويم ځل او خوند لپاره کتل منعه دي.

په يوه حديث کې رسول الله ﷺ فرمايي: «خوک چې د ښځو محاسنو او ښايست ته گوري، الله تعالی به د قيامت په ورځ د هغه په سترگو کې سرب واچوي»^(۱)
نو اسلامي شريعت دجمال او ښايست ذوق محوه کول نه غواړي، بلکې غواړي چې سړی دې ځان ته يوه ښځه غوره کړي چې خوبه يې وي هغه په نکاح کې او هغه د توجه او ذوق مرکز وگرځوي او د هغې له ښايست څخه دې خوند واخلي، او له نورو خواوو څخه دې ځانونه وساتي چې د خپلې ښځې په ځای په بل لوري وانه وړي او په فحشا او نارواوو کې ونه لوبېږي.

د زينت له ښکاره کولو څخه منعه
د سترگو د ښکته ساتلو حکم هم نارينه و او هم ښځو ته شوی دی، خو اجنبي ته د ښکلا ښکاره کول ښځې ته حرام گرځول شوي دي، ځکه د ښځې بدن پرته له مخ او لاسونو ټول عورت دی چې پرديو سړيو ته يې ښکاره کول جواز نه لري.

هغه زينت چې ښکاره کولای شي
هغه زينت چې ښکاره کولای شي، هغه په معين چوکاټ کې دی چې هغه د جامو، لاسونو، مخ، سترگو رنجو، نکريځو، زيوراتو لکه د لاس د گوتو زينت دی او ددې

۱- سنن ابی داود.

زینت بڼکارول هغو کسانو ته جواز لري چې له هغو سره يې نکاح د ابد لپاره حرامه وي، او يا هغه ماشومان او لاس لاندې چې له جنسي مسائلو سره مينه نه لري.^(۱) له نوموړو سړو پرته هيڅوک ددې حق نه لري چې د بڼخي زینت ته وگوري، حتی بڼڅو ته د دې ممانعت دی چې د تگ په وخت کې خپلې پښې په داسې زور سره ووهي چې د هغوی د زیوراتو غږ غږگند شي او د خلکو د پاملرنې سبب شي لکه چې مو وویل د زینت بڼکاره کول په یوه محدود او کوچني چوکاټ کې دی، او هغه دادی چې له ارادې پرته بڼکاره شي.

بڼڅه خپل زینت خپلو هم جنسو بڼڅو ته بڼکاره کولای شي، خو که بڼڅه نا پېژندل شوي وي او یا د بد شهرت خاوندان او یا شک منه وي هغو ته هم د ذکر شوي زینت بڼکاره کول بکار نه دي، چې د روایتونو له مخې د فتنې سبب کېږي.

د عورت پټوالی

د عورت پټول که هغه په لمانځه کې وي او که له لمانځه څخه بهر وي له دیني فرایضو څخه دی، حتی که هیڅوک هم نه وي باید چې عورت یې پټ وي، په یوه حدیث کې یوه صحابي له رسول الله ﷺ څخه پوښتنه وکړه چې یا رسول الله که موږ یواځې یو څه به کوو؟ رسول الله ﷺ ورته وفرمایل: الله تعالی تر ټولو ددې حق دار دی چې خلک ورڅخه حیا وکړي.^(۲)

د عورت پټولو مسائل

۱. د بڼڅو او سړیو یو بل ته بې ضرورت په بیا بیا کتل جواز نه لري، بلکې یواځې لومړی کتل روا دی. خو که ضرورت و لکه د گواهي په وخت کې، یا د مرض ځای ته د ډاکټر کتل روا دی.
۲. نا محرمو سړیو ته د بڼخي له مخ، لاسونو او پښو څخه پرته ټول بدن عورت دی.
۳. محرمو سړیو ته یې له نامه تر څنگو، څپه او شا عورت دی. یعنې مخ، سر او ویښتانو ته یې کتل جواز لري. د مخ، سر، سښې (ګربون) لینگو، متو او ویښتانو ته د نارینه

۱ - تفسیر ابن کثیر.

۲ - سنن الترمذی.

مچارمو کتل ځکه جواز لري چې دغه ځايونه د گاپو د زولو ځايونه دي، خو د سيني څخه د لاکت د زولو ځای مراد دی.^(۱)

۴. سړی د خپلې بڼې ټول بدن ته کتلاى شي او هم يې مسه کول ورته جواز لري.
۵. يوه بڼه د بلې بڼې له عورت څخه پرته ټول بدن ته کتلاى شي او له نامه تر زنگونو (خپته او شا هم پکې شامل دي) عورت دی چې کتل ورته جواز نه لري. خو ډاکټره بڼه د بڼې فرج ته د ضرورت له مخې کتلاى شي.
۶. د سړيو عورت د بڼو او نارينه وو په حق کې له نامه څخه تر څنگونو پورې دی.
۷. د بڼو لپاره د چسپو جامو کارول چې د بدن لوړ او ټيټه ځايونه يې ورڅخه څرگند شي جواز نه لري، که څه هم لمونځ ورسره کيږي، ځکه حجاب ته پاملرنه په پراخو جامو سره کيږي.

بايد په پام کې ولرو چې د اسلام مبارک دين د پردې حکمونه د ټولني د سلامتيا او خونديتوب لپاره ايښي او موخه يې له هر ډول اخلاقي او ټولنيزو مفاسدو مخنيوي د يوې پاکې او سالمې ټولني رامنځ ته کول دي، د بڼو له خوا د پردې مراعتول، د سړو له خوا په جامو او ناسته ولاړه کې د حياء او ټولنيزو ادابو مراعتول هيڅکله په انسانانو کې د محدوديت او بنديز لگولو په معنا نه وي.

دا حکمونه نه يوازې دا چې د ټولني د پرمختگ مخه نه نيسي بلکې د ټولني د روحي او جسمي آرامۍ او ډاډه لامل کيږي او د ټولني ودې او پرمختگ ته لاره هواروي.

چې پوښتي

۱. حجاب تعريف کړئ.
۲. حجاب مراعاتول څه حکم لري؟
۳. د حجاب د مشروعيت حکمت څه دی؟
۴. د حجاب په احکامو کې کومې خبرې ضروري دي؟
۵. بڼه کوم زينت بېکاره کولای شي؟

^۱ - الاختيار لتعميل المختار

د ښځې او میړه د ستونزو د حل لارې

د انساني طبیعت له مخې کله کله د ښځې او خاوند تر مینځ ستونزې او غلط فهمي پيدا کېږي، اسلام د هغو د حل لارې موزر ته ښودلې دي.

د نیکمرغه مسلمانې کورنۍ اصلي انځور

د اسلام دین له مسلمانانو څخه په کلکه غوښتنه کوي، چې په خپلو منځو کې ښه چلند وکړي او دې ته یې هڅوي چې یو په بل ښې لورینې ولري او خاص ډول ښځه او خاوند یې مقابل احترام او خلوص ته هڅولي دي. یو بل ته د زیان نه رسولو حکم کوي سړي ته له ټولو نژدې شخص دهنه ښځه او ښځې ته تر ټولو نژدې کس د هغې خاوند دی، نو ددې لپاره چې دوی په نیکمرغۍ کې ژوند تیر کړي، یو بل ته نه یواځې داچې د ستونزو لامل نه شي، بلکې د یو بل لپاره سرښندنه او تیریدنه وکړي، نو ځکه د اسلام شریعت ښځې او خاوند دواړو ته ځانگړې لارښوونه کړې، میړه ته امر دی (وعاشروهن بالمعروف) په ښه توگه ژوند ورسره وکړئ. په حدیث کې راغلي: د الله ﷻ په نژد په تاسو کې ډیر ښه هغه څوک ده چې خپلې کورنۍ ته ډیر ښه وي او زه په تاسو ټولو کې خپلې کورنۍ ته غوره یم.^(۱)

له عایشې رضی الله عنها څخه روایت دی چې رسول الله ﷺ له جهاد څخه علاوه په هیچا هم گزار ندی کړی او نه یې څوک وهلي.

همدا راز ښځو ته د اطاعت امر شوی، په حدیث شریف کې راغلي که له الله تعالی څخه پرته بل چاته سجده کېدلای نو ښځې به خاوندانو ته په سجده کولو ماموري شوي وای.^(۲)

دا ټول د ښیرازه گډ ژوند لپاره دي، ځکه چې نیکمرغۍ په مینه، محبت، زړه سوړي او اطاعت کې ده، په مقاومت او سختي کې بدمرغي پرته ده او د کورنۍ د ډنگیدو سبب جوړیږي.

خو څرنگه چې د طبیعي او محیطي لاملونو له کبله، کله نا کله په ځینو کورنیو کې دا غوره اصلي حالت بدلون مومي او په کورنیو په اړیکو کې ستونزې راولاړیږي، نو اسلامي

۱ - شرح صحیح البخاری.

۲ - سنن أبی داود.

شریعت ددی غیر مطلوب حالت لپاره هم د حل لاری راویستلي چي په لاندي توگه بیانیري:

د بښخي او خاوند تر مینځ د ستونزو د حل لاری

که چیري په ازدواجي ژوند کې ستونزې پیدا شي او بښځه په ناحقه ډول نافرمانې او سرغړونې کوي نو شریعت د هغو د حل لاره ښکاره ښوولې ده چي په نصیحت، خای جلا کولو پیلیري او بیا په طلاق پای ته رسیري. الله تعالی ﷻ فرمایي:

﴿وَاللَّائِي تَعَاوَنُ بُشْرًا مِّنْ قَوْمِهَا وَإِنِ امَّكَرُوا لَأَعْتَبُكُمْ فَلَا تُبْغِضُوا عَلَيْهِمْ سَبِيلًا إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا كَبِيرًا﴾ [النساء: ۳۴] "او تاسې چې د کومو بښځو له سر

غړونې څخه اندېښمن یاست: هغوی پوره کړئ، د خوب ځایونه ورڅخه جلا کړئ او ویې وهئ، (آسانه وهل داسې سخت وهل نه چې په بدن اثر پریروي یا یې څه مات شي)، نو که هغوی ستاسې فرمان برداري شي، نو هغو ته د لاس غځونې له پاره بیځایه پلمې مه جوړوئ، یقیناً الله تعالی ډیر لوړ او لوی ذات دی."

د حل ددغو لارو د روا کیدلو پراختیې مقصد د کورنۍ دساتني هڅه ده، دا دنفوسو او د حالاتو د اصلاح لپاره یو وقایوي عمل دی، نه داچې زړونه له فساد، بغض او کینې څخه ډک کړي.

د میړه او بښخي د کورنۍ مینځگرتوب

که له ذکر شویو لارو د بښخي او میړه تر مینځ ستونزې حل او محبت پیدا شو، خو ښځه او که نه نو بیا اسلام ددې امر کوي چې د دواړو خپلوان دي مداخله وکړي، الله تعالی ﷻ فرمایي: ﴿وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَنَاتِهِمَا فَابْتِئُوا حَكْمًا مِّنْ أَهْلِهِ وَحَكْمًا مِّنْ أَهْلِهَا إِنْ يُرِيدَا إِصْلَاحًا يُوَفِّقِ اللَّهُ بَيْنَهُمَا﴾ [النساء: ۳۵] "او که تاسې د میړه او مېرمنې د اړیکو د خرابیدو په باب اندېښمن یاست؛ نو یو منځگړی د میړه له خپلوانو څخه او یو د مېرمنې له خپلوانو څخه وټاکي، که هغوی دواړه روزه جوړه کول وغواړي نو الله به د هغو دواړو تر مینځ د توافق لاره برابره کړي". او په دې کې شک نه شته چې ددغو دواړو اړخونو له مینځگړو څخه خیرخواه او د ښځه نیت او ارادې لرونکي کسان غوره کول، له هغو مهمو اسبابو څخه دي چې دواړه لوري په خپل ورسپارل شوي کار کې بریالیتوب ته رسولای شي، چې هغه د اختلاف او ستونزو د اسبابو لیرې کول او دزوجیت دروندانه بیرته راگرځول دي.

د حل وروستی لاره

که دا ټولې هڅې ناکامې شوې او د اصلاحي کوششونو څخه هم ناامیدي رازله نو بیا د ستونزو د لیرې کولو لپاره طلاق یواځینې لاره پاتې کیږي چې اسلام روا کړې ده، الله تعالی ﷻ فرمایي: ﴿وَأَنْ يَتَفَرَّقَ بَيْنَ اللَّهِ كَلًّا مَنْ سَعَتِهُ وَكَانَ اللَّهُ وَاسِعًا حَكِيمًا﴾ [النساء: ۱۳۰] {خو که مېړه ارټینه یو له بله بېل هم شي، نو الله به په خپل پراخ قدرت سره هر یو بېل ته له محتاجۍ نه بې نیازه کړي. د الله د لورنې لمن ډېره اړته ده او هغه د حکمت خاوند دی.}

په دې ایت کې مېړه او ښځې دواړو ته، وروسته له دې چې له لوی نعمت (زوجیت) څخه چې الله تعالی ﷻ ورپه برخه کړی و محروم شول تسلیت او ډاډه گړنه ورکړل شوې ده.

﴿وَإِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَبِأَنْ أَحَلَّهِنَّ فَأَسْكُرْنَ يَمْعُرْنَ أَوْ سَرَّحْنَهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَلَا يُنْفَسِكُوهُنَّ ضِرَارًا لَعَنَتُهُنَّ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ﴾ [الطلاق: ۲۳۱] «او کله چې تاسې ښځو ته طلاق ورکړئ او د هغو عدت په پوره کېدو شي، نو یا بې په ښه توگه وساتئ یا بې په ښه شان رخصت کړئ محض د رېږولو له پاره بې مه ایساروئ چې دا به تیري زیاتې وي او څوک چې دا کار وکړي هغه به په حقیقت کې خپله پر خپل ځان ظلم وکړي.»

که ستونزې دسوي له خوا وي

که چیرې ښځه وويني چې مېړه بې رغبت ورسره نه لري، مخ ورڅخه اړوي او ستونزې ورته پیدا کوي، په دې صورت کې ښځې ته په کار دي چې د ستونزو په سبب ځان پوه کړي او د هغو د لیرې کولو او علاج لپاره هڅه وکړي، نو که چیرې دا ستونزه په دې حل کېده چې د سړي د خوښۍ لپاره ښځه له خپلو ځینو حقوقو څخه ورتیره شي، دا ښه کار دی چې د تاو تریخوالي د ډیریدو مخه ورباندې ونیسي، الله تعالی ﷻ فرمایي: ﴿وَأَنْ امْرَأَةٌ خَافَتْ مِنْ بَعْلِهَا نُشُورًا أَوْ إِعْرَاضًا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ يُصْلِحَا بَيْنَهُمَا صُلْحًا وَالصُّلْحُ خَيْرٌ﴾ [النساء: ۱۲۸] «کله چې کومه ښځه د خپل مېړه له ناوړه چلن یا مخ اړوني څخه په وېره کې وي نو هېڅ باک نشته که مېړه او مېرمن (د څه حقوقو پر کمولو زیاتولو) په خپلو مینځو کې روغه جوړه وکړي. روغه جوړه په هر حال ډېره ښه ده.»

او که مېړه د ښځې په حق کې ظلم کوي، نفقه نه ورکوي، یا بې دینه وي، ناوړه او ناروا اخلاق لري، اسلام ښځې ته دا حق ورکړی چې قاضي ته مراجعه وکړي او د خلعي غوښتنه ورڅخه وکړي. الله تعالی ﷻ فرمایي: ﴿وَلَا يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَأْخُذُوا مِمَّا آتَيْتُمُوهُنَّ شَيْئًا

إِلَّا أَنْ يَخَافَ أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ فَإِنْ يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا فِيمَا افْتَدَتْ بِهِ ﴿۲۲۹﴾

[البقره : ۲۲۹]

” او تاسو (مېرونو) ته روانه دي چې له هغه څخه چې دوی ته مو ورکړي (مهر) ورڅخه واخلي، مگر که دواړه د الله پر حدودو په درېدو کې اذینمن وي په داسې حال کې که بېڅه د ځان د خلاصونې لپاره (مېړه ته) څه ورکړي نو په دوی دواړو څه گناه نشته“.

د طلاق اختیار خاوند سره دی

الله تعالی تَجَلَّى د طلاق اختیار یواځې د نارینه په لاس کې ورکړی او په دې کې ډېر حکمتونه دي چې څینو ته یې په لاندې ډول اشاره کېږي:

۱. سړي تر بڼڅې په خپلو عواطفو او احساساتو زیات کتړول او واکمني لري، نو که د طلاق اختیار بڼڅې ته ورکړ شي، نو ډیرې به په یوه معمولي ستونزه د طلاق خواته مخه کړي.
۲. سړي د واده په مهال مهر ونه اداء کوي، نور مصارف هم دوی کوي او بڼڅې په واده کې مصارف نه لري، بلکې مهر ونه لاس ته راوړي، نو سړي د نکاح په قطع کولو کې سنجول شوی قدم پورته کوي او په اسانه طلاق نه ورکوي.
۳. د اسلام شریعت د طلاق د کمیدلو پلوی دی او له همدې کبله یې په حالاتو چارو کې تر ټولو ناوړه کار شمیرلې، خو د نا چارۍ په صورت کې یې یواځې سړیو ته دهغه د کارولو حق ورکړی، که بڼڅو ته یې هم دا حق ورکړی وای نو بیا به طلاق ورکولو پدیده ډیره پېښېده او کورنۍ به د ړنگیدو له تهدید سره زیاته لاس او گریوان وه.

فعالیت

ښوونکۍ دې زده کوونکي په درېو ډلو ووېشي چې لاندې موضوعات یو له بله مناقشه کړي:

۱. د بڼڅې او خاوند تر مینځ د ستونزو د حل لارې کومې دي؟
۲. که ستونزې د سړي له خوا وي، څه کول پکار دي؟
۳. د طلاق اختیار خاوند ته ولې ورکړ شوی؟

۱. د نيکمرغي مسلمانې کورنۍ انځور بيان کړئ.
۲. د بښځې او خاوند تر مېنځ د ستونزو د حل لارې څه دي؟
۳. د بښځې او خاوند د ستونزو د حل وروستۍ لاره کومه ده؟
۴. که ستونزې د سړي له خوا وي نو حل څه دی؟
۵. د طلاق اختيار خاوند ته ورکړ شوی دی، په دې کې څه حکمتونه دي؟

طلاق

د الله ﷻ په وړاندې په حلالو کې ناخوښ حلال طلاق دی او شریعت د میوه او ښځې تر مینځ د ستونزو د وروستي حل په توګه روا کړی دی.

د طلاق تعریف

طلاق په لغت کې: د قید لیرې کولو ته وايي:

په اصطلاح کې: په ځانګړو الفاظو سره د نکاح د قید لرې کولو او پای ته رسولو ته طلاق ویل کېږي.

د طلاق د مشروعیت حکمت

طلاق له هغو حلالو شیانو څخه دی چې الله تعالی ﷻ ته خوښ نه دی، لیکن دا دهغې مریضې کورنۍ علاج دی چې نورې ټولې دواوې یې کارولي وي او یواځې همدغه دوا ورته پاتې وي، د طلاق مثال داسې طیب او ډاکټر ته ورته دی چې په بدن کې د خراب شوي غړي بړیکیدو ته اړ کېږي تر څو نور بدن ته سرایت ونه کړي.

کله چې د میوه او ښځې حالت دې حد ته ورسېږي چې کرکه او کینه د مینې او محبت ځای ونیسي، د ژوند پر مخ بیول ورته ګران او ناشونی شي نو بیا غوره داده چې په خوشحالی سره پیل شي او د خپلې خوښې نړۍ ژوند پیل کړي، د کرکې له شتون سره سره د زوحینو یو ځای اوسیدل او د طلاق لاره بندول لکه په کفري ټولنو کې چې معمول دي، ددې باعث ګرځي چې مرض د کورنۍ نورو غړو ته سرایت وکړي، طبیعتونه یې فاسد او له کینو څخه ډکېږي، انساني پاک احساسات یې تغیر پیدا کوي، د ماشوم ژوند بیا د مور پلار له داسې ګډ ژوند څخه چې هغه له اختلافه او نفرتونو ډک وي په جلا والي کې ډیر ښه او یا کم ضرره وي، له کرکجنو او متخاصمو والدینو سره به څنګه ماشوم صالحه تربیه تر لاسه کړي؟ او له کومه به د ماشوم دیني، شفقت او مهرباني عاطفې ته خراب وویل شي، په داسې حال کې چې هغه ورته په دې عمر کې ډیره اړتیا لري. ناروغه کورنۍ د ټولني د فساد سبب جوړېږي، نو هغه سړی به څه کوي چې له خپلې ښځې نه یې کرکه وي یې له دې چې ځان ته به بله ملګري پیدا کوي او د شهوت غریزه به ورباندې سړوي، ښځه به بیا خامخا دې ته ورته کار کوي او په دې ډول به د

همدي کورنی ناروغی د ټولني نورو وگړو ته سرایت کوي او ټولنه به په فساد اخته کيږي. نو ددې قاعدې له مخې چې: له دوو زیانونو څخه کم او خفیف زیان خوره کيږي، اسلام طلاق روا کړی دی.

اسلام صبر او زغم ته ترغیب ورکوي

اسلام د ستونزو با وجود هم مینه او ښځه دواړه دي ته هڅولي دي چې له صبر او زغم څخه کار واخلي، سړی یې هڅولی چې د ښځو په طباعتو دي صبر وکړي او د زوجیت دا ژمنه دي نه ماتوي، الله تعالی ﷻ فرمایي:

﴿وَكَابِتُ رُءُوسَهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ فَإِنْ كَرِهْتُمُوهُنَّ فَعَسَىٰ أَنْ تَكُنَّ هُنَّ أُمَّهَاتٍ لِّأُمَّةٍ كَثِيرَةٍ﴾

[النساء: ۱۹]

«الله هغو (خپلو ښځو) سره په ښه چلند ژوند تېر کړی که ستاسې هغوی نه خوښيږي نو کیدای شي چې تاسې به یو شی نه خوښوئ، خو الله به په هغه کې ډېرې ښېگڼې ایښي وي.»

همدا شان اسلام ښځه هم دي ته ترغیب کړې چې له مینه سره په ژوند کولو کې د صبر او تحمل څخه کار واخلي، په اساني دي داسې حالات نه جوړوي چې د کورني جوړښت ته زیان ورسېږي، په یوه حدیث کې رسول الله ﷺ فرمایي:

«أَيُّمَا امْرَأَةٍ سَأَلَتْ زَوْجَهَا الطَّلَاقَ فِي غَيْرِ مَا بَأْسٍ فَحَرَامٌ عَلَيْهَا رَأْيَةُ الْحَيْثَةِ» "کومه ښځه چې یې موجه له مینه څخه طلاق غواړي، نو په هغې د جنت بوی حرام دی."

د طلاق حکم

په طلاق کې اصل منعه او نه کول دي، خو د اړتیا لپاره روا شوی دی، چې له امله یې د ښځې او مینه تر مینځ جلا والی راځي.

د طلاق شرطونه

- په طلاق کې مهم شرطونه په لاندې ډول دي:
۱. طلاق ورکونکي به زوج وي، یعنې په صحي نکاح به دښځې خاوند وي.
  ۲. طلاق ورکونکي به بالغ وي، نو د هلاک طلاق نه واقع کيږي.
  ۳. طلاق ورکونکي به عاقل وي، نو د لیوني طلاق نه صحیح کيږي.

۴. طلاق به په داسې الفاظو وړکوي چې صراحتاً يا کنایتا ورباندې دلالت وکړي.
۵. د کنایې الفاظو په صورت کې به سړی د طلاق نیت لري.

فعالیت

زده کورونکي دې وړايي چې ددوی په علاقه کي سړي خپلو ښځو ته کوم الفاظ استعمالوي چې له ورايه د طلاق معنا وړکوي؟

۱. طلاق تعريف کړئ.
۲. د طلاق د مشروعيت حکمت بيان کړئ.
۳. اسلام ميره صبر او زغم ته رابولي دليل ېې بيان کړئ.
۴. د طلاق حکم څه دی؟
۵. د طلاق شرطونه بيان کړئ.

د طلاق ډولونه

له ابراهيم النخعي رحمه الله څخه روايت شوی دی چې صحابه کرامو به د سنت مطابق دا غوره بلله چې بنسختي ته له يوه څخه زيات طلاق ورته کړي (په يو ځل بايد دري طلاقه ورکړل شي) يو طلاق به يې ورکاوه او عدت به يې تيريدو.

د طلاق ډولونه

طلاق په مختلفو اعتبارونو ويشل شوی چې په لاندې توگه بيانيزي:

1. **طلاق د لفظ له مخې:** طلاق د صيغې او لفظ له مخې په دوه ډوله دی: صريح او کنایه. **صريح:** هغه لفظ دی چې د طلاق مراد ورڅخه په واضح ډول معلومېږي، په عرف او رواج کې هغه په طلاق دلالت کوي، لکه چې بنسختي ته ووايي: ته طلاقه، يا ته به ما حرامه يې.

د صريح طلاق حکم: د صريح لفظ په ويلو سره يې له نيت کولو طلاق واقع کېږي، نو که بنسختي ته ووايي چې ته طلاقه يې او بيا دعوه وکړي چې مطلب مې طلاق نه وه دده دغې دعوي ته اعتبار نه ورکول کېږي.

۲- **کنایه:** په طلاق ورکولو کې داسې لفظونو ته وايي چې هم د طلاق او هم د بل شي معنا ولري خو خلک يې د صريح طلاق په معنا نه پېژني، لکه چې ووايي: له خپلې پلار گني سره دې يو ځای شه، يا له کوره ووځه.

د کنایې طلاق حکم: د کنایې لفظ په ويلو سره طلاق هلته واقع کېږي چې نيت يې د طلاق وي او که يې نيت د طلاق نه وي طلاق نه واقع کېږي.

طلاق د بدعت او سنت له مخې: د سنت او بدعت له مخې طلاق په دوه ډوله دی: سني او بدعي.

۱. سني طلاق: سني هغه طلاق دی چې دست موافق وي او هغه داسې چې سړی خپله بڼځه د ريښتيني عذر د لرلو په اساس په يوه طلاق په داسې طهر کې طلاقه کړي چې ورسره يو ځای شوی نه وي او حامله هم نه وي، له يوه طلاق اچولو وروسته يې پريرودي چې عدت يې تير شي او ورڅخه بيله شي دا غوره لاره ده. خو که د سړي د جلا کيدو قصد د دلايلو پر بنسټ پوخ وي د دې لپاره چې خپله او د بڼځي طمعه قطعې کړي او په يوه طهر کې يو، په بل طهر کې دويم او په دريم طهر کې دريم طلاق ورواچوي، داهم سني طلاق دی.

۲. بدعي طلاق: هغه طلاق دی چې د سنت طريقي خلاف ورکړ شي هغه داسې چې خاوند خپلې بڼځې ته په يو ځل دوه يا درې طلاقه، يا د حيض او يا دحمل په دوران کې ورته طلاق ورکړي يا په داسې طهر کې طلاق ورکړي چې په هغه کې يې جماع کړي وي، دا طلاق واقع کېږي خو ورکونکی يې گنهگار دی.

دريم- د رجعت او بينونت له مخې طلاق په درې ډوله دی:

۱. رجعي طلاق: هغه دی چې زوج له طلاق وروسته ددې واک او اختيار ولري چې خپله بڼځه راوگرځوي بې له دې چې نوي عقد ته اړتيا پيدا شي، د هغې خوبه وي او يا يې نه وي. دا د اول او دويم طلاق له ورکولو وروسته خو پدې شرط چې د عدت وخت يې لا پاتې وي او که يې دعدت وخت تير شو بيا نو رجعي طلاق په بائن بدلېږي او د بڼځې خاوند له نوي عقد پرته د هغې د راگرځيدو واک نه لري.

۲. بائن طلاق: هغه طلاق ته وايي چې په کنايي الفاظو بدلې وي، لکه چې ورته ووايي ته نوره جلا کړای شوي يې، کورته دې ولاړه شه، يا له کوره ووزه او داسې نوره، خو په دې شرط چې د طلاق نيت ولري، په دې صورت کې يو بائن طلاق واقع کېږي زوج کولای شي په نوي عقد او مهر طلاقه کړي بڼځه بيرته په نکاح کړي.^(۱)

۱- المناهة شرح الهاديّة - (۵ / ۲۷۲) .

۳. معاذ طلاق: هغه طلاق ته وايي چې په درې طلاقه سره خپله بېخه طلاقه کړي، په دې صورت کې زوج نه شي کولای چې طلاقه کړي بېخه خان ته راوگرځوي، مگر هلته یې په نکاح کولای شي چې دا بېخه له بل چا سره په صحیحې نکاح سره واده وکړي، هغه ورسره یو ځای شي، بیایې یا طلاقه کړي او یا ورڅخه مړ شي او عدت یې هم تیر شي نو ده ته په دې صورت کې روا ده چې نوي نکاح ورسره وکړي.

فعالیت

زده کوونکي دې په خپلو منځو کې د طلاق ډولونه روښانه کړي.

۱. طلاق د لفظ له معني په څو ډوله دی؟ بیان یې کړئ.
۲. طلاق د بدعت او سنت له معني په څو ډوله دی؟ شرحه یې کړئ.
۳. د طلاق ډولونه د رجعت او یتونت له معني په څو ډوله کړئ.

د تفریق دو لونه (۱)

له طلاق څخه علاوه د بښخي او خاوند تر مینځ د خلع، لعان، ایلاء، او ظهار په ذریعه هم بیلتون را مینځ ته کیږي، دواړو په دې لوست کې په همدې موضوعاتو خبرې وکړو.

۱. خلع
کله د بښخي او خاوند تر مینځ ژوند تریخ او ستونزمن شي، بښخه کولای شي د څه مال په عوض کې خپل خاوند په خلع کولو قانع او ځان ورڅخه جلا کړي.

د خلع تعریف
خلع په لغت کې: لري کولو ته وايي.

د فقهاوو په اصطلاح کې: له بښخي څخه د هغې د مال په عوض کې د خلع په لفظ سره د نکاح د واک ختمولو ته ویل کیږي^(۱)

د خلع مشروعیت
کله کله د طبیعي، اخلاقي، دیني او صحي سببونو له امله د بښخي او خاوند تر مینځ ژوند ستونزمن شي چې په نتیجه کې بښخه، نوره نه غواړي د خپل خاوند سره ژوند وکړي. د همدې اړتیا له مخې اسلامي شریعت خلع روا کړې، خو د مال په عوض کې وکړای شي ځان له دې حرج او تکلیف څخه خلاص کړي ترڅو د الله د حدودو څخه د تیري او د خاوند د اطاعت په مخالفت کې ونه لوېږي.

د خلع د مشروعیت دلیل

الله تعالی ﷻ فرمایي: ﴿وَأَنْ حَفِئْتُمْ أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا فِيمَا افْتَدَتْ بِهِ﴾ [البقره: ۲۲۹]

”نو که تاسې ته دا ویره وي چې هغوی دواړه به د الله پر حدودو ټینګ پاتې نشي، نو د هغو دواړو په منځ کې ددې خبرې باک نشته چې بښخه خپل میړه ته یو څه بدل ورکړي (او ځان ورڅخه بیل کړي).“

نبوي حدیث: له ابن عباس رضي الله عنهما څخه روایت دی چې د حضرت ثابت بن قیس الانصاري رضي الله عنه میرمن (جميلة بنت أبي بن سلول) رسول الله ﷺ ته راغله وېې ویل: ای د الله رسوله! زه د ثابت بن قیس په دین او اخلاقو نیوکه نه لرم، خو نه

۱ - المعانی شرح الهدایة - (۵ / ۴۶۵).

غواړم چې د تریخ ژوند له امله په ناروا کار اود کفر په اسبابو کې ولومېږم، رسول الله ﷺ ورته وفرمایل: (ته غواړې چې خپل باغ بیرته ورکړې) هغې وویل: هو، نو ده ته یې باغ بیرته ورکړ او رسول الله ﷺ ثابت رضی الله عنه ته د منلو امر وکړ، نو یې پرېښوده.^(۱)

د خلع حکم

د خلع په تر سره کېدلو باین طلاق واقع کېږي او په ښځه د ټاکلي مال ورکول لازميږي.

د خلع او طلاق تر منځ توپیر

طلاق د سړي له لوري ورکول کېږي او خلع د ښځې له خوا د یو څه مال په ورکولو غوښتل کېږي. کله چې د دد اړو اړخونو موافقه راضله، خلع تر سره کېږي او په ښځې باندې د ټاکلي مال ورکول لازميږي.

بې سببه د خلع د غوښتنې کراهیت

له کوم وجه سبب څخه پرته د خلع غوښتنه مکروه کار دی، په یوه حدیث کې له رسول الله ﷺ څخه روایت شوی چې فرمایي: «**أَيُّمَا امْرَأَةٍ اخْتَلَفَتْ مِنْ زَوْجِهَا مِنْ غَيْرِ بَأْسِ أَمِّ نَرْخٍ رَأَيْتَهُ أَحَبَّتَهُ**»^(۲) "هره ښځه چې له اړتیا پرته له خاوند سره خلع وکړي د جنت بوی به یې تر سپر مو نه شي".

او په بل حدیث کې فرمایي: «**أَيُّمَا امْرَأَةٍ سَأَلَتْ زَوْجَهَا طَلَاقًا فِي غَيْرِ مَا بَأْسِ فَحَسْرَاتٌ عَلَيْهَا**»^(۳) "هره ښځه چې له شدیدې اړتیا پرته له خاوند څخه د طلاق غوښتنه وکړي په هغې د جنت بوی حرام دی.

د خلع احکام

- که چېرې جفا، نافرمانی، او بده کړنه د خاوند له خوا وي نو سړي ته دا مکروه ده چې له ښځې څخه بدل واخلي، خو که نافرمانی د ښځې له خوا وي بیا د خلع په مقابل کې د عوض او مال اخيستل روادي.
- هر هغه شی چې مهر او د نکاح بدل جوړیدلای شي، هغه د خلع عوض او بدل هم کېدای شي.

۱- السنن الکبری للبيهقي.
۲- مسند الصحابة في الکتب الستة.
۳- السنن الکبری للبيهقي.

- خلع د زوج له موافقي پرته صحت نه پيدا كوي، ځكه طلاق وركول د سپري حق دى، نو كه خاوند يې ونه مني خلع نه واقع كيري.

۲- لعان

د لعان تعريف

لعان په لغت كې: له لعن څخه اخيستل شوي چې لري كولو ته وايي. په شرعي اصطلاح كې: د بښخي او خاوند تر منځ له لعن او غضب سره شهادت وركولو ته وايي، چې د زنا د شهادت په څير د څلورو شاهدانو ځاى نيسي، سپرى په دې ډول شاهدى وركولو سره دقذف له حد څخه خلاصيري، او قسمونه يې د څلورو شاهدانو حكم پيدا كوي او بښخه په دې ډول شاهدى وركولو سره د زنا حد له ځان څخه دفع كوى او له حد څخه ژغورل كيري.

د لعان مشروعيت

د لعان مشروعيت په قرآن كريم ثابت دى، الله تعالى ﷻ فرمايي:

﴿وَالَّذِينَ يَرْمُونَ أَزْوَاجَهُمْ وَلَمْ يَكُن لَّهُمْ شُهَدَاءُ إِلَّا أَنفُسُهُمْ فَشَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ ﴿۹۰﴾ وَالْخَامِسَةَ أَنَّ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَيْهِ إِنْ كَانَ مِنَ الْكَاذِبِينَ وَيَدْرَأُ ﴿۹۱﴾ عَنِهَا الْعَذَابُ أَنْ تَشْهَدَ أَرْبَعَ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الْكَاذِبِينَ ﴿۹۲﴾ وَالْخَامِسَةَ أَنَّ غَضَبَ اللَّهِ عَلَيْهَا إِنْ كَانَ مِنَ الصَّادِقِينَ﴾ [النور: ۹-۹۲]

«او كوم كسان چې پر خپلو ميرمنو باندي تور لگوي او له هغو سره پخپله د هغو له خپل ځان نه پرته نور شاهدان نه وي نو له هغو نه د يو تن شاهدي (داده چې هغه) څلور ځله په الله باندي په قسم خوړلو سره شاهدي ووايي، چې هغه (په خپل تور ويلو كې) ريښتونی دى او پنځم ځل ووايي چې پر هغه باندي دې د الله لعنت وي كه هغه (په خپل تور ويلو كې) دروغجن وي او له بښخي نه د سزا مخنيوى په دى ډول سره كيداى شي چې هغه څلور ځله په الله باندي په قسم خوړلو سره شاهدي ووايي چې دغه سپرى (په خپل تور ويلو كې) دروغجن دى او په پنځم ځل كې ووايي چې پر هغې باندي دې د الله غضب وي كه هغه (په خپل تور ويلو كې) ريښتونی وي.»

له ابن عمر رضي الله عنه څخه روايت دى چې رسول الله ﷺ د انصارو د يوه سپري او دده د بښخي تر مينځ لعان تر سره كړ او دوى يې سره جلا كړل.^(۱)

د لعان د مشروعيت حكمت

لعان ددې لپاره روا شوى دى چې د تور لگولو په صورت كې سپريو ته د خپل حريم څخه د دفاع وروستى لاره جوړه شي، خو سپرى و كولاى شي دنورو شاهدانو د نه شتون

۱- صحيح البخاري.

په صورت کې د وروستۍ وسيلې په توگه له خپلو مؤکدو گواهيو څخه کار واخلي او بڼځي ته دده د حريم د پاملولو سزا ورکړي. خو څرنگه چې د اسلامي شريعت بنسټ په عدل ايښودل شوی، بڼځي ته هم له ځان څخه ددفاع او د خاوند د تور د ليري کولو حق ورکړ شوی، خو په خپلو مؤکدو گواهيو دا عذاب او پيغور له ځان څخه ليري کړي.

د لعان کيفيت

کله چې خاوند خپله بڼځه په زنا تورنه کړي او يا د هغې د ماشوم له نسب څخه منکر شي (چې دا هم د صريح زنا کولو په معنا ده) او په دې خبره کوم ښکاره دليل هم ونه لري، بڼځه دده د تور ونه مني او د قذف د حد د اقامت غوښتنه وکړي، نو قاضي به د دوی تر منځ د لعان پرېکړه کوي او دواړه به هغه مخصوص الفاظ چې قرآن کریم د لعان لپاره ټاکلي د قاضي په وړاندي وايي، له دې څخه وروسته قاضي بڼځه او خاوند سره جلا کوي، چې بيا دا بڼځه په دې سړي باندي حراميري.

د لعان حکم

د لعان د شاهدی په وپلو د بڼځي او خاوند تر منځ جلا کيدل واجبيري، قاضي به ددوی د جلا والي حکم کوي، په دې سره بائن طلاق واقع کيږي او له بڼځي سره جماع او د جماع دواعي حرام گرځي، که څه هم سره جلا شوي لا هم نه وي.

۱. خلع تعريف کړی.
۲. د خلع د مشروعيت حکمت څه دی؟
۳. د خلع د مشروعيت دليل څه دی؟
۴. د خلع حکم څه دی؟
۵. آیا د خلع او طلاق توپير شته؟
۶. بې سببه د خلع کول څه حکم لري؟
۷. لعان تعريف کړی.
۸. د لعان د مشروعيت حکمت او دليل روښانه کړی.
۹. د لعان کيفيت څه دی؟ بيان بې کړی.
۱۰. د لعان حکم وښی.

دوه څلورينيتيم لوست

د تفریق پاتې ډولونه^(۲)

۳- ایلاء

ایلاء په لغت کې: قسم ته وايي.

په شرعي اصطلاح کې: په تاکید سره داسې قسم کولو ته وايي چې خپلې منکو چې ته به تر څلورو یا له هغه زیات وخت پورې نه ورتړدې کېږي (جماع به ورسره نه کوي).

د ایلاء کفارہ:

کله چې خاوند د څلورو میاشتو نه مخکې خپلې بڼڅې ته رجوع وکړي کفارہ پرې لازمیږي، دغه کفارہ د قسم کفارہ ده.

د ایلاء مشروعیت

د ایلاء مشروعیت د الله تعالی ﷻ بډې قول ثابت دی: ﴿اللَّذِينَ يُؤْتُونَ مِنْ نِسَاتِهِمْ لُتْمًا أَرْبَعًا أَشْهُرًا فَإِنِ اقْتَرَبَا فَإِنِ اللَّهُ عَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿۲۲۶﴾ وَأَنْ عَزَمُوا الطَّلَاقَ فَإِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ [البقرة: ۲۲۶ – ۲۲۷]

”کوم خلک چې له خپلو بڼڅو سره د نا اړوندۍ لورې کړي، هغوی ته څلور میاشتې وخت دی، که یې ورته رجوع وکړه، نو الله بڼونکی او رحیم دی او که هغوی د طلاق هوډ وکړی وی نو ودې پوهیږي چې الله هر څه اورې او په هر څه پوهیږي.“

په حنفي مذهب کې ایلاء مکروه تحریمي ده؟

د جاهلیت په زمانه کې به عربو د خپلو بڼڅو د ځورولو لپاره د اکار کاو چې تر یو کاله یا زیات له هغه به خپلو بڼڅو ته نه ورتړدې کیدل، اسلامي شریعت ایلاء داسې قسم وگرځاوه چې په څلورو میاشتو کې باید پای ته ورسیږي، قسم کونکی په دې کې مخیر دی چې قسم مات کړي او خپلې بڼڅې ته رجوع کړي او یا په قسم وفا کوي او بڼڅه له ځان څخه بیلوي، نو که یې بیرته رجوع وکړه د قسم کفارہ به ورکوي او که نه نو بڼڅه یې ورباندې د وخت په پوره کېدو سره په باین طلاق طلاقیږي.

د ایلاء حکم

که چیرې څلور میاشتي تیرې شي نو ښځه یې په بائن طلاق ورباندې طلاقیري، که یې ښځې ته رجوع وکړه او قسم یې مات کړ، نو د قسم کفار به ورکوي.

۴-ظهار

د ظهار تعریف: د خاوند لخوا د خپلې ښځې تشبیه کولو ته وايي، له داسې ښځې سره چې هغه په ده د ابد لپاره محرمه وي، لکه چې ورته ووايي ته په ما لکه زما مور داسې یې، یا ته په ما لکه زما د مور د شا په څیر یې.

د ظهار حکم

ظهار ناروا او حرام کار دی او ظهار کورونکی ورباندې گناهگار یري، الله تعالی **عَلَّاهُ** فرمایي: **﴿الَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِنكُم مَّن سَاءَ مَا مَنَّ امَّهَاتِهِمْ اِنَّ امَّهَاتِهِمْ اِلَّا اللّٰهِي وَلَدَهُمْ وَاَنَّهُمْ لَيَقُولُنَّ مُكْرًا مِّنَ الْقَوْلِ وَاَزْوَارًا وَاِنَّ اللّٰهَ لَعَفُوٌّ غَفُوْرٌ﴾** [المجادلة: ۱] "له تاسې نه چې کوم کسان له خپلو ښځو نه ظهار کوي (مور ورته وايي)، د دوی مېرمنې د دوی میندې نه دي، د هغو میندې خو هماغه دي چې هغوی یې زیږولي دي. دوی یوه ډیره ناروه او درواغ خبره کوي، او حقیقت دادی چې الله ډیر معافي کورونکی او ښوونکی دی."

د ظهار حکم

د ظهار په ترسره کولو خاوند ته له ښځې سره جماع او یا د جماع رابنګونکي لکه مسه کول ښکول تر هغو حرامیږي خو چې کفاره ورکوي.

د ظهار کفار

د کفاري په نیت د یوې رقبې (غلام) ازادول او که یې نه درلوده بیا نو ددو پرله پسې میاشتي روژه نیول دي او که د روژو د نیولو قدرت نه و، بیا شپیتو مسکینانو ته په مړه گیڼه خواړه ورکول، یا د خوړو قیمت ورکول دي چې سهار او بیګا ورباندې ځان مور کړای شي. الله تعالی فرمایي:

﴿وَالَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِن سُنَّتِهِمْ ثُمَّ يُعَادُونَ لِمَا قَالُوا فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مِّن قَبْلِ أَن يَتَمَاسًا ذَلِكُمْ فَوَعَدُونَ بِهِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٢﴾ فَمَن لَّمْ يَجِدْ فَصِيَامَ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ مِن قَبْلِ أَن يَتَمَاسًا فَمَن لَّمْ يَسْتَطِعْ فَاِطْعَامَ سِتِّينَ مِسْكِيًّا ذَلِكُ لِتُؤْتُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَاللَّهُ وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ وَاللَّكَافِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾
 [المجادلة: ٢ - ٣]

”کوم کسان چي له خپلو میرمنو نه ظهار وکړي بیا له خپلي هغې خبرې نه راوړي چي کړي بې وه، نو محکمي له دې نه چي دواړه یوبل ته لاس وړ وړي، یو غلام آزادول به وي، پدې (کفاري) سره تاسې ته نصیحت کيږي او تاسې چي څه کوي الله ترېنه بڼه خبر دی او څوک چي غلام ونه مومي هغه دې دوه میاشتي پرله پسې روژه ونیسي، محکمني له دې نه چي دواړه یوبل ته لاس وروړي او څوک چي پدې هم قادرنه وي هغه دې شپیتو مسکینانو ته خواړه ورکړي د (کفاري) دغه حکم د دې لپاره درکول کيږي چي تاسې پر الله او د هغه پر پیغمبر ایمان راوړئ. دا د الله ټاکلي حدود دي او دکافرانو لپاره دردناکه سزا ده“.

چې پوښتي

١. ایلاء لغنا او اصطلاحاً تعریف کړئ.
٢. د ایلاء د مشروعیت دلیل څه دی؟
٣. د ایلاء حکم بیان کړئ.
٤. ظهار تعریف کړئ.
٥. د ظهار حکم له دلیل سره بیان کړئ.
٦. د ظهار کفار څه ده؟ تفصیل ورکړئ.

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**